

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 143 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnebortføringsloven,
barnevernloven, straffeloven 2005
og rettshjelploven (internasjonal
barnebortføring)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	7			
1.1	Innledning	7	5.2.1	Gjeldende rett	32
1.2	Oversikt over lovforslagene	7	5.2.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen	32
1.3	Oversikt over oppfølging av arbeidsgrupperapportens generelle forslag	8	5.2.3	Høringsinstansenes syn	32
1.4	Begrepsbruk	8	5.2.4	Departementets vurdering	32
			5.3	Høring av barn i barne- bortføringssaker	33
			5.3.1	Gjeldende rett	33
2	Bakgrunn	10	5.3.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen	33
2.1	Utredninger fra tingrettsdommer Selvaag	10	5.3.3	Høringsinstansenes syn	34
2.2	Rapport om internasjonal barnebortføring fra arbeidsgruppe	10	5.3.4	Departementets vurdering	34
2.3	Høringen	12	5.4	Dekning av kostnader til sakkyndig	35
			5.4.1	Gjeldende rett	35
			5.4.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen	36
3	Gjeldende rett	15	5.4.3	Høringsinstansenes syn	36
3.1	Innledning	15	5.4.4	Departementets vurdering	36
3.2	Ulovlig internasjonal barne- bortføring	15	5.5	Utsatt fullbyrding ved anke	37
3.2.1	Haagkonvensjonen 1980	15	5.5.1	Gjeldende rett	37
3.2.2	Europarådskonvensjonen 1980	16	5.5.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen	37
3.3	Øvrige internasjonale forpliktelser	17	5.5.3	Høringsinstansenes syn	37
3.3.1	Menneskerettighetene	17	5.5.4	Departementets vurdering	37
3.3.2	Det nordiske regelverket	20	5.6	Oversendelse av returavgjørelser til namsmannen	38
3.3.3	Haagkonvensjonen 1996	20	5.6.1	Gjeldende rett	38
3.3.4	Brussel II bis-forordningen	20	5.6.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	38
3.4	Bistand fra norske myndigheter i en barnebortføringssak	20	5.6.3	Høringsinstansenes syn	38
3.4.1	Innenfor konvensjonssamarbeidet	20	5.6.4	Departementets vurdering	38
3.4.2	Utenfor konvensjonssamarbeidet	21			
3.5	Straffbar internasjonal barnebortføring	21	6	Bortføring fra barnevernet	39
			6.1	Utreiseforbud	39
			6.1.1	Gjeldende rett	39
4	Andre nordiske lands rett	23	6.1.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	40
4.1	Innledning	23	6.1.3	Høringsinstansenes syn	40
4.2	Danmark	23	6.1.4	Departementets vurdering	43
4.3	Sverige	23	6.2	Utsatt iverksetting av fylkesnemndas vedtak	45
4.4	Finland	24	6.2.1	Gjeldende rett	45
4.5	Island	24	6.2.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	46
			6.2.3	Høringsinstansenes syn	46
5	Domstolsbehandling av barnebortføringssaker	25	6.2.4	Departementets vurdering	48
5.1	Sentralisert jurisdiksjon	25	6.3	Formidling av opplysninger til utenlandske myndigheter ved bortføring fra barnevernet	49
5.1.1	Gjeldende rett	25	6.3.1	Gjeldende rett	49
5.1.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen	25	6.3.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	50
5.1.3	Høringsinstansenes syn	27	6.3.3	Høringsinstansenes syn	50
5.1.4	Departementets vurdering	28	6.3.4	Departementets vurdering	51
5.2	Ankefrist	32			

7	Straffeloven 2005 § 261	53	10.2.6	Departementets vurdering av forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge	68
7.1	Gjeldende rett	53			
7.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	54			
7.3	Høringsinstansenes syn	54	10.3	Innhenting av sosialrapport	69
7.4	Departementets vurdering	55	10.3.1	Gjeldende rett	69
8	Fri rettshjelp i barnebortføringssaker	57	10.3.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	69
8.1	Gjeldende rett	57	10.3.3	Høringsinstansenes syn	70
8.2	Forslag i arbeidsgruppe- rapporten	57	10.3.4	Departementets vurdering	70
8.3	Høringsinstansenes syn på forslag om endring i rettshjelploven § 12	58	11	Oppfølging av arbeidsgruppe- rapportens generelle forslag	71
8.4	Departementets vurdering av forslag om endring i rettshjelploven § 12	58	11.1	Innledning	71
8.5	Høringsinstansenes syn på forslag om endring i rettshjelploven §§ 11 og 16	59	11.2	Politi og påtale	71
8.6	Departementets vurdering av forslag om endring i rettshjelploven §§ 11 og 16	59	11.2.1	Føring fra Riksadvokaten	71
9	Forslag i arbeidsgruppe- rapporten om endringer i barneloven	60	11.2.2	Barnebortføring som tema på påtalemøter	71
10	Andre lovendringsforslag i arbeidsgrupperapporten	61	11.2.3	Kontaktperson/koordinator for barnebortføringssaker i politidistriktene	71
10.1	Endring av barnebortførings- loven § 12	61	11.2.4	Påtaleunntatelse eller henleggelse av straffesak som forutsetning for tilbakelevering	72
10.1.1	Gjeldende rett	61	11.2.5	Underretning av foreldre ved passutstedelse der samtykke ikke er påkrevd	73
10.1.2	Forslag i arbeidsgrupperapporten	61	11.3	Utenriksdepartementet og utenriksstasjonenes bistand	74
10.1.3	Høringsinstansenes syn	62	11.3.1	Styrking av Utenriks- departementets arbeid med barnebortføringssaker	74
10.1.4	Departementets vurdering	63	11.3.2	Observatører ved domstols- behandling i utlandet	74
10.2	Lovfesting av plikt til å underrette barneverntjenesten	64	11.3.3	Instruks til utenriksstasjonene om bistand i barnebortførings- saker	75
10.2.1	Gjeldende rett	64	11.4	Tilbud om innledende møte i barnebortføringssaker fra Norge	75
10.2.2	Forslag i arbeidsgruppe- rapporten	64	11.5	Praksis for innvilgelse av fri rettshjelp	75
10.2.3	Høringsinstansenes syn på forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten etter at et barn er returnert til Norge	65	11.6	Oppfordring til bruk av advokat ..	76
10.2.4	Departementets vurdering av forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten etter at et barn er returnert til Norge	66	11.7	Rundskriv og retningslinjer	77
10.2.5	Høringsinstansenes syn på forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge	67	11.7.1	Rundskriv om barnebortføring	77
			11.7.2	Revidering av sentral- myndighetens interne retningslinjer	77
			11.7.3	Regelmessig evaluering av rundskriv og interne retnings- linjer	77
			11.7.4	Behandling av anmodninger om innhenting av sosialrapport ...	77
			11.7.5	Aksept av andre staters tiltredelse til Haagkonvensjonen 1980	77

11.8	Informasjon om norsk barnevern på flere språk	78	12.4	Endringene i straffeloven 2005	82
11.9	Informasjon om tilbakelevering av barn og bistand fra namsmannen	78	12.5	Endringene i barnevernloven	82
11.10	Meklere på familievernkontorene	79	12.6	Oppsummering	83
11.11	Plassering av sentralmyndighet ...	79	12.7	Samfunnsmessige konsekvenser ..	83
11.12	Ratifikasjon av Haag-konvensjonen 1996	79	13	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget ..	84
12	Økonomiske og administrative konsekvenser	81	13.1	Barnebortføringsloven	84
12.1	Innledning	81	13.2	Barnevernloven	85
12.2	Endringene i barnebortføringsloven	81	13.3	Straffeloven 2005	86
12.3	Endringene i rettshjelploven	82	13.4	Rettshjelploven	87
				Forslag til lov om endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring)	89

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 143 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring)

Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 19. juni 2015, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Solberg)

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Innledning

Internasjonale barnebortføringssaker utsetter barn og berørte parter for store påkjenninger. Regjeringen er opptatt av at disse sakene skal løses raskt og effektivt, og at hensynet til barnet ivaretas i prosessen. Regjeringen fremmer derfor i denne proposisjonen flere forslag til lovendringer for å bidra til at internasjonale barnebortføringssaker i Norge løses raskere enn i dag, og for å sikre at barnets stemme blir hørt. Formålet med endringsforslagene er å styrke barneperspektivet i disse sakene.

Proposisjonen retter seg både mot sivile saker og straffesaker. Den sivile saken dreier seg om å få barnet tilbakeført til bostedslandet, mens straffesaken dreier seg om å få bortfører utlevert, tiltalt og straffet for barnebortføringen.

Proposisjonen er utarbeidet med bidrag fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet når det gjelder barnevernloven og barne-

loven, og med enkelte innspill fra Utenriksdepartementet.

1.2 Oversikt over lovforslagene

Regjeringen foreslår i proposisjonen å sentralisere jurisdiksjonen i barnebortføringssaker til én domstol, innføre kortere ankefrist i barnebortføringssaker, innføre en regel om hvordan høring av barn skal gjennomføres, innføre en regel om dekning av kostnader til sakkyndig, innføre en regel om utsatt fullbyrding av kjennelse om tilbakelevering av barn ved anke, og å utvide reglene for fri rettshjelp i barnebortføringssaker. Videre foreslås det i proposisjonen å lovfeste en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten både der et barn er bortført til Norge og der et bortført barn er returnert til Norge, og det foreslås å utvide straffansvaret i straffeloven 2005 § 261 slik at også bortføring fra barnevernet etter blant

annet akuttvedtak gjøres straffbart. Det foreslås videre å innføre utreiseforbud i barnevernloven når en sak er oversendt fylkesnemnda, innføre en regel om at fylkesnemndas vedtak gjelder for ett år av gangen i tilfeller der det er grunn til å tro at et barn er bortført til utlandet, og å innføre en plikt for barneverntjenesten til å gi opplysninger til myndighetene i barnets oppholdsstat når et barn er bortført fra barnevernet. Det foreslås også endringer av teknisk art i barne bortføringsloven §§ 1 og 12.

I tillegg til ovennevnte forslag har enkelte andre punkter vært berørt i utredningsprosessen, men Justis- og beredskapsdepartementet har ikke funnet det hensiktsmessig å behandle disse i denne omgang. Dette gjelder særlig spørsmål om opprettelse av en særskilt melingsordning for internasjonale barne bortføringssaker i Norge. Det er behov for en nærmere utredning av innholdet i en slik ordning, og departementet vurderer å komme tilbake til dette på et senere tidspunkt.

1.3 Oversikt over oppfølging av arbeidsgrupperapportens generelle forslag

I rapport fra arbeidsgruppe om internasjonal barne bortføring er det fremmet en rekke forslag til generelle tiltak på barne bortføringsfeltet. Oppfølging av disse forslagene kommenteres i punkt 11.

1.4 Begrepsbruk

Når det i proposisjonen brukes begrepet *barne bortføring* er det gjennomgående internasjonal barne bortføring det vises til. Internasjonal barne bortføring omfatter både tilfeller der et barn tas ut av landet i strid med retten til foreldreansvar og tilfeller der et barn ulovlig tilbakeholdes i utlandet i strid med retten til foreldreansvar, eksempelvis etter et lovlig ferieopphold. Begge tilfeller vil i det følgende bli omtalt som *bortføring*. Også andre tilfeller kan omfattes av begrepet. En nærmere redegjørelse for dette følger nedenfor under punkt 3.2. Videre brukes begrepene *bortfører* og *gjenværende*. Bortfører er den eller de som ulovlig har bortført et barn til utlandet eller som ulovlig tilbakeholder et barn i utlandet. Gjenværende refererer til barnets gjenværende forelder i Norge, eventuelt barnevernet.

De mest aktuelle konvensjonene som omtales i proposisjonen benevnes i det følgende slik:

Haagkonvensjonen 1980: Konvensjon av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barne bortføring.

Haagkonvensjonen 1996: Konvensjon av 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn.

Europarådskonvensjonen 1980: Europeisk konvensjon av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenoprettelse av foreldreansvar.

Begrepet *sentralmyndighet* referer til den myndighet som er utpekt etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980, og som har i oppdrag å oppfylle de forpliktelser konvensjonene pålegger den, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 6 og Europarådskonvensjonen 1980 artikkel 2. I Norge er dette Justis- og beredskapsdepartementet.

Det vil flere steder i teksten henvises til *Haagkonferansen*. Dette referer til Haagkonferansen for internasjonal privatrett, som er en verdensomspennende internasjonal organisasjon. Haagkonferansen har per i dag 79 medlemmer, hvorav 78 stater i tillegg til EU. Haagkonferansen forvalter en rekke Haagkonvensjoner, herunder Haagkonvensjonen 1980. De utarbeider retningslinjer, yter bistand til medlemsstatene, og følger utviklingen hva gjelder de kontraherende statenes anvendelse av konvensjonene. Videre arrangerer de såkalte *spesialkommisjoner* om internasjonal barne bortføring hvert fjerde/femte år, der eksperter fra samtlige stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1980 inviteres til å delta. Forrige spesialkommisjon om barne bortføring ble avholdt i 2011 og 2012. Spesialkommisjonenes anbefalinger og konklusjoner publiseres på Haagkonferansens nettside www.hcch.net. Videre vises det i det følgende også til *Explanatory report* av april 1981 skrevet av professor Elisa Perez-Vera. Rapporten er ikke bindende for konvensjonsstatene, men er et viktig hjelpemiddel ved tolkning av Haagkonvensjonen 1980. Rapporten ble publisert av Haagkonferansen i 1982 og også den ligger tilgjengelig på Haagkonferansens nettside.

Haagkonferansen har etablert et internasjonalt dommernettverk, og en rekke kontraherende stater til Haagkonvensjonen 1980 har såkalte *kontaktdommere* som er medlemmer i dette dommernettverket. Norge har to kontaktdommere, utpekt av Domstoladministrasjonen. Dette er tingrettsdommer Anne Marie Selvaag og tingrettsdommer Torunn Elise Kvisberg.

Når det i det følgende refereres til *arbeidsgrupperapporten* henvises det til rapporten «Inter-

nasjonal barnebortføring» fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barnebortføringssaker i Norge. Henvisninger til *domstolsutredningen* referer seg

til tingrettsdommer Selvaags utredning «Hensiktsmessig behandling av barnebortføringsaker ved norske domstoler» av februar 2013. En nærmere omtale av disse følger under punkt 2.

2 Bakgrunn

2.1 Utredninger fra tingrettsdommer Selvaag

Tingrettsdommer og kontaktdommer for barne bortføring, Anne Marie Selvaag, utarbeidet i 2012/2013 tre dokumenter om domstolenes behandling av barne bortføringssaker. Arbeidet ble utført med støtte fra Justis- og beredskapsdepartementet og Domstoladministrasjonen.

Selvaag utarbeidet et utredningsnotat om hvordan barne bortføringssakene mest hensiktsmessig bør behandles ved norske domstoler, «Hensiktsmessig behandling av barne bortføringssaker ved norske domstoler», og et utredningsnotat om en egen meklingsordning i barne bortføringssaker, «Mekling i barne bortføringssaker». I tillegg utarbeidet hun en veileder for dommeres behandling av barne bortføringssaker, «Barne bortføringssaker for domstolen – en veileder» (dommermanual).

Hensikten med veilederen er å gi dommere en praktisk innføring i ulike spørsmål som kan oppstå ved behandlingen av barne bortføringssaker. Veilederen er lagt ut på Dommerhåndboka og på Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementets felles nettside www.barne bortføring.no.

Selvaag foreslår i de to utredningene flere tiltak for å effektivisere saksbehandlingen av barne bortføringssaker i domstolen, blant annet å sentralisere jurisdiksjonen, og å innføre kortere ankefrist og saksbehandlingsfrister. I tillegg foreslår hun å innføre en egen meklingsordning som legges til domstolen.

De to utredningene med anbefalinger ble oversendt til Justis- og beredskapsdepartementet for videre oppfølging i februar 2013. Arbeidene er tilgjengelige på www.barne bortføring.no.

2.2 Rapport om internasjonal barne bortføring fra arbeidsgruppe

Justis- og beredskapsdepartementet nedsatte 24. oktober 2012 en arbeidsgruppe for å gjennomgå regelverket og håndteringen av internasjonale barne bortføringssaker i Norge.

- Arbeidsgruppen besto av følgende medlemmer:
- Torunn Elise Kvisberg, dommer, Sør-Gudbrandsdal tingrett (leder)
 - Kirsten Sandberg, professor, institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo
 - Øivin Christiansen, forsker, Uni Helse Bergen
 - Halvor Hjelm-Hansen, advokat, advokatfirmaet Erbe & co
 - Ellen Sofie Terland, politiadvokat, Kripos

Arbeidsgruppen fikk følgende mandat:

«Bakgrunn:

Internasjonal barne bortføring omfatter tilfellene der et barn ulovlig tas ut av landet i strid med foreldreansvaret til gjenværende, eller et barn blir ulovlig tilbakeholdt etter et lovlig opphold i utlandet, for eksempel et ferieopphold.

Tilfeller der barn blir tatt til utlandet av en eller begge foreldrene etter at barnevernet har overtatt omsorgen for det, omfattes også. Flytting av barn fra et sted til et annet innenfor landegrensene omfattes ikke.

De to sentrale konvensjonene som regulerer behandlingen av internasjonale barne bortføringssaker er Haagkonvensjonen av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barne bortføring (Haagkonvensjonen 1980) og Europarådskonvensjonen av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenopprettelse av foreldreansvar (Europarådskonvensjonen 1980). Konvensjonene er implementert i norsk lovgivning ved Lov om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn av 8. juli 1988 (barne bortføringsloven). I tillegg er det en nyere Haagkonvensjon om beskyttelse av barn som delvis dekker samme område, Haagkonvensjonen av 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid når det gjelder foreldreansvar og tiltak for beskyttelse av barn (Haagkonvensjonen 1996).

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for barne bortføringssaker til/fra land innenfor konvensjonssamarbeidet. Utenriksde-

partementet har ansvaret for barnebortføringsaker til land utenfor konvensjonssamarbeidet. De aller fleste sakene behandles etter Haagkonvensjonen.

Norge har ikke tiltrådt 1996-konvensjonen. Arbeidet med vurdering av tiltredelse og ratifikasjon av 1996-konvensjonen skjer i et samarbeid mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet som ansvarlig departement.

Formålet med Haagkonvensjonen er at barn som er ulovlig bortført blir tilbakelevert til sitt opprinnelige bostedsland så raskt som mulig. På den måten blir den faktiske tilstanden før bortføringen gjenopprettet og beslutninger om blant annet foreldreansvar og bosted, kan treffes i bostedslandet. Formålet med Europarådskonvensjonen er å sikre at beslutninger blant annet om foreldreansvar og bosted, truffet i et konvensjonsland, anerkjennes og fullbyrdes i de andre konvensjonslandene. Dette vil kunne medføre at bortførte barn tilbakeføres til barnets opprinnelige bostedsland, men konvensjonen benyttes ikke i særlig utstrekning i barnebortføringssaker, blant annet fordi den er mer detaljert og mindre anvendelig i praksis, enn Haagkonvensjonen.

Justis- og beredskapsdepartementet er sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen og Europarådskonvensjonen. Sentralmyndighetens oppgave er å bistå for å sikre at formålet med konvensjonene blir ivaretatt. Landene som har tiltrådt Haagkonvensjonen har forpliktet seg til å følge bestemte fremgangsmåter for behandlingen av internasjonale barnebortføringssaker. Det viser seg likevel at enkelte konvensjonsland bruker lang tid etter de har tiltrådt konvensjonen på implementering av Haagkonvensjonen i lovverket og på opprettelse av en fungerende sentralmyndighet. Mangelfull implementering og lite kunnskap om Haagkonvensjonen kan føre til svært lang saksbehandlingstid og dårlig oppfølging fra sentralmyndigheten. Samtidig er kravene og forventningene til hva norske myndigheter skal kunne foreta seg i barnebortføringssaker høye både fra enkeltpersoner og fra offentligheten.

I saker som ikke er omfattet av konvensjonssamarbeid er det begrenset hva norske myndigheter kan gjøre utover å tilrettelegge for mekling mellom partene, formidle kontakt med lokal advokat og lokale myndigheter, og

eventuelt utstede pass og hjelpe til i forbindelse med hjemsendelse dersom rettstilstanden gjør dette mulig.

Med utgangspunkt i et representantskapsforslag fra 2002 (Dokument 8:96 (2002–2003)), har Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, KRIPOS og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet iverksatt ulike tiltak for å effektivisere saksbehandlingen av barnebortføringssakene.

I løpet av de siste årene er det

- utarbeidet en nettportal om barnebortføring (www.barnebortforing.no)
- utnevnt to kontaktdommere for barnebortføringssaker
- utpekt egen kontaktperson i påtalemyndigheten
- etablert en liste over advokater som har særlig kompetanse og kjennskap til barnebortføring
- foretatt en endring av rettshjelpsordningen for barnebortføringssaker ved å sentralisere behandlingen til Fylkesmannen i Oslo og Akershus
- foretatt en utvidelse av straffansvaret i barnebortføringssaker

Det er mer enn 20 år siden Norge tiltrådte Haagkonvensjonen (i 1989). Det er ikke foretatt en evaluering av hvordan konvensjonens forpliktelser etterleves av norske myndigheter og norske domstoler. Det er derfor hensiktsmessig med en gjennomgang av regelverket og norske myndigheters behandling av saker om barnebortføring, og vurdere ytterligere tiltak for å få til en bedre behandling av dem.

Justis- og beredskapsdepartementet besluttet sommeren 2012 å nedsette en arbeidsgruppe som skal foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket, behandlingen av barnebortføringssaker, plassering av sentralmyndigheten mv. Arbeidsgruppen skal avgi en rapport med konkrete forslag til forbedringer.

Arbeidsgruppens oppgaver:

Arbeidsgruppen skal foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket som gjelder barnebortføring; lov om barnebortføring med tilhørende rundskriv, straffelovens bestemmelse og bestemmelsene om rettshjelp i lys av de relevante internasjonale konvensjonene på området og komme med forslag til endringer i det norske regelverket.

Arbeidsgruppen skal foreta en vurdering av plasseringen av sentralmyndigheten for barne bortføringssakene. Den bør vurdere hvor og på hvilket organisatorisk nivå sentralmyndigheten for de to aktuelle Haagkonvensjonene bør ligge.

Sentralmyndighetens rolle og hvilken bistand som ytes er ulik i landene som er tilsluttet Haagkonvensjonen. Gruppen skal foreta en vurdering av hvilken bistand sentralmyndigheten kan og bør yte i barne bortføringssaker.

Gruppen skal se på de andre norske aktørenes håndtering av barne bortføringssaker, herunder politiet, domstolene, advokater, namsmannen, barnevernet og utenriksstjenesten. Gruppen bør vurdere om den bistanden som ytes er tilstrekkelig effektiv og om det er behov for annet eller ytterligere regelverk.

Gruppen skal også se hen til forslag fremmet som representantforslag om endring av norske myndigheters håndtering av barne bortføringssakene, jf. representantforslag Dokument 8:115 S (2011–2012), Dokument 8:111 S (2010–2011), Dokument 8:77 S (2009–2010) og Dokument 8:38 (2008–2009). Forslagene er vurdert av Justis- og beredskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Arbeidsdepartementet. Forslagene og vurderingene følger som særskilte vedlegg til mandatet, og det bes om at arbeidsgruppen foretar en egen vurdering av disse.

Det skal sees hen til andre lands lovgivning og praksis, spesielt i de nordiske landene. Det er anledning til å forta studieturer innenfor tildeelt budsjett.

Gruppen kan også peke på og vurdere andre tema som den finner det nødvendig eller ønskelig å utrede.

Arbeidsgruppen forutsettes å innhente nødvendig informasjon fra berørte departement, det vil si Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, ved behov. Arbeidsgruppen skal videre søke råd fra relevante fagmiljøer og interesseorganisasjoner for å innhente nødvendig kunnskap, herunder erfaringer fra prosjekter knyttet til temaet.

Arbeidsgruppen skal presentere sine vurderinger og forslag til tiltak i en rapport. Rapporten skal inneholde en vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser av de forslag som fremsettes. Rapporten skal fremsettes for Justis- og beredskapsdepartementet innen 31. desember 2013.»

Tilleggsmandat:

Arbeidsgruppen fikk i brev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 15. mai 2013 oversendt de tre arbeidene til tingrettsdommer Selvaag. Arbeidsgruppen ble bedt om å foreta en vurdering av Selvaags forslag som fremkommer i «Hensiktsmessig behandling av barne bortføringssaker ved norske domstoler» og «Mekling i barne bortføringssaker».

Arbeidsgruppen hadde møter med en rekke norske aktører som Interpol Oslo/Kripos, Justis- og beredskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Utenriksdepartementet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Statens sivilrettsforvaltning, barnevernleder fra Andebu kommune og advokat Elisabeth Brodtkorb, Kindem & Co. Videre møtte de en representant fra «Bortførtnettverket», en organisasjon som drives av berørte foreldre, samt at arbeidsgruppen hadde et telefonmøte med en person som selv har opplevd å bli bortført som barn. I tillegg møtte arbeidsgruppen representanter fra sentralmyndigheten i Danmark og i Sverige. Arbeidsgruppen var også på studietur til Nederland hvor de hadde møter med sekretariatet til Haagkonferansen, den nederlandske sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 og den nederlandske kontaktdommeren for barne bortføringssaker ved domstolen i Haag.

Rapporten ble avlevert til Justis- og beredskapsdepartementet 20. desember 2013.

2.3 Høringen

Rapporten om «Internasjonal barne bortføring» ble sendt på høring 14. mai 2014, med høringsfrist 15. september 2014. Arbeidene til Selvaag ble ikke sendt på høring idet de var inntatt som tilleggsmandat for arbeidsgruppen, men i høringsbrevet ble det vist til arbeidene, sammen med en henvisning til hvor de er tilgjengelige.

Rapporten ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Domstoladministrasjonen

Høyesterett

Lagmannsrettene

Oslo byfogdembete

Tingrettene

Arbeids- og velferdsdirektoratet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barne-, ungdoms- og familieetaten, regionene	Forandringsfabrikken
Barneombudet	Foreningen 2 Foreldre
Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge	Forum for Barnekonvensjonen
Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge	Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet	Human Rights Service
Datatilsynet	Høgskolen i Bergen
Det nasjonale statsadvokatembetet	Høgskolen i Finnmark
Fylkesmannen i Oslo og Akershus	Høgskolen i Harstad
Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, sentralenheten	Høgskolen i Lillehammer
Helsedirektoratet	Høgskolen i Oslo og Akershus
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet	Høgskolen i Sogn og Fjordane
Kripos	Høgskolen i Sør-Trøndelag
Likestillings- og diskrimineringsombudet	Høgskolen i Telemark
Namsfogden i Oslo	Høgskolen i Volda
Nasjonalt folkehelseinstitutt	Høgskolen i Østfold
Nasjonalt kunnskapssenter for folkehelsen	Innvandrernes Landsorganisasjon
Politidirektoratet	Juridisk rådgivning for kvinner
Regionale ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging	Jushjelpe i Midt-Norge
Regionsenter for barn og ungdoms psykiske helse	Juss-Buss
Regjeringsadvokaten	Jussformidlingen i Bergen
Riksadvokaten	Jushjelpe i Nord-Norge
Riksrevisjonen	Kirkens Bymisjon
Sametinget	Kirkens Familievern
Sivilombudsmannen	Kommunesektorens organisasjon
Skattedirektoratet	Kontaktutvalget for innvandrere og norske myndigheter
Statens helsetilsyn	Landsforeningen for barnevernsbarn
Statens råd for funksjonshemmede	Landsorganisasjonen
Statens sivilrettsforvaltning	Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner
Statistisk sentralbyrå	MiRA Ressursenter for innvandrere- og flyktningkvinner
Statsadvokatembetene	Nasjonalforeningen for folkehelsen
Sysselmannen på Svalbard	Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
Utdanningsdirektoratet	Norges Forskningsråd
Utlendingsdirektoratet	Norges Juristforbund
Utlendingsnemnda	Norges Kvinne- og Familieforbund
Fylkeskommunene	Norges Røde Kors
Kommunene	Norsk barnevernlederorganisasjon
Longyearbyen lokalstyre	Norsk Barnevernsamband
Akademikerne	Norsk Folkehjelp
Aleneforeldreforeningen	Norsk Fosterhjemsforening
Antirasistisk senter	Norsk helse- og sosiallederlag
Arbeidsgiverforeningen NAVO	Norsk Innvandrersforum
Atferdssenteret	Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Barnevernsproffene	Norsk organisasjon for asylsøkere
Bortførnettverket	Norsk Psykologforening
Childwatch International – UiO	Norsk senter for barneforskning
Den Norske Advokatforening	Norsk senter for menneskerettigheter
Den Norske Dommerforening	Næringslivets Hovedorganisasjon
Fagforbundet	Organisasjonen mot offentlig diskriminering
Fellesorganisasjonen	Organisasjonen for Private Barneverntiltak
Flerfaglig fellesorganisasjon	Politiets Fellesforbund
Flyktninghjelpen	

Politihøgskolen i Bodø	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Politihøgskolen i Kongsvinger	Kripos
Politihøgskolen i Oslo	Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane
Politihøgskolen i Stavern	statsadvokatembeter
PRESS – Redd Barna Ungdom	Nordland statsadvokatembeter
Redd Barna	Oslo namsfogdkontor
Redd Barnas Rettighetssenter	Oslo politidistrikt
Ressurssenter for menn	Oslo statsadvokatembeter
Rettspolitisk forening	Politidirektoratet
Rådet for psykisk helse	Riksadvokaten
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn	Statens sivilrettsforvaltning
Selvhjelp for innvandrere og flyktninger	Statistisk sentralbyrå
SOS rasisme	
Stiftelsen Menneskerettighetshuset	Drammen kommune
UNICEF Norge	Oslo kommune
Unio	Trondheim kommune
Universitetet i Agder	
Universitetet i Bergen	Aleneforeldreforeningen
Universitetet i Nordland	Foreningen 2 foreldre
Universitetet i Oslo	Norsk barnevernlederorganisasjon
Universitetet i Stavanger	Norsk psykologforening
Universitetet i Tromsø	Ressurssenter for menn
Utdanningsforbundet	Redd barna
VIRKE	
Voksne for Barn	Følgende instanser har uttalt at de ikke har
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund	merknader:
Følgende høringsinstanser har kommet med realitetsuttalelser:	Arbeids- og sosialdepartementet
	Helse- og omsorgsdepartementet
Utenriksdepartementet	Klima- og miljødepartementet
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Kunnskapsdepartementet
	Landbruks- og matdepartementet
	Samferdselsdepartementet
Bergen tingrett	Høyesterett
Domstoladministrasjonen	
Oslo byfogdembete	Arbeids- og velferdsdirektoratet
Sør-Trøndelag tingrett	Datatilsynet
	Generaladvokaten
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet	Skattedirektoratet
Barneombudet	Landsorganisasjonen i Norge
Det nasjonale statsadvokatembetet	
Fellesorganisasjonen	En nærmere gjennomgang av høringsuttalelsene
Folkehelseinstituttet	fremgår i tilknytning til de enkelte lovforslagene.
Fylkesmannen i Oslo og Akershus	Hovedinntrykket er at høringsinstansene er positive
Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, sentralenheten	til arbeidsgruppens forslag for å bedre håndteringen
Helsetilsynet	av barne bortføringssaker i Norge.

3 Gjeldende rett

3.1 Innledning

Departementet vil nedenfor gå gjennom reglene for hva som er en ulovlig internasjonal barnebortføring etter norsk rett, og det internasjonale regelverket som Norge er bundet av i slike situasjoner.

Deretter vil departementet gi en oversikt over bistanden som gis fra sentralmyndigheten i saker innenfor konvensjonssamarbeidet, og fra Utenriksdepartementet i saker utenfor konvensjonssamarbeidet.

Videre vil departementet gjøre rede for hva som regnes som straffbar internasjonal barnebortføring. Herunder hva politiet kan bistå med i den sivile prosessen med formål å få barnet returnert til Norge, og i straffesaken med formål å få bortfører tiltalt og straffet for handlingen.

3.2 Ulovlig internasjonal barnebortføring

3.2.1 Haagkonvensjonen 1980

Norge har sluttet seg til to sentrale konvensjoner om barnebortføring. Det er konvensjon av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring (Haagkonvensjonen 1980) og europeisk konvensjon av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og gjenopprettelse av foreldreansvar (Europarådskonvensjonen 1980). Begge konvensjonene er gjennomført i norsk rett ved lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m v og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven). Loven gjelder for barn som ikke har fylt 16 år, jf. § 4.

Haagkonvensjonen 1980 er ikke en tradisjonell internasjonal privatrettslig konvensjon som har regler om anerkjennelse og fullbyrding av formelle avgjørelser. Den begrenser seg til å regulere situasjonen når en av foreldrene, eventuelt besteforeldrene eller annen slektning, ulovlig bortfører barnet.

Hovedregelen i Haagkonvensjonen 1980 er at et barn som er ulovlig bortført eller tilbakeholdt

straks skal tilbakeleveres, dersom barnet umiddelbart før bortføringen eller tilbakeholdelsen hadde bosted i en stat som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980, jf. barnebortføringsloven § 11 første ledd og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 1 bokstav a og 12 første ledd.

En bortføring eller tilbakeholdelse er ulovlig etter Haagkonvensjonen 1980 dersom den er i strid med rett til foreldreansvar etter loven i den staten barnet bodde umiddelbart før bortføringen eller tilbakeholdelsen, og foreldreansvaret faktisk ble utøvd i samsvar med dette, jf. barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav a og b og Haagkonvensjonen artikkel 3 første ledd bokstav a og b.

Haagkonvensjonen 1980 bruker begrepet «rights of custody» som er oversatt i barnebortføringsloven til «rett til foreldreansvar», jf. barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav a. Konvensjonens «rights of custody» er definert i konvensjonens artikkel 1 bokstav c og 5 bokstav a til å omfatte «omsorgen for barnets person, herunder retten til å bestemme hvor barnet skal bo». Begrepet foreldreansvar i konvensjonen tolkes videre enn tilsvarende begrep i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven).

Konvensjonens foreldreansvarsbegrep skal tolkes likt i alle konvensjonsstatene. Det er den internasjonale definisjonen av begrepet som er avgjørende for om Haagkonvensjonen 1980 kommer til anvendelse, ikke hvordan foreldreansvar defineres i den enkelte stats interne rett.

Retten til foreldreansvar kan være tilkjent en person, en institusjon eller en annen instans enten i fellesskap eller alene, jf. barnebortføringsloven § 11 og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 første ledd bokstav a. Retten kan følge av juridisk eller administrativt vedtak, jf. konvensjonen artikkel 3 annet ledd.

Barneloven §§ 40 og 41 regulerer når foreldre må avtale/samtykke for at barnet skal kunne ta opphold i eller flytte til en annen stat. Barnebortføringsloven, jf. Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980, regulerer når det foreligger en ulovlig barnebortføring eller tilbakeholdelse av barnet. Etter norsk rett tas det her

utgangspunkt i barnelovens bestemmelser om når foreldre må avtale/samtykke for at barnet skal kunne ta opphold i eller flytte til en annen stat.

Dersom den ene av foreldrene har foreldreansvaret for barnet alene, kan denne i utgangspunktet flytte til utlandet med barnet, uten samtykke fra den andre forelderen, jf. barneloven § 40 første ledd første punktum. Har foreldrene felles foreldreansvar, må begge samtykke, jf. barneloven § 40 første ledd annet punktum.

Begge foreldrene kan ta barnet med på kortere («stuttare») utenlandsopphold uten samtykke fra den andre forelderen, jf. barneloven § 41. Hva som regnes som et kortere utenlandsopphold er ikke definert i loven, og heller ikke problematisert i forarbeidene. Backer skriver på side 371 i kommentarutgaven til barneloven (2008) at utenlandsreiser over tre måneder neppe kan regnes som «stuttare», og Kvisberg uttaler at hun er enig i at grensen for «stuttare utenlandsferder» antakelig bør gå rundt tre måneder, se «Internasjonale barnefordelingssaker. Internasjonal barne bortføring» punkt. 9.2.4. Utenlandsoppholdets varighet kan imidlertid ikke overstige det som følger av avtale eller avgjørelse om samvær.

Selv om en av foreldrene har foreldreansvaret alene, fastsetter barneloven et flytteforbud når foreldrene er uenige om foreldreansvar eller fast bosted. Da kan ikke barnet flytte ut av landet før saken er avgjort, jf. barneloven § 40 annet ledd. Det er normalt tilstrekkelig at en forelder har begjært mekling etter § 51 for at flytteforbudet skal inntre, dersom dette blir fulgt opp uten trenering, jf. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-18/97 side 12-13. Dette vil utgjøre en ulovlig bortføring i Haagkonvensjonen 1980s forstand, jf. definisjonen av «custody» nevnt over.

Retten kan nekte den ene av foreldrene å ta med seg barnet ut av landet hvis det er usikkert om barnet kommer tilbake, jf. barneloven § 41 første ledd. Videre kan politiet nedlegge midlertidig utreiseforbud i hastesaker som skal gjelde fram til retten kan behandle saken jf. § 41 tredje ledd.

En forelder som har samværsrett uten å ha del i foreldreansvaret, kan ikke reise til utlandet med barnet uten samtykke fra den som har foreldreansvaret, jf. barneloven § 41 fjerde ledd. Dersom et slikt samtykke ikke blir gitt, kan retten likevel gi samtykke dersom det er åpenbart at barnet kommer tilbake.

Som nevnt over kan retten til foreldreansvar være tilkjent en institusjon eller en annen instans som medfører at bortføringer fra barnevernet omfattes av Haagkonvensjonen 1980.

Det er en ulovlig barne bortføring etter Haagkonvensjonen 1980 å ta med seg barnet ut av landet uten barneverntjenestens samtykke når det er truffet akuttvedtak etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-6 annet ledd, § 4-9 første ledd § 4-25 annet ledd annet punktum og § 4-29 fjerde ledd, vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-8 og § 4-12, fratakelse av foreldreansvar etter § 4-20 eller vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 og § 4-29 første og annet ledd. I disse situasjonene er det barneverntjenesten som har rett til å bestemme hvor barnet skal bo, ikke foreldrene. Se nærmere om dette under punkt 6.1.1 om utreiseforbud.

I visse tilfeller kan tilbakelevering nektes, jf. barne bortføringsloven § 12. Dette gjelder først og fremst dersom det har gått minst ett år fra bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø, jf. bokstav a, dersom det er en alvorlig risiko for at tilbakelevering vil påføre barnet fysisk eller psykisk skade, eller på annen måte sette barnet i en stilling som ikke kan godtas, jf. bokstav b, dersom barnet selv motsetter seg tilbakelevering, og det har nådd en alder og modenhetsgrad som gjør det naturlig å ta hensyn til barnets mening jf. bokstav c, eller dersom tilbakelevering er uforenlig med grunnleggende menneskerettigheter, jf. bokstav d.

I tillegg til de fire unntaksreglene som er tatt inn i barne bortføringsloven § 12 har konvensjonen ytterligere to unntaksregler: Tilbakelevering kan nektes når gjenværende ikke utøvde foreldreansvaret på tidspunktet for bortføringen og når gjenværende har samtykket i eller senere godtatt bortføringen, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a.

Haagkonvensjonen har fått stor oppslutning. Det er per i dag 93 stater som har sluttet seg til konvensjonen.

3.2.2 Europarådskonvensjonen 1980

Europarådskonvensjonen 1980 er en tradisjonell internasjonal privatrettslig konvensjon som har regler om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser.

Hovedregelen i Europarådskonvensjonen er at en avgjørelse om foreldreansvar eller samværsrett som er truffet i en konvensjonsstat, skal anerkjennes og fullbyrdes i en annen konvensjonsstat, jf. barne bortføringsloven § 6 første ledd. Anerkjennelse skal likevel nektes blant annet dersom det vil være i strid med prinsippet om hva som er til det beste for barnet, jf. § 7 bokstav a og b.

Per i dag er det 37 stater som har sluttet seg til Europarådskonvensjonen.

I praksis er det Haagkonvensjonen 1980 som benyttes i barnebortføringssakene, antakelig fordi den har enklere og mer praktiske løsninger enn Europarådskonvensjonen 1980. Europarådskonvensjonen er derfor nesten uten praktisk betydning i disse sakene. Europarådskonvensjonen er imidlertid praktisk ved anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om samvær. Departementet kommer imidlertid ikke nærmere inn på disse reglene i det følgende.

3.3 Øvrige internasjonale forpliktelser

3.3.1 Menneskerettighetene

3.3.1.1 Innledning

Menneskerettighetene stiller krav til norsk lovgivning, blant annet når det gjelder beskyttelse av barn og rett til familieliv. Norge har sluttet seg til Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 (EMK) og FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen), som er de to mest sentrale konvensjonene på dette området. De er tatt inn i norsk lov gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven). Ved motstrid går konvensjonene foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Dette gjelder også i forhold til barnebortføringsloven, fordi Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980 ikke er gjennomført i norsk rett med forrang.

Menneskerettighetskonvensjonene gir individene grunnleggende rettigheter overfor staten. Individene kan påberope rettighetene for norske domstoler, og rettighetene etter EMK kan også påberopes for Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Dommene fra EMD er rettslig bindende for statene, og har stor vekt som rettskilde.

Det finnes ikke noe overnasjonalt eller internasjonalt håndhevingsorgan for Haagkonvensjonen 1980, og tolkingen er overlatt til de nasjonale domstolene. EMDs uttalelser om tolking av Haagkonvensjonens materielle og prosessuelle regler vil derfor få betydning også for en enhetlig tolking av konvensjonen, se Kvisberg «Internasjonale barnefordelingssaker. Internasjonal barnebortføring» punkt 14.1.

Når det gjelder klagesaker knyttet til brudd på barnekonvensjonen, så vedtok FNs generalforsamling en tredje valgfri tilleggsprotokoll 19.

desember 2011 som gjelder en individklageordning for barnekonvensjonen. Protokollen trådte i kraft 14. april 2014, og er tilsluttet av 17 stater. Det er ikke tatt stilling til spørsmålet om eventuell norsk tilslutning til denne protokollen.

FNs barnekomité utgir generelle kommentarer (general comments) om tolking av enkelte artikler i barnekonvensjonen eller særlig viktige spørsmål. De generelle kommentarene er verdifulle retningslinjer for tolkingen og anvendelsen av barnekonvensjonen.

3.3.1.2 Den europeiske menneskerettighetskonvensjon

Generelt har EMD gjennom avgjørelser i flere år uttrykt sterk støtte til Haagkonvensjonen 1980. Som eksempel uttalte den uttrykkelig i *Maumousseau og Washington mot Frankrike* at den slutter seg til Haagkonvensjonens formål og løsninger, se klage nr. 39388/05, dom 6. desember 2007.

Den mest sentrale bestemmelsen i EMK når det gjelder barnebortføringssaker er artikkel 8. Denne bestemmelsen gir barn og foreldre rett til familieliv med hverandre. Inngrep i denne retten kan bare gjøres hvis det er i samsvar med loven, har et legitimt formål og er nødvendig ut fra dette formålet. Å beskytte helse eller moral og å beskytte andres rettigheter og friheter oppregnes i bestemmelsen som legitime formål, jf. artikkel 8 nr. 2. Barnets beste er av EMD blitt innfortolket som et legitimt formål med henvisning til disse formålene.

Forholdet mellom EMK artikkel 8 og Haagkonvensjonen 1980 har vært behandlet av EMD i flere avgjørelser. Klager har vært reist både av gjenværende og av bortfører.

Den vanligste anførselen fra gjenværende går ut på at staten barnet er bortført til ikke har behandlet søknaden om retur tilstrekkelig effektivt. EMD har i flere saker konstatert brudd på EMK artikkel 8 ved at saken har tatt for lang tid i rettsapparatet, og ved mangel på effektiv tvangsgjennomføring.

I flere av sakene, som er reist av bortfører, har det blitt anført at kravet om tilbakelevering er i strid med saksøkers og barnets rett til familieliv, jf. EMK artikkel 8. Slik arbeidsgruppen påpeker, settes her retten til familieliv etter EMK opp mot tilbakeleveringskravet etter Haagkonvensjonen 1980. EMD har kommet til ulike resultater, men har i flere dommer kommet til at tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980 innebar eller ville innebære en krenkelse av EMK artikkel 8.

Det er særlig to dommer som her er sentrale. I den første, *Neulinger og Shuruk mot Sveits*, var bar-

nets mor sveitsisk, men bosatt i Israel hvor barnet ble født. Hun fryktet at faren ville ta barnet med til et ultra-ortodoks miljø i utlandet, og familiedomstolen i Tel Aviv avsa kjennelse om utreiseforbud. Foreldrene skilte seg og moren tok barnet fra Israel til Sveits. Domstolene i Sveits fattet avgjørelse om at barnet skulle returneres til Israel. Moren bragte saken inn for EMD, og EMD i storkammer kom til at dersom den sveitsiske høyesterettsavgjørelsen om tilbakelevering av barnet skulle ha blitt fullbyrdet, ville det innebære brudd med EMK artikkel 8 om retten til familieliv. EMD uttalte at de nasjonale domstolene i saker etter Haagkonvensjonen 1980 må foreta en dyptpløyende gjennomgang av den totale familiesituasjonen, se klage nr. 41645/07, dom 6. juli 2010. Denne uttalelsen, som ble gjentatt i flere etterfølgende avgjørelser, skapte usikkerhet og bekymring blant en rekke av medlemsstatene til Haagkonvensjonen 1980. Dette skyldes at unntakene fra hovedregelen om retur etter Haagkonvensjonen 1980 er snevre og at det ikke skal foretas noen dyptpløyende vurdering av den totale familiesituasjonen i det enkelte tilfelle idet det vil stride mot Haagkonvensjonen 1980s hovedregel om rask behandling av spørsmålet om tilbakelevering. Flere stater har ment at en slik vurdering som uttalelsen til EMD syntes å legge opp til, ville undergrave formålet med Haagkonvensjonen 1980.

I 2011, i en tale på en konferanse om familierett, uttalte presidenten i EMD at avgjørelsen i *Neulinger og Shuruk mot Sveits* ikke signaliserte noen kursendring fra EMD i synet på forholdet mellom EMK og Haagkonvensjonen 1980, at logikken i Haagkonvensjonen 1980 er at barn som er blitt bortført skal returneres til bostedslandet og at det bare er der det skal foretas en fullstendig undersøkelse av barnets situasjon, se info. Doc No 5, mai 2011, på www.hcch.net. Dommen ble diskutert på Haagkonferansens spesialkommissjon om barne bortføring i juni 2011, og bekymringene for utviklingen i EMD ble nedfelt i spesialkommissjonens anbefalinger og konklusjoner fra 2011 i punkt 48 og 49, sammen med en henvisning til presidentens uttalelse.

Den andre særlig sentrale dommen er *X mot Latvia*, som gjaldt en mor som bortførte sin datter fra Australia til Latvia. Latvisk domstol fattet avgjørelse om at barnet skulle returneres til Australia. Moren klagde Latvia inn for EMD for brudd på retten til familieliv. Denne saken ble først behandlet i EMD i desember 2011, og EMD viste også her til at nasjonale domstoler har en plikt til å foreta en dyptpløyende gjennomgang av den totale familiesituasjonen i barne bortføringssaker. Under Haagkonferansens spesialkommissjon om barne bort-

føring i januar 2012 fortsatte bekymringen for utviklingen etter avgjørelsene i EMD når det gjelder forholdet mellom EMK og Haagkonvensjonen 1980. Dommen ble anket til storkammer, og forut for avgjørelsen i storkammer intervenerte både Finland og Tsjekkia som tredjeparter i saken, til støtte for Latvia. I 2013 kom EMD i storkammer til at den latviske avgjørelsen om tilbakelevering av barnet representerte et brudd på bortførers rettigheter etter EMK artikkel 8. Avgjørelsen ble avsagt under dissens 9-8. EMD fant at ankedomstolen i Latvia feilaktig hadde unnlatt å foreta en vurdering av en anførsel om at det forelå alvorlig fare for barnet å returnere til Australia, se klage nr. 27853/09, dom 26. november 2013.

Domstolen viser til at *Neulinger og Shuruk mot Sveits* er blitt lest slik at det skal foretas en dyptpløyende undersøkelse av hele familiesituasjonen. Deretter vises det til at denne ordbruken allerede ble brukt i avgjørelsen *Maumousseau og Washington mot Frankrike* i 2007, jf. ovenfor. På denne bakgrunn uttaler retten at avgjørelsen i *Neulinger og Shuruk mot Sveits* i seg selv ikke oppstiller noen nye prinsipper for de nasjonale domstolene i anvendelsen av Haagkonvensjonen 1980.

EMD uttaler at det skal foretas en harmoniserende tolking av EMK og Haagkonvensjonen 1980. Dette kan oppnås ved at to vilkår er oppfylt. For det første må faktorene i artiklene 12, 13 og 20 som kan utgjøre unntak fra plikten til umiddelbar retur av barnet tas seriøst i betraktning av den nasjonale domstolen, særlig hvis de er reist av en av partene. Den nasjonale domstolens avgjørelse må være tilstrekkelig begrunnet til at EMD kan prøve om spørsmålene er tilstrekkelig undersøkt. For det andre må disse faktorene vurderes i lys av EMK artikkel 8, jf. *Neulinger og Shuruk mot Sveits*.

Arbeidsgruppen har foretatt en gjennomgang av EMDs avgjørelse i *X mot Latvia* og er av den oppfatning at storkammeret i denne avgjørelsen klargjør forholdet mellom de to konvensjonene på en måte som opprettholder både hovedregelen om rask retur og de snevre unntakene i Haagkonvensjonen 1980, se arbeidsgrupperapporten punkt 6.5.4.

En annen praktisk og viktig regel er EMK artikkel 6 om at enhver har rett til en rettferdig rettergang innen rimelig tid for å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter.

Denne regelen har vært påberopt i flere av barne bortføringssakene som er innklaget for EMD. I sak *Hoholm mot Slovakia*, hvor Norge intervenerte som tredjepart til støtte for klager, ble Slovakia dømt for brudd på EMK artikkel 6. Saken

gjaldt en mor som bortførte sine to sønner fra Norge til Slovakia. Saken ble behandlet flere ganger i det slovakiske rettsapparatet. I den endelige avgjørelsen kom slovakisk domstol til at barna ikke skulle returneres til Norge, og faren bragte saken inn for EMD. EMD uttalte at kriteriet «rimelig tid» må vurderes i lys av sakens omstendigheter og under henvisning til følgende kriterier; sakens kompleksitet, søkers og relevante myndigheters oppførsel, og hva som står på spill. EMD uttalte videre at de nasjonale domstolenes behandling av denne barnebortføringssaken hadde tatt rundt syv år, og at de ikke kunne se at saken var spesielt komplisert eller at lengden på saksbehandlingen på noen måte skyldtes søker. EMD understreker videre den avgjørende betydning tidsaspektet har i denne type saker. De fant at saksbehandlingstiden for de nasjonale domstolene hadde vært for lang og at den ikke oppfylte kravet om rimelig tid i EMK artikkel 6, se klage nr. 35632/13, dom 13. januar 2015.

I saker der både artikkel 6 og artikkel 8 er påberopt har domstolen i flere tilfeller ikke funnet det nødvendig å ta stilling til om artikkel 6 er brutt, idet det allerede er konstatert et brudd på artikkel 8.

3.3.1.3 FNs barnekonvensjon

Barnekonvensjonen gir barn et særlig menneskerettsvern, og inneholder både bestemmelser om alminnelige menneskerettigheter og særlige rettigheter for barn. Konvensjonen har flere bestemmelser som er relevante for barnebortføringssaker.

Etter artikkel 3 skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved alle handlingene som vedrører barn og som foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer. Denne bestemmelsen er utdypet i FNs barnekomités generelle kommentar nr. 14 (2013) avsnitt 68. Her oppfordres statene til å ratifisere og implementere konvensjonene fra Haagkonferansen for internasjonal privatrett, som fremmer anvendelsen av barnets beste og gir garantier for implementeringen i tilfeller foreldrene bor i forskjellige land. I fotnoten til uttalelsen vises det til Haagkonvensjonen 1980.

Arbeidsgruppen viser til at komiteen oppfordrer statene til å ratifisere Haagkonvensjonen 1980 nettopp fordi anvendelsen av denne generelt sett anses å være til barnets beste. Arbeidsgruppen fremhever videre at Haagkonvensjonen 1980s hovedregel med snevre unntak er egnet til å fremme interessene til de fleste av de barna som

bortføres, og den er til fordel for de barna som ellers kunne befinne seg i risikozonen for å bli bortført. Unntakene kan anses for å dekke de tilfellene hvor hensynet til barnets beste krever at tilbakelevering nektes.

Barnekonvensjonen legger vekt på å forhindre internasjonale barnebortføringer. Medlemsstatene skal treffe tiltak for å bekjempe at barn ulovlig føres ut av landet og ikke føres tilbake fra utlandet, og for dette formålet skal statene fremme inngåelse av bilaterale eller multilaterale avtaler eller tiltredelse til eksisterende avtaler, jf. artikkel 11.

Barnekonvensjonen artikkel 9 beskytter barn mot å bli skilt fra sine foreldre mot deres vilje. Dette tolkes som å gjelde både foreldrenes og barnets vilje. Ifølge artikkel 9 nr. 1 kan det gjøres unntak når atskillelse er lovhjemlet og nødvendig av hensyn til barnets beste. Som eksempel nevnes foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo. I artikkel 9 nr. 3 gis barnet en rett til å opprettholde regelmessig personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene, med mindre dette er i strid med barnets beste.

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 har barnet rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som vedrører ham eller henne, og synspunktene skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Dette innebærer etter artikkel 12 nr. 2 at barnet skal gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig eller administrativ saksbehandling som angår barnet. Myndighetene har derfor en plikt til å høre barn som er i stand til å danne seg sine egne synspunkter i barnebortføringssaker. Se nærmere om dette under punkt 5.3 om høring av barn.

I FNs barnekomités generelle kommentar nr. 12 (2009) fremgår det blant annet at juridiske, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle hindringer som står i veien for at barn skal få anledning til å bli hørt fjernes. Det krever blant annet at statene sørger for ressurser og opplæring av blant annet dommere og advokater.

I høringen i 2010 hadde komiteen for øvrig merknader til Norges implementering av artikkel 12, se dokument CRC/C/NOR/CO/4. I avsluttende merknader anbefales Norge å videreføre og styrke arbeidet med å implementere fullt ut artikkel 12 i barnekonvensjonen, og fremme behørig respekt for synspunktene til barn i alle aldre i administrative og rettslige prosesser. Komiteen anbefaler at Norge tar hensyn til komiteens generelle kommentar nr. 12 (2009) om barnets rett til å bli hørt.

Endelig gir artikkel 16 barn rett til familieliv med begge foreldrene. Det er ikke oppstilt noen unntak fra denne retten i artikkelen. Denne bestemmelsen må sees i sammenheng med barnekonvensjonen artikkel 9.

3.3.2 Det nordiske regelverket

Norge er også bundet av konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Finland, Island og Sverige (Den nordiske familierettskonvensjonen). Konvensjonen er gjennomført i norsk rett.

Konvensjonen inneholder internasjonal-privatrettslige regler om ekteskap, adopsjon og vergemål. Konvensjonen har et avgrenset anvendelsesområde når det gjelder barne bortføring, fordi den bare regulerer foreldretvister som kommer opp i forbindelse med en separasjons- eller skilsmis-sesak, jf. konvensjonen artikkel 8.

Fullbyrding av avgjørelser fra Danmark, Finland og Sverige reguleres av lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område (Den nordiske fullbyrdingsloven).

Mellom de nordiske landene har det nordiske regelverket forrang foran Europarådskonvensjonen 1980, jf. barne bortføringsloven § 1 første ledd siste punktum, mens det viker for Haagkonvensjonen 1980 jf. barne bortføringsloven § 1 annet ledd.

Det er ingen regler om sentralmyndighet i det nordiske regelverket.

3.3.3 Haagkonvensjonen 1996

Haagkonferansen for internasjonal privatrett har også utarbeidet en konvensjon med internasjonal-privatrettslige regler som gjelder foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (Haagkonvensjonen 1996). Norge har foreløpig ikke sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996, men regjeringen foreslår i Prop. 102 LS (2014–2015) at Norge ratifiserer denne.

Konvensjonen har et bredt virkeområde etter artikkel 1, og omfatter både foreldreansvar, fast bosted, samvær, vergemål, plassering i fosterhjem og institusjon og forvaltning av barnets formue.

Konvensjonen regulerer jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid. I hver konvensjonsstat skal det utpekes en sentralmyndighet som er ansvarlig for sakshåndteringen og for samarbeid, etter mønster av Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980.

Haagkonvensjonen 1996 skal verken erstatte eller endre Haagkonvensjonen 1980 hvis et barn bortføres mellom to stater som har sluttet seg til

begge konvensjoner, jf. artikkel 50. Gjenværende kan alltid påberope seg reglene i Haagkonvensjonen 1980. Derimot vil reglene i Haagkonvensjonen 1996 supplere disse, slik at gjenværende alternativt kan velge å kreve fullbyrding av en barne bortføringsavgjørelse etter Haagkonvensjonen 1996.

Europarådskonvensjonen 1980 vil i prinsippet gjelde ved siden av Haagkonvensjonen 1996, men det er ikke grunn til å tro at Europarådskonvensjonen vil få noen særlig praktisk betydning mellom de stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996.

EU-statene har sluttet seg til konvensjonen. Det har også blant annet Australia og Russland.

Per i dag er det 41 stater som har sluttet seg til konvensjonen.

3.3.4 Brussel II bis-forordningen

Mellom EU-landene, med unntak av Danmark, gjelder en europeisk forordning om ekteskapsaker og foreldreansvar (Brussel II bis-forordningen).

Den gjelder også for foreldreansvarssaker som reises uavhengig av ekteskapsaker. Videre regulerer den barne bortføring.

Forordningen regulerer jurisdiksjon, anerkjennelse og fullbyrding, men ikke rettsvalg. Forordningen er på de fleste punkter utarbeidet etter mønster av Haagkonvensjonen 1996.

Mellom EU-landene har Haagkonvensjonen 1980 forrang foran Brussel II bis-forordningen. Derimot går forordningen foran Haagkonvensjonen 1996 når barnet har bosted i en EU-stat eller det gjelder en avgjørelse som er avsagt i en EU-stat, jf. Brussel II bis-forordningen artikkel 61.

3.4 Bistand fra norske myndigheter i en barne bortførings-sak

3.4.1 Innenfor konvensjonssamarbeidet

Justis- og beredskapsdepartementet er sentralmyndighet både etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980.

Sentralmyndigheten skal fungere som en samarbeidende og koordinerende instans i forholdet mellom konvensjonsstatene, jf. barne bortføringsloven § 5. Den er forpliktet til å sørge for at de øvrige konvensjonsforpliktelsene blir overholdt, blant annet ved å treffe alle nødvendige tiltak for at barn som er ulovlig bortført til Norge eller tilbakeholdes her, blir levert tilbake. Under utførelsen av disse pliktene vil sentralmyndigheten måtte søke bistand av andre organer som domstolene, barneverntjenesten, namsmannen og politiet.

Sentralmyndigheten har blant annet ansvaret for å motta og videresende søknad om tilbakelevering til sentralmyndighet i utlandet, eller til domstolen som skal fatte avgjørelse i saken i Norge.

Videre vil sentralmyndigheten koordinere kontakt mellom sentralmyndigheten i utlandet og andre norske instanser som blir involvert, samt koordinere med Utenriksdepartementet for bistand fra norsk utenriksstasjon der det er nødvendig.

Justis- og beredskapsdepartementet har en egen nettside om barnebortføring, www.barnebortforing.no, som inneholder informasjon fra Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og politiet. Her ligger det nyttig informasjon til foreldre, advokater, politi, domstoler og andre aktører som involveres i slike saker.

Videre leder Justis- og beredskapsdepartementet et nasjonalt samarbeidsforum for barnebortføring, som møtes én til to ganger i året. I dette forumet deltar representanter fra ulike offentlige etater for å diskutere generelle problemstillinger på barnebortføringsfeltet som kan berøre flere etater. Her deltar Utenriksdepartementet, Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kripos, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Statens sivilrettsforvaltning, Politidirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Skatteetaten og Namsfogden i Oslo. Kontakt dommerne deltar også på enkelte møter.

3.4.2 Utenfor konvensjonssamarbeidet

Når et barn bortføres til en stat som Norge ikke har en internasjonal konvensjonsforpliktelse med må saken få sin løsning etter retten i denne staten, med mindre foreldrene kommer til enighet. Slike saker er gjennomgående svært tidkrevende og vanskelige å løse.

Bistand fra norske myndigheter gis av Utenriksdepartementet og de norske utenriksstasjonene. Deres mulighet for å hjelpe hviler i prinsippet på om bortfører og myndighetene i staten barnet er bortført til er villig til å samarbeide. Der som foreldrene ikke blir enige i spørsmålet om foreldreansvar, daglig omsorg og fremtidig bosted for barnet, vil saken i mange tilfeller måtte løses ved en ordinær foreldretvist i den staten barnet er bortført til.

Det er utarbeidet en instruks som regulerer utenriksstasjonenes bistand i barnebortføringsaker både i og utenfor konvensjonssamarbeidet.

Utenriksdepartementets oppgave er å motta henvendelser fra berørte foreldre, barneverntjenesten og andre. Utenriksdepartementet kan gi informasjon og veilede. De kan videre tilrettelegge for mekling mellom partene og formidle kontakt med lokal advokat og lokale myndigheter, samt bistå ved en eventuell retur til Norge.

Utenriksdepartementet har et døgnbemannet operasjonssenter som er åpent syv dager i uken. En sentral oppgave er å bistå nordmenn i utlandet. En av de viktige oppgavene er å håndtere henvendelser som kommer til utenriksstasjonene utenfor stasjonenes ordinære åpningstid. Dette inkluderer også barnebortføringssaker fra Norge.

Utenriksdepartementet og ambassadene er gitt i oppgave å yte konsulær bistand til nordmenn i utlandet, jf. lov 13. februar 2015 nr. 9 (utenriks-tjenesteloven) § 1 første ledd nr. 2. og 3. Dette innebærer at de ikke har noen rolle i barnebortføringssaker til Norge.

3.5 Straffbar internasjonal barnebortføring

Internasjonal barnebortføring er regulert i lov 22. mai 1902 nr. 10 § 216 (straffeloven 1902). Hovedtrekkene i denne bestemmelsen er videreført i ny lov 20. mai 2005 nr. 28 § 261 (straffeloven 2005).

Bortføring fra den som har foreldreansvaret er straffbart. Det er også straffbart å bortføre barnet fra barnevernet etter vedtak om omsorgsovertakelse. Vedtak om omsorgsovertakelse trenger ikke være iverksatt, det er tilstrekkelig at det er fattet.

Offentlig påtale er ikke betinget av fornærmedes begjæring, såfremt allmenne hensyn krever påtale.

Straffeloven 2005 § 261 har, i motsetning til straffeloven 1902 § 216, en bestemmelse om grov omsorgsunndragelse. Grov omsorgsunndragelse kan straffes med fengsel inntil 6 år. I forarbeidene heter det at det i vurderingen av om lovbruddet er grovt særlig skal legges vekt på hvilken belastning barnet er påført ved å være unndratt fra omsorg. Viktige momenter i denne vurderingen er blant annet om barnet er bortført til et annet land, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

Haagkonvensjonen 1980 gjelder bare for barn som er under 16 år, mens straffebestemmelsen gjelder frem til barnet har fylt 18 år. For barn i aldersgruppen 16–18 år vil derfor en barnebort-

føring kunne være straffbar selv om den ikke kan forfølges sivilrettslig etter Haagkonvensjonen 1980.

Verken Europarådskonvensjon 1980 eller Haagkonvensjonen 1980 har bestemmelser av strafferettslig karakter.

Politiet og påtalemyndighetens rolle i en internasjonal barnebortføringssak omfatter i utgangspunktet primært den strafferettslige siden av saken. Formålet her er å få bortfører utlevert, tiltalt og straffet for barnebortføringen. Politiet og påtalemyndigheten vil imidlertid også kunne bli involvert i den sivilrettslige saken hvor formålet er å få barnet tilbakelevert til Norge.

For å kunne igangsette en prosess for å få tilbakelevert et barn, er gjenværende avhengig av å vite hvilken stat barnet befinner seg i. Det vil her kunne være nødvendig å få bistand fra politiet til å lokalisere barnet og bortfører. For å kunne etterlyse et barn som savnet i forbindelse med en

barnebortføringssak, må det enten være levert en savnetmelding eller en anmeldelse om barnebortføring.

Dersom det foreligger en straffbar barnebortføring og handlingen er anmeldt eller saken er under etterforskning, vil politiet kunne etterlyse bortfører gjennom politikanalene Interpol eller Schengen Information System, og be om at vedkommende pågripes og utleveres til Norge og at barnet tas i forvaring. En slik etterlysning vil også i visse tilfeller kunne medføre at bortfører returnerer frivillig med barnet.

I saker som gjelder bortføring til stater utenfor konvensjonssamarbeidet har man ingen sivilrettslige virkemidler for å få barnet tilbakeført til Norge. En anmeldelse vil i slike tilfeller kunne være et viktig grep for å påvirke bortfører til å medvirke til at barnet blir tilbakeført til Norge.

4 Andre nordiske lands rett

4.1 Innledning

Det er et tett samarbeid mellom de nordiske landene på barnebortføringsfeltet, og det er likheter mellom de nordiske landenes barnebortføringslover og ved sentralmyndighetenes måte å organisere seg på. De nordiske sentralmyndighetene etter Haagkonvensjonen 1980 møtes årlig for å diskutere utviklingen på fagfeltet, problemstillinger, og for å dra nytte av hverandres erfaringer. Her deltar også representanter fra de nordiske landenes utenriksdepartementer, og kontaktdommere. Alle de nordiske landene har oppnevnt kontaktdommere som er medlemmer i Haagkonferansens internasjonale dommernettverk.

4.2 Danmark

Haagkonvensjonen 1980 trådte i kraft i Danmark 1. juli 1991. Danmark har også sluttet seg til Europarådskonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996. Brussel II bis-forordningen gjelder imidlertid ikke for Danmark.

Sentralmyndigheten i Danmark etter de ovennevnte konvensjonene er Koordinationsenheden for Børnebortførelser, som ligger i Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold. Deres myndighet rekker noe videre enn den norske idet de har mulighet til å treffe midlertidig avgjørelse om foreldreansvar hvis sentralmyndigheten på bakgrunn av opplysninger fra politiet vurderer at det er en konkret og reell risiko for at et barn er på vei ut av landet. Dette følger av den danske foreldreansvarsloven § 27. Videre har dansk sentralmyndighet en døgnåpen telefonlinje, som er åpen alle dager i året med unntak av jul- og nyttårsaften. Sentralmyndigheten tilbyr et innledende møte med alle foreldre som har fått sitt barn bortført fra Danmark. Saker der barn er bortført fra Danmark til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet håndteres av Utenriksdepartementet. Koordinasjonsenheten for barnebortføringssaker er imidlertid et felles kontaktpunkt i alle barnebortføringssaker i Danmark, og kan dermed også bistå med oppstart av en sak som

involverer bortføring til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet.

Jurisdiksjonen for barnebortføringssaker er ikke sentralisert i Danmark, slik at saker om tilbakelevering av barn etter Haagkonvensjonen 1980 behandles av fogedretten på det sted i Danmark hvor barnet oppholder seg, jf. dansk lov om international barnebortføring § 12. Ankefristen over avgjørelser i barnebortføringssaker er fire uker, jf. den danske rettspleieloven § 586.

Barnebortføring er straffbart i Danmark, jf. dansk straffelov § 215. Det følger av denne bestemmelsen første ledd at det er straffbart å unndra et barn fra foreldres eller andre vedkommendes myndighet eller omsorg. Videre følger det av annet ledd at det er straffbart å ulovlig føre barnet ut av landet. Første ledd gjelder uavhengig av om bortføringen er nasjonal eller internasjonal, mens annet ledd kun gjelder de internasjonale bortføringene. Vilkåret i annet ledd knytter seg altså til om det er ulovlig, og det følger av den danske foreldreansvarsloven § 3 annet ledd at begge foreldrene må samtykke til utenlandsreise i tilfeller der foreldrene har felles foreldreansvar, men er uenige om hvem som skal ha foreldreansvaret. Hvis samtykke ikke er gitt i slike situasjoner vil dette således omfattes av straffansvaret. Strafferammen for internasjonal barnebortføring er bøter eller fengsel i inntil fire år, jf. straffeloven § 261.

4.3 Sverige

Sverige er det landet i Norden med flest barnebortføringssaker. Haagkonvensjonen 1980 trådte i kraft for Sveriges del 1. juni 1989. De har også sluttet seg til Europarådskonvensjonen 1980, Haagkonvensjonen 1996 og Brussel II bis-forordningen. Sentralmyndigheten i Sverige for alle disse konvensjonene er Utenriksdepartementet, og de håndterer også barnebortføringssaker der barn er bortført til en stat Sverige ikke har et konvensjonssamarbeid med.

Sverige har sentralisert jurisdiksjon i barnebortføringssaker slik at alle internasjonale barne-

bortføringssaker etter Haagkonvensjonen 1980 behandles i Stockholm tingrett, jf. svensk barne bortføringslov § 13 siste punktum. Denne ordningen ble innført med virkning fra og med juli 2006. Avgjørelser fra tingretten kan ankes til Svea lagmannsrett og deres avgjørelser kan igjen ankes til Høyesterett. Ankefristen er tre uker, jf. den svenske barne bortføringsloven § 21, jf. barneloven (Föräldrabalken) kapittel 21 § 16, jf. domstolsloven § 38.

Det følger av den svenske straffeloven (Brottsbalk) kapittel 7 § 4 at barne bortføring er straffbart. Bestemmelsen gjelder «egenmåktighet med barn», og omfatter både tilfeller hvor barnet blir tatt fra den som har foreldreansvaret alene, og tilfeller hvor foreldreansvaret er felles og den ene av foreldrene bortfører barnet. Bestemmelsen retter seg mot barn under 15 år, og skiller ikke mellom nasjonal og internasjonal barne bortføring. Strafferammen er bøter eller fengsel i inntil ett år, jf. første ledd, men dersom overtredelsen er grov heves strafferammen til fire års fengsel med en minstretraff på seks måneder. Om et barn bortføres til en annen stat vil dette tale for at lovbruddet karakteriseres som grovt.

4.4 Finland

Haagkonvensjonen 1980 trådte i kraft i Finland 1. august 1994. Finland har også sluttet seg til Europarådskonvensjonen 1980, Haagkonvensjonen 1996 og Brussel II bis-forordningen. Sentralmyndigheten i Finland er Justisdepartementet. I likhet med Norge er det Utenriksdepartementet som behandler saker der barn er bortført fra Finland til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet. Også den finske sentralmyndighetens myndighet kan synes å rekke noe videre enn den norske. I henhold til den finske barneloven § 35 skal statlige og kommunale sosialmyndigheter og politiet på begjæring fra Justisdepartementet bistå sentralmyndigheten med lokalisering av barn og med å utrede barnets livssituasjon, for å sikre tilbakelevering av barn og for å forebygge ulovlig bortføring.

I likhet med Sverige har også Finland sentralisert jurisdiksjon i barne bortføringssaker etter Haagkonvensjonen 1980. Videre har de kun to instans behandling av disse sakene. Begjæringer om tilbakelevering av barn fra Finland behandles av lagmannsretten i Helsinki i første instans, med Høyesterett som ankeinstans. Finsk barnelov inneholder egne kapitler om behandling av saker

etter Haagkonvensjonen 1980. Det følger av denne loven § 42 at ankefrist for avgjørelser om retur av barn er 14 dager. For avgjørelser om at barnet ikke skal returneres gjelder en ankefrist på 30 dager, jf. barneloven § 42 annet ledd jf. finsk prosesslov (Rättegångs Balk 4/1734) kapittel 30.

I henhold til den finske straffeloven kapittel 25 § 5 a er internasjonal barne bortføring straffbart. Nasjonale barne bortføringer omfattes av straffeloven kapittel 25 § 5, og skillet mellom nasjonal og internasjonal barne bortføring ble innført ved lovendring i 2005. Strafferammen for nasjonale barne bortføringer er bøter eller fengsel inntil seks måneder, mens maksimumsstraffen for internasjonale barne bortføringer er fengsel i inntil to år. Straffebudet gjelder barn under 16 år. Samtidig med lovendringen i 2005 ble det vedtatt en ny bestemmelse om «ettergift» i straffeloven kapittel 25 § 9 a, som ble endret med virkning fra 1. januar 2015. Det følger av denne bestemmelsen at «ettergift» kan skje i spørsmål om påtale eller straff, dersom den som mistenkes for overtredelsen eller gjerningsmannen frivillig har tilbakelevert barnet, om barnets beste krever det, eller om rettergang og straff med hensyn til de grunner som ledet til bortføringen må anses urimelig («oskäliga»).

4.5 Island

Haagkonvensjonen 1980 trådte i kraft for Island 1. november 1996. Island har videre sluttet seg til Europarådskonvensjonen 1980. Sentralmyndigheten er Innenriksdepartementet, og bortføringer til stater Island ikke har et konvensjonssamarbeid med håndteres av Utenriksdepartementet.

Island er det landet i Norden med færrest barne bortføringssaker. De har ikke sentralisert jurisdiksjon, og barne bortføringssakene behandles dermed av samtlige av landets åtte tingretter. Videre har de to instans behandling av sakene, og ankeinstansen er Høyesterett. Ankefristen over avgjørelse i sak om tilbakelevering etter Haagkonvensjonen er to uker, jf. islandsk barne bortføringslov artikkel 13 første ledd, jf. tvangsfullbyrdsloven kapittel 13, jf. tvisteloven.

Det følger av den islandske straffeloven § 193 at internasjonal barne bortføring er straffbart på Island. Bestemmelsen innebærer at det er straffbart å unndra et barn fra foreldrenes eller andre rette vedkommendes myndighet eller omsorg. Strafferammen er bøter eller fengsel inntil 16 år eller på livstid.

5 Domstolsbehandling av barnebortføringssaker

5.1 Sentralisert jurisdiksjon

5.1.1 Gjeldende rett

En sak etter barnebortføringsloven skal etter gjeldende rett behandles i domstolen i den rettskrets barnet oppholder seg når retten mottar begjæring om tilbakelevering, jf. barnebortføringsloven § 18 jf. lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdsloven) § 13-3 tredje ledd.

Dette betyr at tingretter over hele landet behandler barnebortføringssaker.

5.1.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen

I domstolsutredningen punkt 4.1 er det foreslått å sentralisere jurisdiksjonen i barnebortføringssakene.

Det vises til at sakene i Norge i praksis tar betraktelig lengre tid enn de seks ukene barnebortføringsloven og Haagkonvensjonen 1980 legger opp til. Videre anføres det at erfaringen fra andre stater viser at sentralisert behandling av tilbakeleveringsbegjæringene til én eller noen få domstoler har medført så vel raskere saksbehandlingstid med påfølgende tilbakelevering av barn, som en mer ensartet praksis både for saksbehandlingen og de materielle avgjørelsene. Det antas i utredningen at dette også vil være situasjonen i Norge og at hensynet til effektivitet taler for sentralisering.

I utredningen pekes det også på at norske domstoler behandler relativt få saker, noe som medfører at enkeltdommere ikke har mulighet til å opparbeide seg praktisk erfaring i særlig grad. Dette kan i noen grad bøtes på ved at saken legges til samme domstol der en eller flere bestemte dommere behandler dem, og således får et tilstrekkelig antall saker til å oppnå erfaring. Det antas at dette vil ha betydning for kvaliteten ved det arbeidet som utføres slik at det blir flere korrekte avgjørelser, noe som har egenverdi.

I utredningen anføres det at det vil være lettere å få til et internasjonalt samarbeid for de sta-

tene som har sentralisert jurisdiksjonen i barnebortføringssaker.

Det pekes også på at hensynet bak de alminnelige vernetingsreglene, som er hensynet til sakens opplysning, ikke fullt slår ut i barnebortføringssakene. Dette fordi det i de fleste saker dreier seg om personer med begrenset oppholdstid i Norge og som i utgangspunktet har liten tilknytning til stedet de oppholder seg på. Synspunktet om at saken kan bli best opplyst i den rettskretsen barnet oppholder seg, slår dermed ikke direkte til i slike saker.

Det vises i utredningen til at stadig bedre kommunikasjonsmetoder svekker innvendingene mot sentralisert domsmyndighet. Innvendingene kan uansett avhjelpes ved dekning av reise- og oppholdsutgifter, eventuelt at det legges til rette for tilstedeværelse via bildeoverføring, eventuelt forklaring per telefon, av så vel foreldre som eventuelle vitner.

I utredningen pekes det også på at sentralisering representerer en særlig utfordring ved at barn som oppholder seg utenfor rettskretsen må reise til domstolen for å gjennomføre en samtale dersom barnet skal høres. Det uttales videre at dersom samtalen kan gjennomføres av sakkyndig, gjøres dette antakelig mest hensiktsmessig av sakkyndig på oppholdsstedet. Det kontradiktoriske prinsipp ivaretas ved at den sakkyndige møter og forklarer seg ved muntlig forhandling, eventuelt via videolink eller per telefon.

Når det gjelder valg av domstol uttales det følgende i utredningen:

«Jeg har ikke vurdert hvilken domstol saker etter barnebortføringsloven bør legges til, annet enn at jeg mener det bør være en stor eller mellomstor domstol, av hensyn til muligheten for å etablere et meklingsprosjekt uten at det oppstår habilitetsutfordringer ved overføring til ny dommer, kompetanseutvikling, erfaringsutveksling og -overføring mv. Det bemerkes i denne sammenheng at Oslo tingrett ikke har erfaring med tvangssaker. Oslo byfogdembete har på sin side ikke erfaring med mekling i saker etter barneloven. Dette

kan være et argument for å legge behandlingen til en domstol utenfor Oslo.»

Arbeidsgruppen derimot anbefaler i punkt 7.4.5 at barnebortføringssakene fortsatt bør behandles av tingretten på det stedet barnet oppholder seg.

Arbeidsgruppen er enig med uttalelsen i utredningen om at saksbehandlingstiden for norske domstoler er for lang, men påpeker at saksbehandlingstiden er kortere i Norge enn gjennomsnittlig saksbehandlingstid i de øvrige konvensjonsstatene.

Når det gjelder hensynet til avgjørelsens kvalitet har arbeidsgruppen innhentet rettsavgjørelser avsagt av norske tingretter de siste fem årene. Den fremhever at det er vanskelig å ha noen sikker oppfatning om avgjørelsens kvalitet, men peker på at rundt halvparten av tingrettens avgjørelser er anket inn for lagmannsretten og at svært få avgjørelser er blitt endret. Etter arbeidsgruppens oppfatning tyder de få endringene i lagmannsretten på at tingrettens avgjørelser i de aller fleste tilfellene er i samsvar med barnebortføringslovens regler. Den kan derfor ikke se at det er nødvendig å sentralisere jurisdiksjonen for å sikre avgjørelsens kvalitet.

Arbeidsgruppen uttaler at den har inntrykk av at kontaktdommerordningen fungerer godt i Norge og i andre stater uten sentralisert jurisdiksjon, og mener dermed at det internasjonale samarbeidet ivaretas.

Arbeidsgruppen mener at det er mange praktiske hensyn som tilsier at saken bør behandles der barnet oppholder seg. Det er her det er mest praktisk å høre barnet. Bortfører vil også oppholde seg samme sted, slik at det vil være enkelt for ham eller henne å møte i lokal tingrett. De geografiske avstandene i Norge gjør det etter arbeidsgruppens syn mer tungvint og kostbart med en sentralisering av jurisdiksjonen her i landet enn i mange andre land.

Den viser til at dersom gjenværende kommer til Norge for å delta i tilbakeleveringssaken, bør man forsøke å legge til rette for at gjenværende får samvær med barnet. Samværet kan, etter arbeidsgruppens syn, enklest gjennomføres dersom rettsmøtet avholdes der barnet oppholder seg.

Arbeidsgruppen mener at i de tilfellene det blir nødvendig med tvangsfullbyrding av tilbakeleveringskjennelsen vil det ofte være behov for nærmere informasjon og samarbeid mellom retten og namsmyndigheten. Dette vil etter arbeidsgruppens syn være lettest å få til når saken er avgjort av tingretten på det stedet barnet oppholder seg.

Videre viser den til at i noen tilfeller anlegger bortføreren barnelovsak i Norge parallelt med at gjenværende krever tilbakelevering. I slike saker skal det ikke treffes avgjørelse i barnelovsaken før tilbakeleveringskravet er avgjort, jf. barnebortføringsloven § 19 første ledd. Arbeidsgruppen mener det vil være lettere å sikre at dette ikke skjer dersom sakene er bragt inn for samme domstol.

Arbeidsgruppen legger vekt på at «Veileder for dommere» vil gi dommere en praktisk og oppdatert oversikt over hvordan sakene skal behandles. Dette vil etter arbeidsgruppens syn bidra til en rask og korrekt prosedyre i tingrettene og lagmannsrettene.

Videre legger arbeidsgruppen vekt på at når barnebortføringssaker behandles og avgjøres lokalt, bidrar dette til kjennskap til barnebortføringsloven og Haagkonvensjonen 1980. Det er viktig for regelverkets legitimitet at barnebortføringssaker, i likhet med saker etter barneloven, er en del av alminnelig norsk barnerett.

Endelig viser den til at det ikke er noen tradisjon i norsk rettsvesen for å spesialisere domstolene eller for å konsentrere sakstyper til enkelte domstoler.

Dersom barnebortføringssakene sentraliseres mener arbeidsgruppen at de bør legges til Oslo byfogdembete. Det vises her til at dette er den domstolen i Norge som behandler flest barnebortføringssaker i dag.

Arbeidsgruppen peker også på at de fleste advokatene som står på Justis- og beredskapsdepartementets advokatliste for barnebortføringssaker er lokalisert i Oslo.

Oslo vil dessuten i de fleste tilfellene være det stedet det er enklest og rimeligst for gjenværende i utlandet å reise til dersom han eller hun skal delta i ett rettsmøte. Det samme vil gjelde for foreldre som oppholder seg i Norge.

Arbeidsgruppen viser til at det kan være en svakhet at Oslo byfogdembete ikke behandler barnelovsaker. Den mener dette ikke synes å ha vært noe problem så langt, men at det antakelig kan være utfordrende dersom dommere skal mekle mellom foreldrene. Arbeidsgruppen antar at dette kan avhjelpest ved at de dommerne som behandler barnebortføringssakene får opplæring i slik mekling. Arbeidsgruppen foreslår her en ordning der dommerne kan oppnevne eksterne meklere.

Endelig viser arbeidsgruppen til at det vil være et argument for å legge jurisdiksjonen til Oslo at det vil være en fordel å samle jurisdiksjonen for Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonven-

sjonen 1996. Arbeidsgruppen viser til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets høringsnotat om Haagkonvensjonen 1996 hvor det foreslås at Oslo tingrett skal være sentralt verneting for enkelte saker etter denne konvensjonen.

5.1.3 Høringsinstansenes syn

Over halvparten av høringsinstansene som har kommentert og vurdert spørsmålet om sentralisert jurisdiksjon er for en slik sentralisering. Dette gjelder *Domstoladministrasjonen*, *Bergen tingrett*, *Sør-Trøndelag tingrett*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet* og *Norsk psykologforening*. Instansene mener at sentralisering vil føre til raskere saksbehandling og korrekte avgjørelser, samt mulighet for en velfungerende meklingsordning. *Oslo byfogdembete* og *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* er imot.

Bergen tingrett er for en sentralisering og uttaler:

«Saker om barnebortføring er krevende og det haster som regel å få tatt avgjørelse og finne gode løsninger for berørte barn. Siden det totale antallet begjæringer er begrenset, vil den enkelte tingrett ikke ha muligheter for å opparbeide seg kompetanse på behandlingen av denne type saker. Sakene innebærer dessuten som regel minst én fremmedkulturell forelder, og det vil derfor i disse sakene være behov for tilleggskompetanse i form av kulturforståelse og evne til å formidle det norske synet på hvordan sakene bør løses. Dette er særlig viktig i saker hvor det mekles.

Vi er derfor enig i tingrettsdommer Anne Marie Selvaags forslag om å sentralisere jurisdiksjonen, slik at alle begjæringer om tilbakelevering behandles i én rettskrets. Dette vil føre til raskere og kvalitativt bedre behandling av disse sakene, og vil gi mulighet for utvikling av en kompetent og god meklingsordning.

Som fremholdt i Selvaags rapport kan en slik sentralisering kompenseres med f.eks. dekning av reiseutgifter, samt en ordning med at rettsmøter kan holdes i lokal tingretts lokaler selv om saken behandles av en sentral domstol.»

Sør-Trøndelag tingrett er også positive til en sentralisering av jurisdiksjonen og uttaler følgende:

«Vi mener jurisdiksjonen i barnebortføringssaker bør sentraliseres, slik at alle begjæringer om tilbakelevering av barn etter barnebort-

føringsloven behandles i en rettskrets. Det antas at dette vil føre til raskere og grundigere saksbehandling, herunder mulighet for utvikling av en meklingsordning for barnebortføringssaker i domstolen. Vi mener at saker etter barnebortføringsloven bør behandles av en stor- eller mellomstor domstol, av hensyn til muligheten for å etablere en meklingsordning uten at det oppstår habilitetsutfordringer ved overføring til ny dommer, kompetanseutvikling, erfaringsutveksling og – overføring mv.

Sentralisert jurisdiksjonen anses som det viktigste tiltaket for å ivareta behovet for en rask og grundig nok saksbehandling i barnebortføringssakene.»

Norsk psykologforening mener at barnets stilling i disse sakene vil styrkes ved etablering av sentral jurisdiksjon i samsvar med forslaget i domstolstutredningen. De uttaler videre:

«Antall barnebortføringssaker i Norge er relativt begrenset, slik at kompetanse best vil akkumuleres i en sentral enhet for behandling av disse sakene. Det argumenteres med at sakene best kan håndteres lokalt da dette bl.a. sparer barn for lange reiser i forbindelse med for eksempel høring. For det første kan slike reiser tilrettelegges godt for barn, dessuten kan behandling av saken i praksis skje lokalt, selv med sentral jurisdiksjon. Hovedvekten i denne vurderingen bør legges på best mulig kompetanse fram for eventuelle praktiske hindringer.

Arbeidsgruppen drøfter eventuell sentral jurisdiksjon lagt til Oslo, nærmere bestemt Oslo byfogdembete som har ansvar for tvangsfullbyrdelser, vielser, notariale bekreftelser, midlertidige sikringer, arv og skifte, samt konkurser. Det er uklart hva som er begrunnelsen for dette. Oslo tingrett har dommere med god kompetanse på behandling av barnelovsaker, deriblant mange saker der mulig barnebortføring til andre land er et tema. Psykologforeningen mener at det bør være sentral jurisdiksjon med administrativ base knyttet til Oslo tingrett, og med en stilling som barnepsykolog med spesiell kompetanse på barnebortføring.»

Domstoladministrasjonen støtter også forslaget i utredningen om å sentralisere jurisdiksjonen:

«For å sikre rask saksbehandling og korrekte avgjørelser mener Domstoladministrasjonen at jurisdiksjonen i barnebortføringssaker bør sentraliseres til én domstol. Dommere som

behandler barne bortføringssaker bør ha god kjennskap til saksfeltet, herunder til internasjonale konvensjoner som gjelder på området. Ved å sentralisere jurisdiksjonen til én domstol, der én eller flere dommere behandler sakene, vil dommerne få et tilstrekkelig antall saker til å bygge opp erfaring på saksområdet. Slik vi ser det, vil det være en forutsetning for å få en velfungerende meklingsordning at bare én domstol behandler disse sakene. Sentralisering av jurisdiksjon i barne bortføringssaker er for øvrig flere ganger anbefalt av spesialkomisjonene i Haag og av ulike andre samarbeidsorganer.

Arbeidsgruppen foreslår at barne bortføringssakene legges til Oslo byfogdembete dersom de skal sentraliseres. Forutsatt at det innføres en meklingsordning i domstolene for barne bortføringssakene, mener Domstoladministrasjonen at sakene bør legges til en domstol som har erfaring med meklings i foreldretvister etter barneloven, noe Oslo byfogdembete ikke har.

Vi viser til brev sendt Justis- og beredskapsdepartementet 12. juni 2013, der vi anbefalte at jurisdiksjonen i barne bortføringssaker blir sentralisert, og at sakene legges til en stor eller mellomstor tingrett som har erfaring med meklings.

I brevet foreslo Domstoladministrasjonen at alle begjæringer om tilbakelevering etter barne bortføringsloven legges til Sør-Trøndelag tingrett, som en av de større, sentralt beliggende domstolene i Norge. Sør-Trøndelag tingrett har mangeårig erfaring med og en særlig interesse for meklings i så vel foreldretvister som andre sivile tvister. Domstoladministrasjonen har vært i kontakt med sorenskriver i Sør-Trøndelag tingrett, som er positivt innstilt til at sakene legges dit. Det vurderes også som en fordel at Sør-Trøndelag tingrett allerede har kompetanse på barne bortføring gjennom kontaktdommer Anne Marie Selvaag, som også har arbeidet i prosjektet om domstolenes behandling av barne bortføringssaker.»

Se for øvrig ytterligere om Domstoladministrasjonen i punkt 5.1.4 nedenfor.

Oslo byfogdembete fremhever at det er flere argumenter som taler både for og mot en sentralisert jurisdiksjon. Samlet sett mener de imidlertid at de beste grunner taler for å opprettholde dagens desentraliserte ordning.

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker deler arbeidsgruppens konklusjon om at en sen-

tralisering av jurisdiksjonen vil bli en mer tungvint og kostbar ordning enn dagens system, særlig når man ser hen til de store geografiske avstandene i Norge.

5.1.4 Departementets vurdering

Departementet støtter forslaget i domstolstuderingen om å sentralisere jurisdiksjonen i barne bortføringssakene.

Haagkonferansen mener det er store fordeler å oppnå ved å sentralisere jurisdiksjonen og har derfor ved gjentatte anledninger oppfordret konvensjonsstatene til å sentralisere jurisdiksjonen til én eller noen få domstoler i hver stat. I Haagkonferansens håndbok om implementering fra 2003 punkt 5.1 trekkes følgende fordeler fram:

- Økt erfaring blant dommere
- Utvikling av gjensidig tillit mellom dommere og myndigheter i ulike rettssystemer
- Høy interdisiplinær forståelse av konvensjonen
- Mindre forsinkelser i behandlingen av sakene
- Større enhet i dommeres og advokaters praksis

I 2013 foretok Haagkonferansen en undersøkelse blant de 40 statene som har sentralisert jurisdiksjonen i barne bortføringssaker. Denne ble publisert i nyhetsbrev om internasjonal barne bortføring for dommere høsten 2014. Haagkonferansen fikk tilbake melding fra ca. halvparten av statene og tilbake meldingene fremhevet nettopp de fordelene det vises til i ovennevnte håndbok. Anbefalingen er også gjentatt i ulike juridiske seminarer.

I Sverige behandles tilbakeleveringsbegjæringer av Stockholms tingsrätt, i Finland av hovrätten (lagmannsretten) i Helsinki, i Nederland av tingretten i Haag og i Storbritannia av High Court of Justice i London. I Frankrike er jurisdiksjon lagt til én domstol i hvert lagdømme. I Tyskland er jurisdiksjonen begrenset til 24 domstoler.

Kravet til rask saksbehandlingstid er gjentatt flere steder både i Haagkonvensjonen og i barne bortføringsloven. Retten skal behandle begjæringen uten opphold, og som veiledende frist innen seks uker etter at begjæring ble innlevert, jf. barne bortføringsloven § 16 og Haagkonvensjonen artikkel 11 og 12. Dersom retten ikke har avgjort begjæringen innen seks uker, skal den, dersom saksøker ber om det, redegjøre for årsaken til forsinkelsen jf. barne bortføringsloven § 16 annet ledd og Haagkonvensjonen artikkel 11 annet ledd. Seksukersfristen gjelder for rettens behandling totalt, fra saken kom inn til retten og til rettskraftig avgjørelse foreligger. Loven har ingen absolute saksbehandlingsfrister.

Arbeidsgruppen har sett på gjennomsnittlig saksbehandlingstid i domstolene i perioden 2007 til 2012, se arbeidsgrupperapportens tabell 7.3. Norske tingretter behandlet i denne perioden totalt 88 barnebortføringssaker. For hele perioden var gjennomsnittet 72 dager, eller vel 10 uker. Kun 28 prosent av de 88 sakene var behandlet av tingretten innenfor seks uker.

Av sakene som ble påanket og avsluttet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i domstolene 170 dager.

Arbeidsgruppens gjennomgang viser at domstolsbehandlingen i Norge i praksis tar betraktelig lengre tid enn de seks ukene barnebortføringsloven og Haagkonvensjonen legger opp til.

Både Sverige og Nederland har opplyst til arbeidsgruppen at saksbehandlingstiden ble betydelig kortere etter at jurisdiksjonen ble sentralisert. I Sverige avgjøres sakene i første instans nesten alltid innen seks uker. Nederland, som sentraliserte jurisdiksjonen fra 1. januar 2012, opplyser også at saksbehandling, inkludert mekling, i førsteinstansdomstolen, ikke tar mer enn seks uker. Finland har opplyst til departementet at også der avgjøres sakene i første instans nesten alltid innen seks uker.

Departementet mener at raskere avgjørelser er til det beste for barna, idet skadevirkningen av bortføringen blir større jo lenger barnet holdes borte fra sitt hjem og fra den gjenværende forelder. Departementet vil påpeke at selv om saksbehandlingstiden er kortere i norske domstoler enn gjennomsnittet i konvensjonsstatene, slik arbeidsgruppen fremhever, så er det på det rene at domstolene ikke avgjør sakene så raskt som ønskelig etter konvensjonen. Departementet mener derfor at det er behov for en raskere håndtering av disse sakene i domstolen.

En sentralisering vil, etter departementets syn, føre til at dommerne får et tilstrekkelig antall saker til å bygge opp spisskompetanse på saksområdet. Dette vil kunne gi grunnlag for en mer effektiv saksbehandling. Erfaringene fra både Sverige, Nederland og Finland har vist at en sentralisering har effektivisert saksbehandlingen betraktelig. Departementet støtter uttalelsen i domstolsutredningen om at det er grunn til å anta at det samme vil være situasjonen i Norge. Departementet mener derfor at hensynet til å oppnå en raskere saksbehandling taler for å sentralisere jurisdiksjonen i Norge.

I utredningen anføres det at hensynet til avgjørelsens kvalitet taler for å sentralisere jurisdiksjonen, mens arbeidsgruppen mener at dette ikke er nødvendig.

Det totale antallet saker i Norge er svært begrenset. I perioden 2005 til 2014 er det registrert mellom 10 og 21 nye barnebortføringssaker til Norge per år. Dette innebærer at den enkelte domstol og dommer behandler svært få barnebortføringssaker.

Arbeidsgruppens gjennomgang av tingrettsavgjørelsene fra 2007 til 2012 viser at rundt halvparten av tingrettens avgjørelser ankes inn for lagmannsretten, og at svært få avgjørelser er blitt omgjort.

I likhet med arbeidsgruppen mener departementet at det er vanskelig å ha noen sikker oppfatning om norske avgjørelsers kvalitet. Departementet deler i utgangspunktet arbeidsgruppens oppfatning om at de få endringene i avgjørelsene i lagmannsrettene kan være en indikasjon på at avgjørelsene er i tråd med konvensjonens regler.

Formålet med Haagkonvensjonen 1980 er å skape rettsenhet mellom konvensjonsstatene, og det er derfor viktig at tekstene tolkes likt i de ulike medlemsstatene. Departementet mener at dersom sakene sentraliseres, vil én eller flere bestemte dommere få tilstrekkelig antall saker til å opparbeide seg erfaring, samt den oppfordring som arbeidet vil gi til å sette seg nærmere inn i saksfeltet. Dette vil kunne være med på å sikre rettsenhet og taler således for å sentralisere jurisdiksjonen.

I domstolsutredningen hevdes det at det vil være lettere å få til et internasjonalt samarbeid for de statene som har sentralisert jurisdiksjonen. Arbeidsgruppen mener på sin side at det internasjonale samarbeidet ivaretas gjennom en godt fungerende kontaktdommerordning.

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at dagens kontaktdommerordning fungerer godt. Samtidig sees det ikke bort fra at det internasjonale samarbeidet kan bli enda mer effektivt ved sentralisert jurisdiksjon, idet dommere fra denne domstolen vil delta i internasjonale fora om barnebortføring og ved det tilegne seg økt erfaring på området og knytte verdifulle kontakter.

Arbeidsgruppen mener det er mange praktiske hensyn som tilsier at saken bør behandles der barnet oppholder seg. Den viser til at det er her det er mest praktisk å høre barnet uavhengig av om dette utføres av dommeren eller sakkyndig. Den viser også til at det er her bortfører oppholder seg, slik at det vil være enkelt for ham eller henne å møte i lokal tingrett. *Oslo byfogdembete* trekker frem betydelig reisevei for begge parter og barnet til rettsmøte, dommersamtale, sakkyndigutredning med mer som argumenter mot sentralisering.

Departementet bemerker at det ikke er noe absolutt krav til å gjennomføre muntlige forhandlinger i barne bortførings sakene. Det holdes vanligvis muntlig forhandling der foreldrene krever det, eller der dommeren mener hensynet til forsvarlig saksbehandling krever det. Haagkonferansen har anbefalt at det for å sikre en rask prosedyre bør vurderes å legge vekt på skriftlige bevis, slik at muntlig bevisførsel ikke er nødvendig og at det bør vurderes om det vil forsinke saken at saksøkeren møter personlig, se Haagkonferansens håndbok om implementering fra 2003 punkt 6.5.2 og 6.5.3. Høyesteretts ankeutvalg har i kjennelse inntatt i Rt. 2008 s. 829 uttalt at det var en saksbehandlingsfeil at det ikke var foretatt muntlig forhandling i en tilbakeleveringssak for å sikre at saken ble best mulig opplyst, jf. EMK artikkel 6 nr. 1 om retten til en rettferdig rettergang. Ankeutvalget la vekt på at den ankende part (gjenværende forelder) anførte at han ikke hadde fått mulighet til å representere seg selv. Ankeutvalget viste til Rt. 2008 s. 257 der det heter at det avgjørende er om det under en muntlig forhandling vil kunne frembringes noe av betydning for avgjørelsen som ikke like forsvarlig kan bedømmes etter en skriftlig behandling.

Departementet ser de praktiske innvendingene som arbeidsgruppen påpeker. Slik det anføres i domstolsutredningen svekkes imidlertid innvendingene mot sentralisert jurisdiksjon ved stadig bedre kommunikasjonsmetoder. Den viser til at innvendingene kan avhjelpest ved dekning av reise- og oppholdsutgifter, eventuelt at det legges til rette for tilstedeværelse via bildeoverføring, eventuelt forklaring per telefon, av så vel foreldre som vitner.

Departementet legger til grunn at en sentralisert domstol i sin behandling av saken vil kunne legge opp til tilstedeværelse via bildeoverføring, eventuelt telefon der dette anses hensiktsmessig. Ett annet praktisk alternativ, slik også utredningen viser til, er at den sentraliserte domstolen setter rett i lokale tingretters lokaler.

Departementet slutter seg også til betraktningen i utredningen om at dersom samtalen med barnet kan gjennomføres av sakkyndig, kan dette mest hensiktsmessig gjennomføres av sakkyndig på barnets oppholdssted, at det skrives referat fra samtalen og at den sakkyndige enten møter i retten og forklarer seg ved muntlig forhandling, eventuelt via videolink eller telefon.

Til sammenlikning innhentes barnets mening av sosialtjenesten, familieretten eller migrasjonsverket der barnet oppholder seg i Sverige, jf. svensk barne bortføringslov § 17. I Finland kan dommeren høre barnet selv, jf. finsk barnelov § 39

jf. §§ 15 og 16, men i praksis gjøres det av sosialtjenesten. Det er grunn til å tro at det også i Norge vil være praktisk å innhente barnets mening lokalt, men da av sakkyndig.

Når det gjelder reisevei for gjenværende som kommer fra utlandet påpeker departementet at denne vil kunne bli redusert dersom jurisdiksjonen sentraliseres til en domstol i Oslo-området. Departementet bemerker for øvrig at størsteparten av barne bortførings sakene er i Oslo-regionen, noe som medfører at de praktiske innvendingene ikke er aktuelle for disse sakene. Uansett mener departementet at hensynet til en hurtig saksbehandling bør veie tyngre enn eventuelle praktiske utfordringer.

Departementet mener det er viktig å legge til rette for at gjenværende får samvær med barnet dersom vedkommende kommer til Norge for å delta i rettsmøte. Departementet ser, i likhet med arbeidsgruppen, at dersom saken ikke går for den lokale retten hvor barnet oppholder seg, vil det kunne bli vanskeligere å gjennomføre samvær mellom barnet og gjenværende mens tilbakeleveringssaken pågår. Departementet mener imidlertid at partene, eventuelt med bistand fra domstolen, kan finne en praktisk løsning på dette, og det er derfor ikke noe tungtveiende argument mot en sentralisering.

Arbeidsgruppen har anført at dersom det blir nødvendig med tvangsfullbyrding av tilbakeleveringskjennelsen vil det ofte være behov for nærmere informasjon og samarbeid mellom retten og namsmyndigheten. Den anfører at slik kontakt er enklest å få til når saken er avgjort av tingretten på det stedet barnet oppholder seg. Departementet kan ikke se at det er noen grunn til å tro at det vil være vanskeligere for namsmyndighetene å samarbeide med en domstol som ligger lenger unna. Departementet antar at slik informasjonsutveksling og samarbeid hovedsakelig vil skje via telefon og e-post.

Når det gjelder tvangsgjennomføring antar departementet for øvrig at en sentralisering av jurisdiksjonen vil føre til at det fattes like og gode avgjørelser om tvangsgjennomføring. Dette vil kunne bidra til en mer effektiv effektivering av returavgjørelser.

Dersom bortfører anlegger barnelovsak i Norge parallelt med at gjenværende krever tilbakelevering, skal det ikke treffes avgjørelse i barnelovsaken før tilbakeleveringskravet er avgjort, jf. barne bortføringsloven § 19 første ledd og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 16. Arbeidsgruppen påpeker at dette vil være lettere å sikre dersom sakene behandles i samme domstol.

Departementet er i utgangspunktet enig i dette. Dette kan imidlertid løses i praksis ved at den sentraliserte domstolen innfører gode rutiner for å varsle lokal domstol, slik at en eventuell barnelovsak stanses. Videre bemerker departementet at det også i dag er slik i Oslo at tilbakeleverings-saken behandles av Oslo byfogdembete, mens foreldretvisten kan være reist for Oslo tingrett. Departementet er ikke kjent med at dette har medført problemer, jf. overnevnte forpliktelse.

I utgangspunktet vil en bestemt tingrett som tvungent verneting stride mot alminnelige prinsipper for saksfordeling mellom domstolene. Unntak fra de alminnelige vernetingsreglene må begrunnes særskilt. I domstolutredningen pekes det på et sentralt forhold ved barnebortføringssakene som er med på å begrunne et slikt unntak. Den viser til at bortfører og barnet i de aller fleste tilfeller ikke vil ha oppholdt seg særlig lenge i Norge før domstolen skal avgjøre begjæringen. De vil dermed ikke ha noen spesiell tilknytning til stedet de oppholder seg på. Forutsetningen om at saken kan bli best opplyst i den rettskrets barnet oppholder seg, slår dermed ikke direkte til i slike saker. For gjenværende vil det i de aller fleste tilfeller være uten betydning hvor tilbakeleveringsbegjæringen behandles.

Arbeidsgruppen argumenterer med at det ikke er noen tradisjon i norsk rettsvesen for å konsentrere sakstyper til enkelte domstoler. Norske domstoler har en generell portefølje og dommerne er generalister. Etter departementets syn bør ikke dette synspunktet være avgjørende da det er tale om et lavt antall saker, og effektiviseringsgevinsten ved en sentralisering antas å kunne være stor. Det faktum at barnebortføringssakene er en spesiell sakstype hvor internasjonale rettskilder spiller en større rolle enn vanlig taler i samme retning.

Departementet viser for øvrig til at jurisdiksjonen også er sentralisert i flere andre sakstyper som eksempelvis saker om mortifikasjon (Brønnøy tingrett), søksmål mot Patentstyrets avgjørelser (Oslo tingrett) og søksmål mot staten i utlendingssaker (Oslo tingrett).

Etter en samlet vurdering mener departementet at de sterkeste argumentene taler for å sentralisere jurisdiksjonen. Det er særlig hensynene til å oppnå en raskere saksbehandling og økt kompetanse som veier tungt. Departementet har også lagt vekt på Haagkonferansens gjentatte oppfordringer til medlemsstatene om å sentralisere jurisdiksjonen i disse sakene og erfaringer fra andre stater med og uten sentralisert jurisdiksjon. Når de praktiske hensynene mot sentralisering i til-

legg stort sett kan avhjelpest, er det etter departementets syn ingen vektige argumenter mot. Vi deler *Norsk psykologforenings* uttalelse om at «hovedvekten i denne vurderingen bør legges på best mulig kompetanse fram for eventuelle praktiske hindringer».

Spørsmålet er dermed hvor ansvaret for å behandle barnebortføringssakene bør legges.

En sentralisering av jurisdiksjon kan bety at sakene plasseres ikke bare i én domstol, men i flere domstoler. Departementet har derfor vurdert om sakene bør legges til for eksempel to til tre domstoler spredt i landet, og også om de bør sentraliseres til en i hvert lagdømme. Departementet mener at det begrensede saksantallet vil gjøre at hensynene bak en sentralisering ikke i tilstrekkelig grad vil bli oppfylt dersom sakene spres på flere domstoler. Departementet er derfor kommet til at sakene bør samles i én domstol.

Arbeidsgruppen foreslår Oslo byfogdembete, mens det i utredningen ikke pekes på noen konkret domstol. For øvrig er både Sør-Trøndelag tingrett og Oslo tingrett foreslått i høringsrunden.

Etter departementets syn skiller Oslo-regionen seg ut som et naturlig valg. Det er her størsteparten av sakene behandles i dag. For gjenværende i utlandet som skal delta på rettsmøte i Norge vil det i de fleste tilfellene være enklest og rimeligst å dra til Oslo. Også for bortfører, som befinner seg i Norge, vil det være enkelt å komme seg til Oslo. Videre er de fleste advokatene som befinner seg på Justis- og beredskapsdepartementets advokatliste for barnebortføringssaker lokalisert i Oslo.

Departementet bemerker at Oslo byfogdembete er den domstolen som behandler flest barnebortføringssaker i dag. De har etablert en egen gruppe med dommere som har særskilt ansvar for å behandle disse sakene, og har således opparbeidet seg en kompetanse på området. Dette taler for å legge sakene dit.

Departementet har imidlertid kommet fram til at det er mest hensiktsmessig at sakene legges til Oslo tingrett.

Oslo tingrett har meget god erfaring og kompetanse på mekling og høring av barn i foreldretvister, herunder i saker av internasjonal karakter. Departementet mener i tillegg at muligheten for en eventuell fremtidig innføring av meklingsordning i den sentraliserte domstolen tilsier at sakene legges til Oslo tingrett.

Oslo byfogdembete derimot behandler ikke barnelovsaker og har derfor ikke noen erfaring med å mekle i saker etter barneloven. Flere av

høringsinstansene har, i forbindelse med forslaget om å innføre en egen meklingsordning, fremhevet dette.

Oslo tingrett er en stor domstol som enkelt vil kunne innlemme disse sakene innenfor sin portefølje. Det legges også til grunn at Oslo byfogdembete, som sitter i samme tinghus, kan bidra med verdifull overføring av kompetanse slik at Oslo tingrett raskt vil opparbeide seg nødvendige kompetansen til å håndtere disse sakene.

I domstolsutredningen påpekes det at Oslo tingrett ikke har erfaring med tvangssaker. Departementet antar at Oslo tingrett raskt vil få erfaring og opparbeide seg den nødvendige kompetansen og kan derfor ikke se at dette er noe problem.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i Prop. 102 LS (2014–2015) om gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett foreslått at Oslo tingrett skal være sentralt verneting for begjæringer om anerkjennelse og fullbyrding i Norge av avgjørelser etter Haagkonvensjonen 1996 artiklene 24 og 26. Dersom barne bortføringssakene også legges til Oslo tingrett medfører dette at jurisdiksjonen etter de to konvensjonene samles i en domstol, noe som ansees hensiktsmessig med tanke på økt kompetanse på internasjonale konvensjoner om beskyttelse av barn.

Departementet foreslår etter dette å endre barne bortføringsloven slik at Oslo tingrett pekes ut som obligatorisk verneting for alle barne bortføringssaker etter Haagkonvensjonen 1980.

Domstoladministrasjonen har, i etterkant av høringen, uttrykt at de støtter at barne bortføringssakene legges til Oslo tingrett.

For øvrig viser departementet til at arbeidsgruppen i kapittel 10 A nr. 9 foreslår at barne bortføringsloven får en regel som tilsvarende barneloven § 57 ved at tilbakeleveringssaker kan reises for Oslo tingrett der barnet bor på sperret adresse, eller det er fremsatt søknad om eller gitt tillatelse til å benytte fiktive personopplysninger for barnet. De mener det er uheldig dersom saksbehandlingsreglene i barne bortføringssaker innebærer at barnets oppholdssted blir gjort kjent. Når departementet foreslår å sentralisere jurisdiksjonen til Oslo tingrett innebærer dette at behovet for en slik regel bortfaller.

5.2 Ankefrist

5.2.1 Gjeldende rett

Fristen for å anke kjennelser i barne bortføringsaker følger av den alminnelige regelen om anke i sivile saker, der fristen er fire uker, jf. lov 17. juni

2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 29-5. Det er således ingen særregel i dag om anke i barne bortføringssaker.

5.2.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen

I domstolsutredningen punkt 9.5 er det foreslått å innføre en særregel om anke i barne bortføringsaker. Nærmere bestemt foreslås det å innføre en ankefrist på én uke i saker der det besluttes tilbakelevering og 14 dager i saker der det ikke besluttes tilbakelevering.

Også arbeidsgruppen foreslår å innføre kortere ankefrist i barne bortføringssaker enn det som gjelder i øvrige sivile saker. Den mener imidlertid at en ulik ankefrist avhengig av avgjørelsens resultat kan skape uklarhet og misforståelser for partene og innebære en risiko for fristoversittelse. Arbeidsgruppen foreslår at ankefristen settes til to uker, jf. rapporten kapittel 10 punkt A nr. 4.

5.2.3 Høringsinstansenes syn

Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Redd barna, Ressurssenter for menn og Aleneforeldreforeningen støtter forslaget. Videre har én høringsinstans hatt innspill til forslaget. *Sør-Trøndelag tingrett* skriver:

«Som et tiltak for å redusere saksbehandlingstiden er vi enige i arbeidsgruppens forslag om at det bør etableres regler om at ankefristen skal være kortere i barne bortføringsavgjørelser enn for andre sivile avgjørelser.»

5.2.4 Departementets vurdering

Departementet viser til viktigheten av rask behandling av barne bortføringssaker, for i størst mulig grad å beskytte barn mot de negative konsekvensene av en ulovlig bortføring. Det er viktig av hensyn til barnet å løse disse sakene på en så effektiv måte som mulig, samtidig som både saksøker og saksøkte, normalt foreldrene, skal ha anledning til å sette seg inn i avgjørelsen og ha mulighet til å diskutere denne med en advokat før en eventuell anke inngis.

Videre viser departementet til at innføring av en særregel om ankefrist ikke er nytt i norsk lovgivning. I en annen sakstype av internasjonal karakter, utlevering av lovbrøtere og personer som er siktet i straffesak i utlandet, er ankefristen

kun tre dager, jf. lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lov brytere m.v. (utleveringsloven) § 17.

Departementet støtter forslaget i domstolsutredningen og arbeidsgrupperapporten om innføring av en kortere ankefrist i internasjonale barnebortføringssaker. Departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag og begrunnelse for å ha samme frist uavhengig av kjennelsens slutning. Det foreslås derfor at ankefristen settes til to uker.

5.3 Høring av barn i barnebortføringssaker

5.3.1 Gjeldende rett

Før retten avgjør et krav om tilbakelevering, skal den gjøre seg kjent med barnets egen oppfatning, når dette ikke er umulig, særlig i lys av barnets alder og modenhet. Dette følger av barnebortføringsloven § 17.

Barnebortføringsloven regulerer ikke hvem som skal høre barnet, og det er ulik praksis for hvordan domstolene hører barn i barnebortføringssaker i dag. Dette kan gjøres av dommeren selv, eller det kan oppnevnes en sakkyndig som har samtale med barnet og bringer barnets uttalelser inn for retten.

I saker etter barneloven er det lovfestet i § 61 første ledd nr. 4 hvem som skal høre barnet. Det følger av denne bestemmelsen at dommeren kan gjennomføre samtaler med barnet, at retten kan oppnevne en sakkyndig eller annen egnet person til å hjelpe seg, eller la en sakkyndig ha samtaler med barnet alene.

Det følger av merknaden til barnebortføringsloven § 17 i Ot.prp. nr. 52 (1987–88) at den tilsvarende bestemmelsen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 annet ledd, og at plikten til å forhøre seg om barnets mening er i samsvar med prinsippet i barneloven § 31.

Etter at barnebortføringsloven trådte i kraft har barneloven § 31 blitt endret. Det følger av gjeldende bestemmelse i barneloven § 31 annet ledd at barn som har fylt syv år skal få informasjon og anledning til å si sin mening om saker som gjelder deres personlige forhold, før avgjørelse fattes. Det samme gjelder for yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Det følger videre av bestemmelsen at barnets mening skal bli vektlagt etter alder og modenhet, og fra barnet har fylt 12 år skal det legges stor vekt på barnets mening. En liknende ordning følger av barnevernloven § 6-3 og av lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adopsjonsloven) § 6.

Barnebortføringsloven inneholder imidlertid ingen tilsvarende regulering.

5.3.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen

I domstolsutredningen punkt 9.3 foreslås det å tilføye et nytt annet og tredje ledd i barnebortføringsloven § 17, som både regulerer hvem som kan høre barnet og taushetsplikt for sakkyndig i slike saker.

Som nevnt foran under punkt 5.1 vises det i utredningen til at sentralisering av jurisdiksjon innebærer en særlig utfordring hva gjelder høring av barn som oppholder seg utenfor den alminnelige rettskretsen, herunder reise til domstolen for å gjennomføre samtale med dommeren. Det vises videre til at dersom samtalen kan gjennomføres av sakkyndig kan dette gjennomføres mest hensiktsmessig av sakkyndig på barnets oppholdssted, at det skrives referat fra samtalen og at den sakkyndige enten møter i retten og forklarer seg ved muntlig forhandling, eventuelt via videolink eller telefon.

I Sverige, hvor jurisdiksjonen er sentralisert, innhentes barnets mening av sosialtjenesten, familieretten eller migrasjonsverket der barnet oppholder seg. I Finland, som også har sentralisert jurisdiksjonen, kan dommeren høre barnet selv, men i praksis gjøres det av sosialtjenesten.

Arbeidsgruppen støtter forslaget i domstolsutredningen og har i rapporten kapittel 10 A nr. 5 foreslått at det innføres regler om hvordan høring av barn skal gjennomføres i barnebortføringssaker, og at dette lovfestes i barnebortføringsloven § 17. De viser til at det vil skape klarhet og forutberegnelighet å lovfeste hvordan barn skal høres i disse sakene. Videre viser de til at domstolene synes å høre barn i barnebortføringssaker på samme måte som i saker etter barneloven, og at det er god grunn til å lovfeste denne praksisen.

Arbeidsgruppen trekker frem at Justis- og beredskapsdepartementet i rundskriv G-136/91 understreker betydningen av barnets forklaring, og departementets uttalelse om at man som et veiledende utgangspunkt bør la barn fra syv års alder få anledning til å uttale seg før tilbakeleveringsbegjæringen avgjøres, jf. rundskrivet punkt 7.2.3. Arbeidsgruppen uttaler at den mener det i noen tilfeller kan være grunn til også å høre yngre barn under syv år.

Arbeidsgruppen har foretatt beregninger over hvor mange barn som er hørt per år i barnebortføringssaker til Norge etter Haagkonvensjonen 1980 i perioden 2007 til 2012. Disse er inntatt i

arbeidsgrupperapportens tabell 7.5 og 7.6. Tallene viser at flertallet av barna i barnebortføringssakene til Norge i denne perioden var under syv år (60 prosent). Av barna som var over syv år ble 40 prosent ikke hørt av retten før det ble truffet avgjørelse i tilbakeleveringssaken. Arbeidsgruppen stiller på denne bakgrunn spørsmål ved om barnets rett til å bli hørt er godt nok ivaretatt i praksis.

5.3.3 Høringsinstansenes syn

11 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. Syv av høringsinstansene, *Oslo byfogdembete, Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Redd Barna, Ressurssenter for menn* og *Aleneforeldreforeningen*, har uttrykt støtte til forslaget men har ingen merknader utover dette. Fire høringsinstanser har fremmet merknader til forslaget, hvorav tre støtter forslaget mens én er imot.

Norsk psykologforening uttaler følgende:

«I svært mange saker som behandles etter barneloven brukes primært sakkyndig for å høre barnet. Det skyldes bl.a. særskilt kompetanse til vurdering av barnets utviklingsstatus og forståelse, metoder for gjennomføring av samtaler med barn og ikke minst vurdering av barnets uttalelser. Av rapporten går det fram at det er en klar nedgang i antall barnesamtaler etter 2009 der sakkyndig brukes, med gjennomsnittlig bruk av sakkyndige i 33 % av sakene. Dette er etter Psykologforeningens syn en betenkelig utvikling. Det foreslås at sakkyndig alltid skal bistå dommer i barnebortføringssaker der barn skal høres.»

Statens helsetilsyn uttaler:

«Samtaler med barn i krevende livssituasjoner stiller store krav til den som skal snakke med barnet og samtalen kan være helt avgjørende i saker om barnets fremtid. Det bør ikke overlates til tilfeldigheter hvordan kvaliteten på en slik samtale skal være. Vi støtter derfor at det skal lovfestes hvordan barnet skal høres (...).»

Fellesorganisasjonen uttaler følgende:

«FO vil understreke viktigheten av at barn blir hørt, og at barns stemme og synspunkter skal ha avgjørende betydning i slike saker. FO støtter derfor arbeidsgruppas forslag om endringer av barnebortføringslovens § 17 som innebærer en lovfesting av hvordan barn skal høres.»

Foreningen 2 Foreldre støtter ikke forslaget, og uttaler:

«Dette er en betraktning som ikke hører hjemme i denne sammenhengen, da hovedhensikten med konvensjonen er å sikre rask tilbakeføring og behandling i bostedslandet. Å høre barnet er noe som skal skje i den etterfølgende rettsbehandlingen. Det er ille nok at barn skal må eksponeres for konflikten, men at de skal være med på å ta stilling til hvor saken skal opp er meningsløst.»

5.3.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i forslaget om å innføre regler for hvordan høring av barn skal gjennomføres i barnebortføringssaker, og at dette lovfestes i barnebortføringsloven § 17. Den foreslåtte endringen av § 17 innebærer en presisering av hvem som skal høre barnet, samt regler om taushetsplikt i disse tilfellene. Departementet mener videre at barnebortføringsloven, i likhet med barneloven, bør inneholde en presisering om når barn skal gis anledning til å uttale seg.

Departementet viser til Norges forpliktelser etter FNs barnekonvensjon, som er implementert som norsk rett gjennom menneskerettsloven. FNs barnekonvensjon artikkel 12 lyder:

- «1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.»

Det følger således av forpliktelsene Norge har påtatt seg at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis rett til å uttrykke sin mening, og det er ikke tvil om at denne forpliktelsen også gjelder i barnebortføringssaker, jf. formuleringen «enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet».

Det følger også av anbefaling fra spesialkommissjonen at denne støtter opp under barnets rett til å bli hørt i barnebortføringssaker med mindre det ikke lar seg gjøre ut fra barnets alder og modenhet.

Barnets rett til å bli hørt er også inntatt i EUs interne regelverk om barne bortføring, Brussel II bis-forordningen artikkel 11.2. Det er således bred enighet internasjonalt om at barn har rett til å bli hørt i en barne bortføringssak.

Det følger av departementets rundskriv G-136/91 punkt 7.2.3 at høring av barn i barne bortføringssaker bør skje så skånsomt som overhodet mulig. Dette følger også av «Veileder for dommere» punkt 2.12. Bortføringen kan ha vært en traumatisk opplevelse for barnet og det vil kunne være forbundet med stor psykisk belastning å skulle svare på spørsmål om hendelsesforløpet.

Når det gjelder hva barnet skal høres om, omtales dette både i rundskriv G-136/91, «Veileder for dommere» og av arbeidsgruppen. Departementet understreker at det ved høring av barn i barne bortføringssaker er viktig å være bevisst på at dette ikke er saker etter barneloven. Samtalen må dreie seg om vilkårene som er relevante i spørsmålet om tilbakelevering, og ikke hva som er barnets mening om fast bosted eller samvær fremover. Barnet bør gis anledning til å fortelle om sin bakgrunn i bostedslandet og, dersom det ikke er utilrådelig, omstendighetene rundt bortføringen til Norge. Samtalen bør, dersom det er mulig, konkludere med hvorvidt barnet motsetter seg å reise hjem og hvordan barnet eventuelt ønsker at hjemreisen skal ordnes, for eksempel ved at bortfører reiser sammen med barnet eller ved at gjenværende eller en annen fra bostedslandet kommer til Norge for å hente barnet. Dersom barnet motsetter seg å reise tilbake til bostedslandet bør det avklares hvorfor, for eksempel om det skyldes at barnet ikke vil skilles fra bortføreren eller ikke ønsker å reise til gjenværende. Dersom bortfører har anført at unntaksbestemmelsen i barne bortføringsloven § 11 første ledd bokstav b kommer til anvendelse, herunder at det foreligger alvorlig risiko for at tilbakeleveringen vil påføre barnet fysisk eller psykisk skade, eller på annen måte sette barnet i en stilling som ikke kan godtas, er det viktig at disse forholdene forsøkes avdekket i samtalen med barnet dersom dette ikke er tilstrekkelig opplyst på annen måte. For øvrig understreker departementet viktigheten av at det forsøkes å få frem barnets egentlige synspunkter gjennom dialog, og at en i den grad det er mulig forsøker å skille ut synspunkter som er et resultat av direkte meningspåvirkning fra bortfører.

Videre understreker departementet at spørsmålet om barnet har nådd en slik alder og modenhetsgrad at det skal gis anledning til å bli hørt, og spørsmålet om hvilken vekt som skal legges på barnets mening, må vurderes separat.

Departementet mener det er hensiktsmessig at barne bortføringsloven inneholder tilsvarende ordning vedrørende høring av barn som etter barneloven, barnevernloven og adopsjonsloven. Det foreslås derfor å endre barne bortføringsloven § 17 slik at det fremgår av loven at et barn som er fylt syv år og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis anledning til å uttale seg. Departementet har i den forbindelse merket seg at FNs barnekomité i de generelle merknadene til barnekonvensjonen artikkel 12 fraråder å innføre aldersgrenser som kan begrense barnets rett til å bli hørt. Departementet bemerker at presiseringen i den foreslåtte lovteksten ikke innebærer at det er en nedre aldersgrense for når et barn skal bli hørt. Også barn under syv år som er i stand til å danne seg egne synspunkter har en rett til å bli hørt, jf. barnekonvensjonen artikkel 12. Departementet viser imidlertid til at tallmaterialet fra arbeidsgruppen nevnt over gir grunn til å stille spørsmål ved om barnets rett til å bli hørt er godt nok ivaretatt i dagens praksis, jf. dagens bestemmelse i barne bortføringsloven § 17. Departementet antar at en endring av lovteksten vil kunne være et effektivt tiltak for å styrke barns rett til å bli hørt i disse sakene.

En forutsetning for at barnet skal gis anledning til å uttale seg er at barnet mottar informasjon. Det foreslås å innta i barne bortføringsloven § 17 at barn skal informeres. Dette er i samsvar med de tre ovennevnte lovene. Det er viktig at barnet informeres om at det ikke har noen plikt til å uttale seg. Det å gi uttrykk for sine synspunkter er et valg barnet har, ikke en forpliktelse. Det er også viktig at det formidles til barnet at det han eller hun sier vil bli skrevet ned og at foreldrene vil få lese det. I de tilfellene barnet har blitt hørt er det viktig at barnet som hovedregel informeres om utfallet av saken og om hvordan barnets uttalelser er blitt tatt hensyn til. Departementet foreslår videre at barne bortføringsloven § 17 endres slik at det følger direkte av denne hvem som kan høre barnet. Det foreslås at samtalen kan gjennomføres av dommeren, at retten kan oppnevne en sakkyndig til å hjelpe seg, eller la en sakkyndig ha samtale med barnet alene.

5.4 Dekning av kostnader til sakkyndig

5.4.1 Gjeldende rett

Verken barne bortføringsloven eller Haagkonvensjonen 1980 har regler om oppnevning av sakkyndig. Dekning av eventuelle kostnader til sakkyndig er heller ikke regulert.

Barnelovens bestemmelser om oppnevning av sakkyndig i § 61 første ledd nr. 1 nr. 3 eller nr. 4 kommer ikke til anvendelse i barnebortføringsaker.

Dersom dommeren skal oppnevne sakkyndig må dette skje etter tvisteloven kapittel 25, jf. barnebortføringsloven § 18 jf. tvangsfyllbyrdelsesloven 6-1 jf. tvisteloven kapittel 25. Dette medfører at det etter gjeldende rett er foreldrene som må dekke utgiftene ved bruk av sakkyndig i barnebortføringssaker. Når det gjelder å høre barnet, kan dommeren alternativt velge å høre barnet selv.

I praksis har det vært tilfeller der domstolen dekker kostnaden til sakkyndig i barnebortføringssakene, antakelig etter en analogisk anvendelse av reglene som gjelder for barnelovsaker i barneloven § 61.

Retten kan oppnevne en sakkyndig for å høre barnet, og bringe barnets synspunkt inn for retten. I noen tilfeller kan retten finne grunn til å få en sakkyndig utredning av ett eller flere spørsmål i barnebortføringssaken.

I barnelovsaker dekker staten kostnadene til sakkyndig i begge disse tilfellene. Sistnevnte ble omfattet av kostnadsdekningen gjennom en lovendring i barneloven § 61 annet ledd jf. første ledd nr. 3. som trådte i kraft 1. januar 2014.

5.4.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt A nr. 6 at det innføres en lovregel om at kostnader til sakkyndig i barnebortføringssaker dekkes av staten. Den foreslår at staten skal dekke kostnadene både der den sakkyndige samtaler med barnet, og dersom retten finner grunn til å få en sakkyndig utredning av ett eller flere spørsmål i barnebortføringssaken.

Arbeidsgruppen mener det ikke er noen grunn til å ha en annen ordning i barnebortføringssaker enn i barnelovsaker når det gjelder dekning av kostnader til sakkyndig.

I domstolsutredningen anføres det at uklarheten rundt dekning av utgifter til sakkyndig i barnebortføringssaker er uheldig og bør avklares av lovgiver. Det foreslås i punkt 9.3 at det etableres en hjemmel for dekning av kostnader til samtale med barn, etter samme prinsipp som barneloven § 61 første ledd nr. 4.

5.4.3 Høringsinstansenes syn

Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barne-

ombudet, Aleneforeldreforeningen, Redd barna og Ressurscenter for menn gir generell støtte til forslaget uten å kommentere det noe nærmere. *Oslo byfogdembete* og *Statens helsetilsyn* har uttalt seg spesifikt om forslaget, og de er begge positive til at staten skal dekke kostnadene til sakkyndig.

Oslo byfogdembete viser til at det er barnebortføringssaker der barnets helse med videre anføres å utgjøre et grunnlag for unntak fra tilbakeleveringsplikten, jf. barnebortføringsloven § 12 bokstav b, at oppnevning av sakkyndig særlig vil være aktuelt. I tillegg kommer de tilfeller der dommeren finner det formålstjenlig å la en sakkyndig høre barnets mening. De mener det er uheldig at behovet for sakkyndig i slike tilfeller i noen grad må veies mot partenes evne og mulighet til å dekke kostnadene. De kan heller ikke se at det er grunnlag for at kostnadsdekningen skal være annerledes i barnebortføringssaker enn i barnelov og barnevernsaker.

5.4.4 Departementets vurdering

Departementet støtter forslaget i arbeidsgrupperapporten og domstolsutredningen om å lovfeste at kostnader til bruk av sakkyndig i barnebortføringssaker dekkes av staten. Det foreslås å innta dette i ett nytt femte ledd i barnebortføringsloven § 17. Dekningen bør etter departementets syn gjelde både der retten oppnevner en sakkyndig til å samtale med barnet, og der det er oppnevnt en sakkyndig til å uttale seg om de spørsmål saken reiser.

Ifølge arbeidsgruppen ble 35 barn hørt i forbindelse med tingrettens behandling av barnebortføringssakene i perioden 2007 til 2012, se arbeidsgrupperapporten tabell 7.5. Av disse ble 23 barn hørt av sakkyndig og 12 ble hørt av dommeren. Ettersom det er foreldrene som etter dagens regelverk skal belastes utgiften til bruk av sakkyndig, er dette antakelig noe av bakgrunnen for at dommeren selv har valgt å høre barnet i ca. 1/3 av sakene.

Departementet viser til at sakkyndige har en spesiell kompetanse til å samtale med barn og til å vurdere deres uttalelser. Departementet mener derfor det er uheldig dersom dommeren ved vurderingen av om sakkyndig skal oppnevnes til å samtale med barnet, må veie dette opp mot partenes betalingsevne.

Oppnevning av sakkyndig for å foreta en mer fullstendig utredning av barnets og partenes forhold før avgjørelsen treffes, forekommer relativt sjelden. Dette kan imidlertid være aktuelt der for eksempel unntaksbestemmelsen i barnebortføringsloven § 12 bokstav b er påberopt, slik *Oslo byfogdembete* har påpekt. I et slikt tilfelle kan det

være aktuelt for den sakkyndige å snakke med ikke bare barnet men også foreldrene, skole eller barnehage. Det bør etter departementets syn ikke være slik at dommeren i praksis må veie utredningsbehovet opp mot partenes betalingssevne.

Forslaget om kostnadsdekning i begge tilfeller innebærer at det er behovet for sakkyndig bistand som blir avgjørende for oppnevningen, og hensynet til partenes økonomi vil dermed ikke få betydning for vurderingen av en eventuell oppnevning.

Departementet er enig med arbeidsgruppen og *Oslo byfogdembete* i at det ikke foreligger noen grunn til å skille på kostnadsdekningen i barne-lovsaker og barnebortføringssaker. Hensynet til barns rettssikkerhet taler for dekning i begge disse sakstypene.

Staten bør dekke kostandene til sakkyndig uavhengig av om retten oppnevner sakkyndig på begjæring av en eller begge parter eller av eget tiltak.

Innføring av en lovhjemmel om kostnadsdekning av sakkyndig utredning i barnebortføringsloven, gjør det hensiktsmessig å hjemle selve oppnevningen av den sakkyndige i samme bestemmelse.

5.5 Utsatt fullbyrding ved anke

5.5.1 Gjeldende rett

Kjennelse om tilbakelevering av barn kan i dag begjæres tvangsfullbyrddet der den er forkynt og eventuell oppfyllelsesfrist er oversittet. Det følger av tvangsfullbyrddelsesloven § 4-13 første ledd. Dersom det ikke er oppstilt noen oppfyllelsesfrist kan kjennelsen først begjæres tvangsfullbyrddet når den er rettskraftig.

Det følger således av dagens system at kjennelser om tilbakelevering kan tvangsfullbyrddes der oppfyllelsesfristen er oversittet selv om avgjørelsen ikke er rettskraftig. Retten kan imidlertid beslutte at en anke kan gis oppsettende virkning, jf. tvangsfullbyrddelsesloven § 6-5.

5.5.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten og i domstolsutredningen

I domstolsutredningen punkt 9.6 er det foreslått at det innføres en regel om utsatt fullbyrdding av kjennelser i barnebortføringssaker inntil de er rettskraftige, og at dette lovfestes i barnebortføringsloven § 13. Dette er også foreslått av arbeidsgruppen i kapittel 10 A punkt 7. Begge foreslår videre at retten likevel kan beslutte at en kjennelse om tilbakelevering kan begjæres

tvangsfullbyrddet før den er rettskraftig avgjort dersom det vurderes å være til barnets beste.

Bakgrunnen for forslaget er at det vil være inngripende å tilbakelevere barnet før saken er rettskraftig avgjort, og at det vil innebære en prosessuell forenkling.

5.5.3 Høringsinstansenes syn

Seks høringsinstanser, *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Aleneforeldreforeningen, Redd Barna* og *Ressurssenter for menn* støtter forslaget. De har ikke fremmet merknader utover dette.

5.5.4 Departementets vurdering

Departementet støtter forslaget om å innføre en regel om utsatt fullbyrdding av kjennelser i barnebortføringssaker inntil de er rettskraftige. Dersom en kjennelse om tilbakelevering effektueres før den er rettskraftig vil en ankeavgjørelse i praksis få liten betydning. Dette fordi barnet på tidspunktet for ankeinstansens avgjørelse allerede er tilbakeført. En avgjørelse fra ankeinstansen om at barnet ikke skal tilbakeleveres vil i et slikt tilfelle vanskelig kunne gjennomføres, med mindre gjenværende forelder i utlandet frivillig bringer barnet tilbake til Norge igjen. Departementet mener derfor at det vil være til barnets beste at en tilbakelevering først skjer når tilbakeleveringsspørsmålet er rettskraftig avgjort, så fremt den totale rettsprosessen gjennomføres så raskt som mulig.

Videre er departementet enig i at effektivering av en kjennelse om tilbakelevering før den er rettskraftig vil være inngripende.

Departementet legger til grunn at det har vært hensynet til en rask og effektiv håndtering av barnebortføringssakene som er bakgrunnen for at det i rundskriv G-136/91 er uttalt at retten som et veiledende utgangspunkt bør vise tilbakeholdenhet med å beslutte oppsettende virkning i disse sakene. Departementet er i likhet med uttalelsene i domstolsutredningen og arbeidsgrupperapporten av den oppfatning at tilbakeleveringsavgjørelser i dag svært sjeldent effektueres før de er rettskraftige. Når det gjelder tidsaspektet viser departementet til at flere av de foreslåtte tiltakene i foreliggende proposisjon vil bidra til en raskere og mer effektiv håndtering av disse sakene, og hensynet bak gjør seg dermed ikke like gjeldende. Det vises i den forbindelse særlig til punkt 5.2 om kortere ankefrist i barnebortføringssaker og 5.1 om sentralisert jurisdiksjon.

5.6 Oversendelse av returavgjørelser til namsmannen

5.6.1 Gjeldende rett

En avgjørelse om tilbakelevering av barn kan fullbyrdes på flere måter. Fullbyrdelse er regulert i barne bortføringsloven § 18 jf. tvangsfullbyrdelsesloven. Tvangsfullbyrdelsesloven § 13-14 første ledd inneholder ulike alternativer for fullbyrdelse. Den beste løsningen for barnet vil ofte være om bortfører og barnet sammen returnerer frivillig til barnets bostedsland. Hvis det ikke lar seg gjøre kan retten beslutte at gjenværende forelder kan komme til Norge og hente barnet. Alternativt kan retten beslutte at namsmannen sørger for at avgjørelsen fullbyrdes ved tvang.

Det følger av barne bortføringsloven § 18 jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 13-1 at namsmannen ikke fullbyrder en avgjørelse om tilbakelevering av eget tiltak, men etter begjæring fra gjenværende forelder. Det foreligger ingen bestemmelse om at retten skal oversende avgjørelse om tilbakelevering til namsmannen.

Det er i dag ikke et krav om at kjennelse om tilbakelevering skal omhandle tvangsfullbyrding ved namsmannen dersom bortfører ikke returnerer barnet frivillig. Dersom frivillig retur ikke lar seg gjøre og tvangsfullbyrding ikke er inntatt i rettens slutning må saken bringes inn for tingretten på ny slik at det kan tas stilling til dette.

5.6.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen viser til viktigheten av at avgjørelser om tilbakelevering gjennomføres raskt samtidig som det er viktig, av hensyn til barnet, at namsmannen får tid til å planlegge fullbyrdingen. Arbeidsgruppen har derfor i kapittel 10 A nr. 8 foreslått at det innføres en lovregel i barne bortføringsloven om at tingretten skal oversende kjennelse om tilbakelevering av barn til namsmannen så snart kjennelsen er avsagt.

Også i «Veileder for dommere» anbefales det at kjennelse om tilbakelevering sendes vedkommende namsmann til underretning og eventuell forberedelse av fullbyrdingen.

5.6.3 Høringsinstansenes syn

Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Aleneforeldreforeningen, Redd barna og Ressurssenter for menn støtter forslaget. Ingen av høringsinstansene har kommentert forslaget utover å uttrykke generell støtte.

5.6.4 Departementets vurdering

Departementet støtter ikke forslaget om innføring av en lovregel om at retten skal oversende kjennelse om tilbakelevering til namsmannen.

Departementet har merket seg at bakgrunnen for forslaget er hensynet til raskest mulig gjennomføring av tvangsmessig retur dersom det skulle bli nødvendig, og at forslaget om oversendelse til namsmannen vil gi grunnlag for best mulig forbedelse av den praktiske gjennomføringen. Departementet har imidlertid vurdert hvorvidt det vil være en hensiktsmessig ordning for namsmannen å få oversendt kjennelser om tilbakelevering før de vet om saken har løst seg ved frivillig retur og før de har mottatt en begjæring om tvangsfullbyrding. Det vil på dette stadiet være uklart hvilke forberedelser og eventuelt omfang av disse det er hensiktsmessig at namsmannen setter i gang med. Slik departementet ser det vil en oversendelse til namsmannen før begjæring om tvangsfullbyrding er mottatt antagelig ikke innebære annet enn en registrering av saken. Departementet legger til grunn at namsmannen ikke vil igangsette forberedelser til en tvangsmessig retur i en sak der det er uvisst om bortfører returnerer barnet frivillig. For øvrig mener departementet det er uheldig å dele taushetsbelagte opplysninger med andre etater som i flere tilfeller ikke vil bli involvert på et senere stadium. Registreringen av kjennelsen hos namsmannen vil i flere saker være eneste befatning namsmannen har med saken. Departementet slutter seg derfor ikke til forslaget.

Departementet bemerker for øvrig at det er uheldig om prosessen i en barne bortføringssak unødig forsinkes fordi tvangsmessig retur med bistand fra namsmannen ikke er regulert i tilbakeleveringsavgjørelsen. Departementet antar at sentralisert jurisdiksjon, jf. punkt 5.1, trolig vil medføre ensartet praksis hva gjelder dette.

6 Bortføring fra barnevernet

6.1 Utreiseforbud

6.1.1 Gjeldende rett

Som nevnt foran under punkt 3.2 er en barnebortføring ulovlig etter Haagkonvensjonen 1980 når barnet tas med ut av landet i strid med foreldreansvaret. Det fremgår av konvensjonen artikkel 3 første ledd bokstav a og barnebortføringsloven § 11 at retten til foreldreansvar kan være tilkjent en «institusjon eller annen instans». Retten kan følge av juridisk eller administrativt vedtak, jf. konvensjonen artikkel 3 annet ledd. Begrepet foreldreansvar i Haagkonvensjonen 1980 tolkes videre enn tilsvarende begrep i barneloven. Det følger av konvensjonen artikkel 5 bokstav a at foreldreansvaret omfatter retten til omsorg for barnets person og særlig retten til å bestemme hvor barnet skal bo.

Dette innebærer at det er en ulovlig barnebortføring etter Haagkonvensjonen 1980 å ta med seg barnet ut av landet uten barneverntjenestens samtykke når det er truffet akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd, § 4-9 første ledd, § 4-25 annet ledd annet punktum og § 4-29 fjerde ledd, vedtak om forbud mot flytting etter § 4-8 første ledd, vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-8 annet og tredje ledd og § 4-12, fratakelse av foreldreansvar etter § 4-20 og vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 og § 4-29 første og annet ledd. Barnevernloven inneholder ikke noen særlig bestemmelse om forbud for foreldre mot å flytte med barnet eller ta med seg barnet på utenlandsreise etter at det er truffet barnevernvedtak. Det er likevel klart at det er i strid med barnevernloven for foreldre å ta med barnet ut av landet i de nevnte situasjoner. I disse situasjonene er det barneverntjenesten som har rett til å bestemme hvor barnet skal bo, ikke foreldrene.

For at det skal anses som en ulovlig barnebortføring kreves det at vedtaket er gyldig, men ikke at vedtaket er endelig eller rettskraftig. For akuttvedtak innebærer dette at en bortføring er ulovlig når barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten har truffet og iverksatt et vedtak om akutt-plassering etter § 4-6 annet ledd, § 4-9 første ledd, § 4-25 annet ledd annet punktum og § 4-29 fjerde

ledd. Et akuttvedtak kan treffes gjennom fysisk handling eller et skriftlig vedtak som blir iverksatt innen kort tid. Bestemmelsene om akuttvedtak bygger på en forutsetning om at vedtaket iverksettes ved at barnet tas ut av den akutte situasjonen og at barneverntjenesten dermed ivaretar barnet. Dette er svært inngripende, og det er derfor regler om godkjenning av akuttvedtaket. Det følger av barnevernloven § 7-22 at vedtaket umiddelbart etter iverksetting skal sendes fylkesnemnda for godkjenning. Nemnda skal snarest og om mulig innen 48 timer etter at nemnda mottok saken, godkjenne vedtaket, jf. § 7-22. Hvis vedtaket ikke er iverksatt, vil ikke nemnda kunne godkjenne vedtaket. Et akuttvedtak faller dermed bort hvis barnet har forlatt landet før barneverntjenesten, eventuelt med politibistand, har fått iverksatt vedtaket. I slike tilfeller kan barneverntjenesten melde sin bekymring til barneverntjenesten i det landet barnet oppholder seg. Et akuttvedtak faller også bort dersom begjæring om tiltak ikke er sendt fylkesnemnda innen fristene som nevnt i § 4-6 fjerde ledd, jf. femte ledd.

Når det gjelder vedtak om forbud mot flytting etter § 4-8 første ledd, omsorgsovertakelse etter § 4-8 annet og tredje ledd og § 4-12, fratakelse av foreldreansvar etter § 4-20 og plassering på institusjon etter § 4-24 og § 4-29 første og annet ledd vil det være et gyldig vedtak når fylkesnemnda har truffet vedtaket. Det vil være en ulovlig bortføring selv om fylkesnemndas vedtak kreves rettslig overprøvd av tingretten og dermed ikke er endelig og rettskraftig, jf. § 7-24. Det er ikke krav om at fylkesnemndsvedtaket er iverksatt før foreldrene tar med seg barnet ut av Norge. Vedtak om omsorgsovertakelse faller imidlertid bort hvis det ikke er satt i verk innen seks uker og det ikke er bedt om forlengelse av fristen, jf. § 4-13. Fylkesnemnda kan forlenge fristen når særlige grunner tilsier det. Vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 faller også bort hvis det ikke er iverksatt innen seks uker, jf. § 4-25 tredje ledd. Bestemmelsen gir ikke adgang til fristforlengelse.

Barnevernloven skiller seg fra barnelovens regler om forbud mot utenlandsflytting og utenlandsreiser. Utenlandsflytting i barnevernsaker er

først ulovlig når det er fattet et vedtak som nevnt over. Det er lovlig for foreldre å flytte med barnet ut av landet etter at barneverntjenesten har reist sak for fylkesnemnda. Barneverntjenesten kan derfor ikke kreve tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980 i slike tilfeller. Etter barneloven § 40 annet ledd er det forbud mot at barnet flytter til utlandet dersom det er uenighet om hvem som skal ha foreldreansvaret for barnet, inntil dette spørsmålet er avgjort. Etter barneloven § 41 kan retten nedlegge forbud mot utenlandsreise med barnet. Myndigheten er av rettssikkerhetsgrunner gitt til tingretten, som treffer beslutningen ved kjennelse. Vilkåret er at foreldrene har felles foreldreansvar, og at det er usikkert om barnet vil komme tilbake (fare for bortføring).

Etter straffeloven 1902 § 216 er det straffbart å ta et barn ut av landet fra noen som har foreldreansvar eller har omsorgen etter barnevernloven. Det er klart at bortføring etter vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 omfattes av straffeloven. Høyesteretts ankeutvalg har imidlertid slått fast i Rt. 2013 side 59 at det ikke er straffbart etter straffeloven å bortføre et barn etter vedtak om akutt plassering etter barnevernloven § 4-6 annet ledd, selv om dette er en ulovlig barne bortføring etter Haagkonvensjonen 1980.

Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 (EMK), er gjennomført i norsk rett med forrang gjennom menneskerettsloven. Konvensjonens artikkel 8 setter grenser for hvilke inngrep staten kan gjøre i privatlivet og familielivet. Etter EMK artikkel 8 nr. 1 har enhver rett til respekt for privatliv og familieliv. Rettighetene til familieliv som følger av artikkel 8 er ikke absolutte. Offentlige myndigheter kan gjøre inngrep i familielivet dersom de oppfylder vilkårene for inngrep som er nærmere regulert i artikkel 8 nr. 2. Inngrepet må være i samsvar med lov og være nødvendig i et demokratisk samfunn og være forankret i nærmere angitte hensyn. Hva som anses «nødvendig i et demokratisk samfunn» vil bero på omstendighetene i den enkelte sak. Det må vurderes om tiltaket er rimelig og hensiktsmessig og tiltaket må ses i lys av rettsutviklingen og samfunnsutviklingen. Det avgjørende her er at staten benytter akseptable virkemidler for å oppnå formålet (forholdsmessighet).

6.1.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt C nr. 1 at det bør innføres en bestemmelse i barnevernloven om at det er ulovlig i visse situasjoner å ta med seg barnet utenlands også før det er fattet

vedtak om omsorgsovertakelse. Arbeidsgruppen vurderte på hvilket tidspunkt utreiseforbudet skal inntre. Ettersom et utreiseforbud kan være inngripende overfor foreldrene, mente arbeidsgruppen at forbudet ikke bør inntre allerede når det er opprettet en undersøkelse. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det innføres en lovregel om at foreldrene ikke kan reise utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon etter barnevernloven § 4-6 første og annet ledd eller foreløpig vedtak etter § 4-9 og § 4-25, og der begjæring om tiltak etter §§ 4-12, 4-20, 4-8 og 4-24 er sendt fylkesnemnda.

6.1.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser er imot forslaget. 16 høringsinstanser støtter forslaget. Dette er *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Kripos, Politidirektoratet, Barneombudet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Statens helsetilsyn, Drammen kommune, Oslo kommune, Aleneforeldreforeningen, Fellesorganisasjonen, Norsk barnevernlederorganisasjon og Redd Barna*. Flere av instansene som støtter forslaget har likevel merknader.

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler:

«Fylkesnemndene deler arbeidsgruppens vurdering av at hensynet til å beskytte barnet eller barna som regel vil være like fremtredende under barneverntjenestens forberedelse av omsorgsovertakelse som ved en privatrettslig foreldretvist om hvor barna skal bo m.m.

Fylkesnemndene slutter seg derfor, både av hensyn til de involverte barns beste og hensynet til mest mulig likhet mellom barneloven og barnevernloven på dette punkt, til arbeidsgruppens forslag om at det innføres et forbud mot å reise utenlands med barnet om det er truffet et midlertidig vedtak i en akuttsituasjon, i medhold av en av barnevernlovens akuttbestemmelser.»

Oslo kommune uttaler:

«Oslo kommune slutter seg til forslaget og mener at lovforslaget i større grad vil bidra til å hindre at barn blir bortført av foreldrene til utlandet, særlig fordi foreldrene risikerer straffeforfølgning for barne bortføring. Videre gir

et slikt utreiseforbud barneverntjenesten den nødvendige myndighet til å handle for å få barnet tilbake til Norge, i form av både rettslige skritt og – forfølgelse av foreldrene i oppholdslandet.»

Kripos uttaler:

«Kripos er enig med arbeidsgruppen i at det kan være svært uheldig for barna at foreldrene kan unngå barnevernets vedtak, uten at dette er ulovlig eller straffbart, ved å ta dem ut av landet helt frem til det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse.

Hensynet til å beskytte barn kan være enda mer tungtveiende når det forberedes sak om omsorgsovertakelse, enn når det er en privattrettslig tvist mellom foreldrene.

I sistnevnte tilfelle er det som kjent både ulovlig og straffbart etter gjeldende rett å ta barna ut av landet dersom en forelder som har del i foreldreansvaret motsetter seg dette. Så lenge bortføringen ikke er ulovlig eller straffbar vil politiet og påtalemyndigheten være avskåret fra å benytte sentrale virkemidler og tiltak, som for eksempel etterlysning av barnet som savnet med tiltaket «ta i forvaring», etterlysning av bortfører for pågripelse og utlevering, og bruk av tvangsmidler etter straffeprosessloven. Dette er klart uheldig, og etter vår vurdering ikke til barnets beste. Vi støtter derfor arbeidsgruppens forslag til lovendringer i pkt. C 1 og D 1.»

Det nasjonale statsadvokatembetet uttaler:

«Etter NASTs oppfatning er det spesielt viktig at det innføres en lovregel som gjør det ulovlig for foreldrene å flytte utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon etter barnevernlovens § 4-6, 1. og 2. ledd eller foreløpig vedtak etter 4-9 eller 4-25, og der begjæring om omsorgsovertakelse eller adferdstiltak er oversendt fylkesnemnden.»

Fellesorganisasjonen uttaler:

«FO støtter arbeidsgruppas forslag om innføring av en lovregulering slik at foreldre ikke kan reise utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i akuttsituasjonen etter barnevernlovens § 4-6 første og annet ledd eller foreløpig vedtak etter § 4-9 eller § 4-25. FO støtter også forslaget om å endre loven slik at barnebortføring blir straffbart»

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* støtter forslaget og mener det vil tydeliggjøre når det er ulovlig å bortføre barnet etter et akuttvedtak.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet uttaler:

«Bufdir støtter arbeidsgruppens anbefalinger om en tydeliggjøring av at det er ulovlig for foreldrene å ta med barn ut av landet etter at det er fattet et akuttvedtak med hjemmel i barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 eller 4-25. Dersom det er fattet et slikt vedtak har barneverntjenesten gjort en vurdering av at det er fare for at barnet kan bli vesentlig skadelidende, enten på grunn av mangler i foreldrenes omsorgsevner eller som en konsekvens av at barnet har alvorlige atferdsproblemer. Av hensyn til barnet bør det i en slik situasjon være ulovlig for foreldrene å ta med barnet ut av landet. Dersom familien ønsker å reise fra Norge i en slik situasjon har foreldrene mulighet til å få en rask overprøving av akuttvedtaket ved å fremme en klage til fylkesnemnda.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler:

«Fylkesmannen finner også grunn til å påpeke at det kan synes som om det er usikkerhet om hva som er gjeldende rett med hensyn til om det er ulovlig å ta med seg barn til utlandet etter at det er fattet vedtak etter § 4-6 annet ledd. I en sak som nylig fikk stor oppmerksomhet i mediene, ble det fra den private part argumentert med at bortføringen ikke var ulovlig, da et vedtak etter § 4-6 annet ledd ikke medførte at omsorgen for barnet var fratatt foreldrene. Eidsivating lagmannsrett opphevet tingrettens beslutning om at bortfører skulle pågripes, og ba tingretten om en nærmere redegjørelse for lovanvendelsen og om det var fattet akuttvedtak i saken, eller vedtak om omsorgsovertakelse. Saken var seinere til behandling i Borgarting lagmannsrett, som bemerket at det forelå et gyldig akuttvedtak da handlingen fant sted, og barna var plassert i beredskapshjem. (...) Det er etter lagmannsrettens syn urettmessig med fysisk makt å hente akuttplasserte barn. Dette gjelder uavhengig av om det i dette tilfellet senere viste seg at det ikke var grunnlag for omsorgsovertakelse.

Uavhengig av arbeidsgruppens forslag og den videre behandlingen av disse, mener Fylkesmannen at det er behov for en klargjøring av gjeldende rett med hensyn til om det

er ulovlig å ta med seg barn til utlandet etter at det er fattet vedtak etter § 4-6 annet ledd.»

Enkelte høringsinstanser har uttalelser knyttet til hvilket tidspunkt utreiseforbudet skal gjelde fra.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus støtter arbeidsgruppens forslag om at tidspunktet for når et utreiseforbud skal inntre bør være når begjæring om tiltak er oversendt fylkesnemnda:

«Fylkesmannen støtter i hovedsak arbeidsgruppens forslag, og er enig i at skjæringspunktet for når en bortføring fra barneverntjenesten er ulovlig bør være det tidspunktet begjæring om tiltak er oversendt fylkesnemnda. Etter vårt syn vil dette harmonere med den nylig innførte endringen i barnevernloven § 8-4 annet ledd, som innebærer at endring i barnets tilknytning til kommunen i tidsrommet mellom begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda og vedtak er fattet, ikke medfører noen endring med hensyn til hvilken kommune som er ansvarlig.»

Aleneforeldreforeningen uttaler:

«Aleneforeldreforeningen støtter arbeidsgruppa i forhold til at barn kan reise ut av landet selv om det er opprettet undersøkelsessak etter barnevernloven, videre støtter foreningen at barnet ikke skal kunne tas ut av landet der det er foretatt midlertidige eller foreløpige vedtak om omsorgen etter barnevernloven.»

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet uttaler:

«Bufdir støtter også arbeidsgruppens forslag om å gjøre det ulovlig for foreldre å reise ut av landet med barnet etter at en begjæring om omsorgsovertagelse eller en begjæring om plassering av et barn med hjemmel i barnevernloven § 4-24 er oversendt fylkesnemnda.

Når det er fremmet en begjæring til fylkesnemnda om omsorgsovertagelse har barneverntjenesten gjennomført en grundig undersøkelse av barnets omsorgssituasjon, og det har blitt konkludert med at det er alvorlige mangler i foreldrenes omsorgsevne som ikke kan avhjelpes ved å sette inn hjelpetiltak. Det har også blitt vurdert at det vil være til barnets beste at det fattes vedtak om omsorgsovertagelse. Grundige vurderinger har også blitt gjort dersom det er fremmet en sak om plassering grunnet alvorlige atferdsvansker.

Hensynet til barnet tilsier at det ikke bør være adgang for foreldrene til å ta med seg barnet ut av landet på dette stadiet av barnevernsaken. En flytting til utlandet etter at foreldrene er informert om at barnevernet har fremmet en sak for fylkesnemnda vil ofte være motivert i et ønske om å unndra seg videre kontakt med barnevernet og eventuelle konsekvenser av et fylkesnemndsvedtak. (...) Bufdir er oppmerksom på at en slik begrensning kan føles inngripende ovenfor foreldrene. Inngrepet fremstår imidlertid som lite sammenlignet med hensynet til barnet og risikoen for at foreldrene forlater landet for å unndra seg videre kontakt med barnevernet og et fylkesnemndsvedtak.»

Både *Statens helsetilsyn* og *Oslo kommune* mener at et utreiseforbud bør inntre på et tidligere tidspunkt. *Statens helsetilsyn* uttaler:

«Vi støtter forslaget. Imidlertid er vi i tvil om det er tilstrekkelig beskyttelse av barnet slik det er formulert i høringsbrevets pkt. 6.7.3 s. 50 nest siste avsnitt, om at foreldrene ikke kan reise utenlands med barnet der begjæring om tiltak som nevnt i de første kulepunktene på s. 49 er «...oversendt fylkesnemnda.». Før en begjæring oversendes fylkesnemnda vil barnets foresatte være varslet om barneverntjenestens beslutning. Vi ber derfor om at det vurderes en omformulering slik at perioden fra varsling til oversendelse ikke blir en gråsoner.

Det kan fremstå som noe uklart fra høringsbrevet hvorvidt lovendringsforslaget også inkluderer barn som bor hjemme mens de avventer fylkesnemndas behandling av barneverntjenestens begjæring. Vi legger til grunn for vår uttalelse at denne gruppen er inkludert i det foreliggende forslaget.»

Oslo kommune uttaler:

«Oslo kommune vurderer imidlertid at utreiseforbudet bør vurderes utvidet til også å omfatte de tilfeller der barneverntjenesten har besluttet å fremme sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda. Typisk vil dette være tilfeller der barneverntjenesten har gjennomført en undersøkelse i familien og avdekket alvorlig omsorgssvikt. Undersøkelsen konkluderes med at det skal fremmes forslag til vedtak om omsorgsovertakelse.

Oslo kommune har flere eksempler på at foreldre som får formidlet at barneverntjenesten skal fremme en sak om omsorgsover-

takelse, handler raskt og reiser til utlandet med barna for å unngå at en slik sak fremmes. Dermed unngår foreldrene både akutt plassering og hindrer at fylkesnemnda har kompetanse til å fatte vedtak om omsorgsovertakelse. Jf. vilkåret i bvl. § 1-2 om at barnet må oppholde seg i Norge. Oslo kommune vurderer at en utvidelse av utreiseforbudet til også å gjelde disse tilfellene er til barnets beste.»

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet på sin side foreslår at barnevernet kan begjære midlertidig utreiseforbud i visse situasjoner allerede når undersøkelsessak er opprettet:

«Derimot deler IMDi ikke uten videre arbeidsgruppens syn på at det er for stor inngripen å forby utreise ved opprettelse av en undersøkelsessak. Integreringsrådgivere ved flere ambassader har erfart at familier ofte rømmer fra barnevernet i Norge. Dermed kan de sette egen familie i en situasjon hvor barna blir utsatt for vold eller blir vitne til vold mellom foreldrene. Begge deler kan innebære systematisk opplæring i bruk av vold. IMDi vil derfor foreslå at barnevernet i enkelte saker, avhengig av sakens alvorlighetsgrad, skal kunne begjære midlertidig utreiseforbud for familien fra undersøkelsessak opprettes.»

6.1.4 Departementets vurdering

6.1.4.1 Utreiseforbud etter tvangsvedtak

Departementet er i hovedsak enig i arbeidsgruppens forslag, og ønsker å innføre en bestemmelse om utreiseforbud i barnevernloven. Ved akuttvedtak og andre tvangsvedtak, som omsorgsovertakelse og plassering på institusjon på grunn av alvorlig atferdsvansker, overføres myndigheten til å bestemme hvor barnet skal bo fra foreldrene til barnevernet. Det er derfor i strid med barnevernloven å ta med seg barnet ut av landet uten barneverntjenestens samtykke etter at nevnte barneverntiltak er vedtatt, se over om gjeldende rett. Dette vil også være en ulovlig barnebortføring etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980. Departementet mener imidlertid at en egen bestemmelse om utreiseforbud i disse situasjonene vil være en tydeliggjøring av gjeldende rett. Det kan videre være av betydning for behandlingen av en sak om tilbakelevering ved utenlandsk domstol at det uttrykkelig fremgår av barnevernloven at det er forbudt å reise med barnet ut av landet. Lovbestemmelsen om utreise-

forbud vil dermed sammen med barnevernvedtaket kunne styrke grunnlaget for en tilbakeføringssak etter Haagkonvensjonen 1980 eller Europarådskonvensjonen 1980.

6.1.4.2 Særlig om akuttvedtakene

Arbeidsgruppen foreslår et utreiseforbud også for akuttvedtak med samtykke etter barnevernloven § 4-6 første ledd. Dette er ikke departementet enig i. Vedtak etter § 4-6 første ledd kan ikke opprettholdes uten samtykke fra foreldrene. Hvis foreldrene vil ta med seg barnet ut av landet, kan de trekke samtykket til akuttvedtak. Departementet mener det derfor ikke er grunnlag for et utreiseforbud i slike situasjoner.

Enkelte høringsinstanser gir uttrykk for at det er usikkerhet om det er ulovlig å ta med seg et barn ut av landet etter at det er truffet akuttvedtak. Dette skyldes blant annet at Høyesterett i Rt. 2013 side 59 kom til at det ikke var straffbart å bortføre et barn etter det var truffet akuttvedtak. Departementet påpeker imidlertid at det er en ulovlig bortføring å ta med seg barnet ut av landet etter at det er truffet og iverksatt akuttvedtak, selv om det ikke er straffbart etter gjeldende rett.

Departementet foreslår i ny § 4-31 i barnevernloven at et utreiseforbud ved akuttvedtak etter § 4-6 annet ledd, § 4-9 første ledd og § 4-25 annet ledd annet punktum inntreer når vedtaket er iverksatt. Som nevnt foran kan akuttvedtak treffes ved barneverntjenestens fysiske handling når barnet tas ut av den akutte situasjonen. Vedtaket må i slike tilfeller raskt formaliseres skriftlig. Vedtaket kan også først treffes skriftlig, før barnet plasseres. Akuttvedtakene bygger på en forutsetning om at barnet tas ut av den akutte situasjonen og at barneverntjenesten plasserer barnet utenfor hjemmet. Departementet mener derfor at et skriftlig vedtak må iverksettes etter kort tid for å være gyldig. Akuttvedtakets karakter forutsetter dermed iverksetting i løpet av kort tid. Dette viser seg også gjennom reglene om godkjenning av akuttvedtak etter § 7-22. Det fremgår av bestemmelsen at akuttvedtak umiddelbart etter iverksetting skal sendes fylkesnemnda for godkjenning. Nemnda skal snarest og om mulig innen 48 timer etter at nemnda mottok saken godkjenne vedtaket. Hvis vedtaket ikke er iverksatt, vil ikke nemnda kunne godkjenne vedtaket. Etter departementets oppfatning må derfor utreiseforbudet knyttes til tidspunktet for iverksetting av vedtaket.

Godkjenner ikke fylkesnemnda et akuttvedtak etter § 7-22 eller får den private part medhold i en klagesak etter § 7-23, vil vedtaket falle bort og et

utreiseforbud opphører. Det samme gjelder hvis barneverntjenesten ikke sender begjæring om tiltak til fylkesnemnda innen fristene i § 4-6 fjerde ledd, jf. femte ledd.

6.1.4.3 *Utreiseforbud når begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda*

I dag er det ikke ulovlig å reise ut av landet med barnet etter at barneverntjenesten har reist sak for fylkesnemnda, så fremt barnet ikke allerede er akutt plassert. Arbeidsgruppen foreslår at det skal være et forbud mot å reise ut av Norge når sak om omsorgsovertakelse eller sak om plassering på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker er oversendt fylkesnemnda.

Det er i hovedsak støtte for forslaget, men enkelte høringsinstanser går lenger enn arbeidsgruppen og ønsker et utreiseforbud på et tidligere tidspunkt. *Oslo kommune* ønsker et utreiseforbud der barneverntjenesten har besluttet å fremme sak om omsorgsovertakelse, mens *Statens helse-tilsyn* ber departementet vurdere å innføre et utreiseforbud fra det tidspunkt foreldre blir varslet om at barneverntjenesten reiser sak. *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet* ønsker et utreiseforbud ved opprettelse av en undersøkelsessak.

Arbeidsgruppen ønsker ikke å åpne for et utreiseforbud ved opprettelse av en undersøkelsessak. Arbeidsgruppen begrunnet dette med at det vil kunne være inngripende overfor foreldrene. Departementet er enig med arbeidsgruppen i denne vurderingen. Etter departementets vurdering vil et utreiseforbud ved opprettelse av undersøkelsessak kunne være et brudd på EMK artikkel 8 om retten til privatliv. Terskelen for å undersøke en bekymringsmelding er lagt lavt for å kunne komme inn i familien på et tidlig stadium og kunne gi hjelp i hjemmet. I de fleste barnevernsaker får barn og foreldre frivillige hjelpetiltak. Det synes derfor uforholdsmessig inngripende å ha et utreiseforbud ved opprettelse av undersøkelsessak når det ikke nødvendigvis er en alvorlig barnevernsak. *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet* viser til at utreiseforbudet bare bør gjelde i enkelte saker, avhengig av sakens alvorlighetsgrad. Etter departementets oppfatning vil dette være en skjønsmessig vurdering og det vil kunne være vanskelig for kommunen å definere hvilken sak som er så alvorlig at det bør være et utreiseforbud. I akuttsituasjoner skal barneverntjenesten uansett iverksette akuttvedtak, som vil innebære et utreiseforbud.

Departementet er derfor enig med arbeidsgruppen i at det bør innføres et utreiseforbud når

sak er sendt fylkesnemnda. Barneloven har regler om flytteforbud når det er en tvist mellom foreldrene om foreldreansvaret og hvem barnet skal bo sammen med, jf. § 40 annet ledd. Det er også regler om at retten kan nekte den ene av foreldrene å ta med seg barnet ut av landet hvis det er usikkert om barnet kommer tilbake, jf. barneloven § 41. Etter departementets vurdering kan det være større sannsynlighet for at en utenlandsreise innebærer rømming fra barnevernet når barneverntjenesten har fremmet sak for fylkesnemnda. Departementet er enig med arbeidsgruppen i at hensynet til å beskytte barnet kan være mer tungtveiende når det forberedes sak om omsorgsovertakelse enn når det er en privatrettslig tvist mellom foreldrene.

Departementet mener at et utreiseforbud på dette tidspunktet ikke vil være i strid med EMK artikkel 8. På dette stadiet vil barneverntjenesten ha foretatt grundige undersøkelser av barnets omsorgssituasjon og vil være så alvorlig bekymret for barnet at den har fremmet sak for fylkesnemnda om å plassere barnet utenfor hjemmet etter § 4-8 annet og tredje ledd og § 4-12. Det samme vil være tilfellet når barneverntjenesten fremmer sak om plassering på institusjon etter § 4-24 på grunn av alvorlige atferdsvansker. Departementet mener at et utreiseforbud fra når en sak er sendt fylkesnemnda vil kunne bidra til å hindre at foreldre unndrar seg nødvendige tvangsvedtak. Hensynet til barnet tilsier at det ikke bør være adgang for foreldre til å ta med seg barnet ut av landet på dette stadiet av saken. Barnets behov for hjelp og omsorg må gå foran foreldrenes rett til å ta med seg barnet i perioden frem til vedtaket er truffet. Tidsperioden hvor det vil være ulovlig å ta barnet med seg ut av landet er også begrenset. Etter barnevernloven § 7-14 skal forhandlingsmøte holdes snarest og hvis mulig innen fire uker etter at nemnda mottok saken. Fylkesnemnda skal treffe vedtak snarest mulig og senest to uker etter at forhandlingsmøte ble avsluttet, med mindre dette ikke er praktisk mulig, jf. § 7-19.

Departementet mener at utreiseforbudet skal gjelde fra tidspunktet da begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda. Departementet er enig med *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* i at dette vil harmonere med skjæringsstidspunktet i § 8-4 annet ledd. Etter denne bestemmelsen vil endring i barnets tilknytning til kommunen i tidsrommet mellom begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda og vedtak er fattet, ikke medføre endring med hensyn til hvilken kommune som har ansvaret for saken. Departementet viser til begrunnelsen for at dette tidspunktet ble foreslått i Prop. 106 L

(2012–2013). For å unngå bevisproblemer synes det mest hensiktsmessig å sette tidspunktet til når begjæring om tiltak er sendt og ikke når barneverntjenesten beslutter å fremme sak. Det kan være vanskelig å fastsette hvilket tidspunkt barneverntjenesten har besluttet å fremme sak, og det vil også variere når og på hvilken måte den private part blir kjent med dette.

Departementet viser for øvrig til forslag i Prop. 102 LS (2014–2015) om Haagkonvensjonen 1996. I proposisjonen foreslår departementet å endre barnevernloven § 1-2 i tråd med bestemmelsene om jurisdiksjon i Haagkonvensjonen 1996. Departementet foreslår blant annet å innta i bestemmelsen at det kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12 og plassering på institusjon etter § 4-24 når barnet har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i utlandet. Det kan dermed reises sak for fylkesnemnda selv om barnet ikke oppholder seg her. Endringen i § 1-2 vil virke sammen med utreiseforbudet i forslag til ny § 4-31.

I tillegg til å foreslå et utreiseforbud fra tidspunktet når begjæring om tiltak etter §§ 4-8 annet og tredje ledd, 4-12 og 4-24 er sendt fylkesnemnda, foreslår departementet å presisere i ny § 4-31 at det også er ulovlig å ta med seg barnet ut av Norge når slike vedtak er truffet.

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at det også bør være et utreiseforbud ved forbud mot flytting etter § 4-8 første ledd. Forbudet vil gjelde fra tidspunktet når begjæring om flytteforbud er sendt fylkesnemnda eller når vedtak er truffet.

6.1.4.4 Andre tvangsvedtak

Arbeidsgruppen foreslår at det også skal gjelde et utreiseforbud der sak om fratakelse av foreldreansvar etter barnevernloven § 4-20 er reist for fylkesnemnda. Departementet mener det ikke er nødvendig å regulere dette spesielt fordi et vedtak etter § 4-20 forutsetter at barneverntjenesten allerede har overtatt omsorgen, eller at barneverntjenesten fremmer sak om § 4-12 og § 4-20 samtidig.

Arbeidsgruppen foreslår ikke et utreiseforbud ved vedtak om plassering på institusjon ved fare for utnyttelse til menneskehandel, jf. barnevernloven § 4-29. Bestemmelsen gir hjemmel til å plassere barn på institusjon etter første og annet ledd, eller i akutt situasjoner etter fjerde ledd. Også ved slike plasseringer er det barneverntjenesten som skal bestemme hvor barnet skal bo. Se over om gjeldende rett. Det vil derfor være en ulovlig barnebortføring dersom barnet blir tatt med ut av

landet uten samtykke fra barneverntjenesten. Departementet mener derfor at det også bør gjelde et utreiseforbud i disse sakene, og vi foreslår dette inntatt i lovbestemmelsen. Ved akuttvedtak etter § 4-29 fjerde ledd vil utreiseforbudet gjelde fra vedtaket er iverksatt, se over om akuttvedtakene. For vedtak etter § 4-29 første og annet ledd vil det være et utreiseforbud fra tidspunktet da begjæring om tiltak blir oversendt fylkesnemnda og etter at vedtak er truffet.

Departementet foreslår på denne bakgrunn en ny bestemmelse i barnevernloven om at det er ulovlig å ta med barnet ut av Norge uten samtykke fra barneverntjenesten når vedtak etter §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd annet punktum og 4-29 fjerde ledd er iverksatt. Det foreslås videre å innta at det er ulovlig å ta med seg barnet ut av Norge uten samtykke fra barneverntjenesten når vedtak etter §§ 4-8, 4-12, 4-24 og 4-29 første og annet ledd er truffet, eller når begjæring om slike tiltak er sendt fylkesnemnda.

Et utreiseforbud etter barnevernloven må også ses i sammenheng med endringene som foreslås i straffeloven 2005 § 261, se punkt 7. Disse endringene vil kunne bidra til å forhindre bortføring av barn fra barnevernet.

I forbindelse med forslag til endringer i barnevernloven om utreiseforbud vil Justis- og beredskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vurdere nærmere om det bør gjøres endringer i lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass (passloven).

6.2 Utsatt iverksetting av fylkesnemndas vedtak

6.2.1 Gjeldende rett

Etter Haagkonvensjonen 1980 vil det være en ulovlig bortføring å ta et barn med ut av landet uten barneverntjenestens samtykke når det er truffet og iverksatt akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd, § 4-9 første ledd, § 4-25 annet ledd annet punktum og § 4-29 fjerde ledd. Videre er det ulovlig etter Haagkonvensjonen 1980 å bortføre barnet når det er truffet vedtak om forbud mot flytting etter § 4-8 første ledd, vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-8 annet og tredje ledd og § 4-12, vedtak om fratakelse av foreldreansvar etter § 4-20 og vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 eller plassering etter § 4-29 første og annet ledd. I disse situasjonene er det barnevernet som bestemmer hvor barnet skal bo. Det kreves at vedtaket er gyldig, men ikke at vedtaket er endelig eller rettskraftig. Foreligger det et

gyldig vedtak kan barnet kreves tilbakelevert etter Haagkonvensjonen 1980.

6.2.1.1 Iverksetting av vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8 og § 4-12

I noen tilfeller vil et barn bli bortført til utlandet, etter at det er truffet et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8 annet og tredje ledd og § 4-12, men før vedtaket er iverksatt. Etter barnevernloven § 4-13 skal et vedtak om omsorgsovertakelse settes i verk så snart som mulig. Vedtaket faller bort dersom det ikke er satt i verk innen seks uker fra vedtakstidspunktet. Iverksettelsesfristen løper fra vedtakstidspunktet og ikke fra tidspunktet vedtaket ble forkynt for partene, jf. § 7-21. Dersom vedtaket faller bort vil det ikke lenger foreligge et gyldig vedtak, og Haagkonvensjonen 1980 kommer ikke til anvendelse.

Fylkesnemndas leder er imidlertid gitt kompetanse til å forlenge fristen når «særlige grunner» tilsier det, jf. § 4-13 siste setning. En sak om utsatt frist for iverksetting av vedtak om omsorgsovertakelse kan tidligst fremmes i forbindelse med behandlingen av en sak om omsorgsovertakelse og senest innen seks uker fra vedtakstidspunktet. Det følger av Ot.prp. nr. 44 (1991–92) side 45 at bestemmelsen skal «imøtegå praktiske behov i særlige tilfeller, for eksempel der barnet holdes skjult og vedtaket derfor ikke kan iverksettes innen fristen.» Fylkesnemndas leder må foreta en konkret vurdering av om det foreligger «særlige grunner» som tilsier at fristen for å iverksette vedtaket skal forlenges. På bakgrunn av forarbeidene vil en fare for at barnet er eller kan bli bortført til utlandet, være en slik særlig grunn som tilsier fristforlengelse.

Bestemmelsen inneholder ingen begrensninger på hvor lenge fristen kan forlenges eller antall ganger den kan forlenges. Fylkesnemndas leder må foreta en konkret vurdering av om fristen skal forlenges, og eventuelt hvor lenge. Det er dermed ikke nødvendig å fatte nytt vedtak om omsorgsovertakelse hver sjette uke helt til barnet kommer tilbake til Norge.

6.2.1.2 Iverksetting av vedtak om institusjonsplassering etter barnevernloven § 4-24 og § 4-29

For barn med alvorlig atferdsproblemer kan fylkesnemnda treffe vedtak om kort- og langtidsbehandling på institusjon, jf. barnevernloven § 4-24 første og annet ledd. Barneverntjenesten kan la være å sette vedtaket i verk om forholdene tilsier det. Fylkesnemnda skal varsles om dette. Er vedtaket ikke satt i verk innen seks uker, faller det

bort, jf. § 4-25 tredje ledd. Det er ikke regler om utsatt iverksetting for vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24.

Ved fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, kan fylkesnemnda treffe vedtak om plassering i institusjon, jf. § 4-29 første og annet ledd. Det fremgår av § 4-29 sjette ledd at barneverntjenesten kan unnlate å sette i verk vedtaket dersom forholdene skulle tilsi det og politiet samtykker. Fylkesnemnda skal varsles om dette. Er vedtaket ikke satt i verk innen seks uker, faller det bort.

6.2.1.3 Iverksetting av akuttvedtak etter §§ 4-6, 4-9, 4-25 og 4-29

Barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten kan treffe midlertidig vedtak om plassering utenfor hjemmet i en akuttsituasjon, jf. barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd annet punktum og § 4-29 fjerde ledd.

Vedtaket skal umiddelbart etter iverksetting sendes til fylkesnemnda for godkjenning (legalitetskontroll). Vedtaket skal snarest, og om mulig innen 48 timer etter at fylkesnemnda har mottatt saken, godkjennes av nemndsleder, jf. barnevernloven § 7-22. Dersom vedtaket ikke blir godkjent faller vedtaket bort. Det er ikke regler i barnevernloven for utsatt frist for å iverksette akuttvedtakene.

6.2.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt C nr. 2 å regulere i barnevernloven at fylkesnemndas vedtak skal gjelde for ett år av gangen der det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet. Arbeidsgruppen mener at det bør settes som vilkår at barnevernet har igangsatt en barne bortføringssak ved å sende en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 til Justis- og beredskapsdepartementet eller ha kontaktet Utenriksdepartementet og bedt om bistand til å igangsette en prosess i det andre landet. Et slikt forslag vil hindre at vedtak bortfaller og barnet kan dermed kreves tilbakelevert.

6.2.3 Høringsinstansenes syn

11 høringsinstanser støtter forslaget. Det er *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Kripos, Barneombudet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Statens helsetilsyn, Drammen kommune, Oslo kommune, Norsk barnevernlederorganisasjon og Redd Barna.*

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er den eneste høringsinstansen som er imot forslaget om en egen bestemmelse i barnevernloven om utsatt iverksetting ved barne bortføringer:

«Bufdir bemerker at det ikke vil være nødvendig med nye vedtak om omsorgsovertagelse selv om det opprinnelige vedtaket ikke lar seg iverksette innen fristen, men at fylkesnemnda med hjemmel i barnevernloven § 4-13 første ledd annen setning kan forlenge fristen når særlige grunner tilsier dette. En særlig grunn vil kunne være at foreldrene holder barnet skjult for barneverntjenesten. Behandlingen av en slik sak kan skje skriftlig og krever svært lite ressurser jf. barnevernloven § 7-14 annet ledd bokstav b. Det er heller ikke slik at nemnda kun kan forlenge fristen for 6 nye uker av gangen. Bufdir er kjent med flere saker hvor fylkesnemnda har forlenget fristen for iverksettelse av vedtaket for lengre perioder når foreldrene har holdt barnet skjult.

Ordlyden i barnevernloven § 4-13 første ledd annen setning åpner for at fylkesnemnda allerede på det tidspunkt saken er til behandling kan forlenge fristen for iverksettelse av vedtaket. Dagens regelverk er utformet slik at fylkesnemnda, dersom man mistenker at barnet er bortført, kan forlenge fristen for iverksettelse av vedtaket samtidig som fylkesnemnda fatter vedtak om realitetene i saken. Bufdir kan derfor ikke se behovet for en spesialbestemmelse som kun gjelder iverksettelse av vedtak i saker hvor det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet.»

Noen av høringsinstansene som støtter forslaget har enkelte merknader. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* uttaler:

«(...)fylkesnemndene (støtter) forslaget fra arbeidsgruppen om å lovfeste at fristen for å iverksette fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse kan løpe ett år om det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet. Fylkesnemndene er også enig i at det bør settes som vilkår for at ett års fristen skal utløses at barneverntjenesten formelt har igangsatt en barne bortføringssak.»

Statens helsetilsyn uttaler:

«Vi ser (...) det aktuelle forslaget som en god forsikring mot at frister overtredes, vedtak bortfaller og tilbakelevering ikke kan kreves i

saker der det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet. De skisserte vilkårene om at barnevernet må ha igangsatt en barne bortføringssak gjennom å sende en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 til Justis- og beredskapsdepartementet eller å ha kontaktet Utenriksdepartementet synes hensiktsmessige.»

Arbeidsgruppen har ikke tatt stilling til om en egen regel om frist for iverksetting også skal gjelde for andre typer vedtak etter barnevernloven enn vedtak om omsorgsovertakelse. Både *Oslo kommune* og *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* har merknader til dette. *Oslo kommune* uttaler:

«Oslo kommune vurderer at barnets rettsikkerhet styrkes ved at et ikke iverksatt fylkesnemndsvedtak gjelder for ett år av gangen. Oslo kommune slutter seg til forslaget. Arbeidsgruppen har ikke drøftet hva som skal skje i de sakene der barn bortføres mens de er akutt plassert, men før fylkesnemnda har fattet vedtak om omsorgsovertakelse. Hovedregelen iht. bvl. § 1-2 er at barnet må befinne seg i Norge på vedtakstidspunktet. Unntaksvis vil et kortere utenlandsopphold ikke medføre at fylkesnemnda mangler kompetanse til å fatte vedtak. Er barnet bortført og det antas at det vil forbli i utlandet har fylkesnemnda iht. bvl. § 1-2 ikke kompetanse til å fatte vedtak om omsorgsovertakelse, til tross for at barnet er ulovlig bortført mens det var akutt plassert. Fylkesnemnda må derfor enten utsette saken til barnet returnerer til Norge, eller heve saken. Heves saken faller akuttvedtaket bort og foreldrene har igjen daglig omsorg for barnet. Utsettes saken vil barnet formelt forbli under barnevernets midlertidige omsorg inntil annet er bestemt.

Oslo kommune vurderer at denne situasjonen bør nærmere gjennomgås og drøftes av arbeidsgruppen, og herunder tas stilling til hvordan barneverntjenesten og fylkesnemnda skal håndtere slike saker.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler:

«Fylkesmannen støtter i utgangspunktet arbeidsgruppens forslag om å gi fylkesnemnda hjemmel til, ved ulovlige bortføringer, å forlenge gyldigheten av egne vedtak. Etter vårt syn kan det imidlertid stilles spørsmål ved om gyldigheten av vedtak etter § 4-6 annet ledd eller § 4-25 bør kunne forlenges i ett år.

Fylkesmannen ser på den ene siden et klart behov for at slike vedtak ikke bortfaller etter seks uker, med den følge at det ikke kan kreves en tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980. Men på den annen side er beslutninger etter disse bestemmelsene fattet på bakgrunn av en akuttsituasjon, og de er i utgangspunktet midlertidige. Bakgrunnen for slike vedtak kan være enkeltstående observasjoner under et hjemmebesøk, og de fattes uten at saken er grundig belyst gjennom en behandling i fylkesnemnda. Vi mener derfor at det bør vurderes om det er riktig at også disse vedtakene skal kunne forlenges i ett år, eller om det bør være kortere frist for gyldigheten av akuttvedtak.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har også noen generelle betraktninger til forslaget:

«Fylkesmannen finner også grunn til å påpeke at en langvarig opprettholdelse av et tvangsvedtak etter barnevernloven vil kunne medvirke til at foreldrene vegrer seg mot å komme tilbake til Norge. Dersom foreldrene vet at de vil miste omsorgen for barna hvis de vender tilbake, og kanskje også straffefølges for bortføringen, er det grunn til å tro at de vil være lite villige til å vende tilbake frivillig. Etter vårt syn er det viktig at de juridiske rammene ikke blir så snevre at slike saker ikke kan behandles med en viss fleksibilitet. Ved en langvarig bortføring bør barneverntjenesten ha et handlingsrom som i noen grad gjør det mulig å forhandle med foreldrene om en tilbakeføring, til barnas beste. Det bør for eksempel være adgang til å gi lovnad om at saken skal behandles på nytt i fylkesnemnda ved tilbakekomst, fremfor at et tidligere vedtak legges til grunn. På den måten vil nemnda også kunne vurdere om foreldrenes omsorgsevne og livssituasjon har endret seg i den tiden som har gått.»

6.2.4 Departementets vurdering

Arbeidsgruppen foreslår at det innføres en egen bestemmelse i barnevernloven om at fylkesnemndas vedtak gjelder for ett år av gangen, dersom det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet. Gjeldende rett åpner imidlertid for at fristen for å iverksette et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8 og § 4-12 kan utsettes når særlige grunner tilsier det, jf. § 4-13. Etter departementets oppfatning vil det at

et barn kan være bortført til utlandet være et eksempel på når fristen for å iverksette et vedtak kan forlenges etter § 4-13. Gjeldende rett gir således mulighet for fristforlengelse ved barne bortføring etter vedtak om omsorgsovertakelse. Det kreves at barneverntjenesten henvender seg til fylkesnemnda og at fylkesnemnda forlenger fristen innen det er gått seks uker fra vedtakstidspunktet.

Etter gjeldende rett er det ingen begrensninger i hvor lenge fristen for iverksetting kan forlenges. Fylkesnemndas leder må avgjøre dette etter en skjønnsmessig vurdering i den enkelte sak. Det kan dermed oppstå ulik praksis i fylkesnemndene om anvendelsen av § 4-13 i barne bortføringssaker. Høringsinstansenes uttalelser kan også tyde på at det er usikkerhet knyttet til bestemmelsens anvendelsesområde i barne bortføringssaker. Dette taler for at det er behov for en klarere lovhjemmel om fristforlengelse i barne bortføringssaker for å ivareta barn som bortføres fra Norge.

Saker om barne bortføring er ofte kompliserte, og det kan ta tid både å få lokalisert barnet og få fremmet og avgjort en sak om tilbakelevering. Departementet er enig med arbeidsgruppen i at fristen for å iverksette et vedtak om omsorgsovertakelse bør forlenges med ett år ved en bortføring fra barnevernet. Departementet foreslår derfor å innføre et nytt annet ledd i § 4-13 om utsatt frist for iverksetting av vedtak om omsorgsovertakelse i barne bortføringssaker. Det var også støtte for forslaget i høringen.

Arbeidsgruppen foreslår videre at det settes som vilkår at barnevernet har igangsatt en barne bortføringssak enten ved å sende en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 til sentralmyndigheten eller ha kontaktet Utenriksdepartementet og bedt om bistand til å igangsette en prosess i det andre landet. Barneverntjenesten vil først igangsette en barne bortføringssak når den mener at barnet er bortført. Et tilleggsvilkår om at det er grunn til å tro at barnet er bortført synes dermed ikke nødvendig. Departementet mener det er tilstrekkelig å stille som vilkår at barneverntjenesten har igangsatt en barne bortføringssak.

Arbeidsgruppen har ikke drøftet om fristforlengelsen skal følge direkte av loven, eller om beslutningen skal treffes av barneverntjenesten eller fylkesnemnda. Arbeidsgruppen foreslår at det bør stilles som vilkår at det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet.

Det foreslåtte vilkåret om at barneverntjenesten må ha igangsatt en barne bortføringssak er et objektivt vilkår. Det er således ikke

nødvendig at fylkesnemnda tar stilling til om fristen for iverksetting skal utsettes. Departementet foreslår derfor at det skal følge direkte av loven at et vedtak om omsorgsovertakelse gjelder for ett år dersom barneverntjenesten har igangsatt en barne bortføringssak. En barne bortføringssak vil være igangsatt når barneverntjenesten har sendt en skriftlig søknad til sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980. Hvis barnet er bortført til et land som ikke har tiltrådt Haagkonvensjonen 1980 legger departementet til grunn at barne bortføringssaken anses igangsatt ved at barnet er registrert som savnet hos politiet eller det er opprettet en straffesak om barne bortføring. Dette harmonerer med tidspunktet for når økonomiske ytelser og barnebidrag stanses ved barne bortføring til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet. Se lov 6. juni 2014 nr. 19 om stans i utbetalinga av offentlege ytingar og barnebidrag når ein av foreldra har bortført eit barn til utlandet (lov om stans i utbetalinger etter barne bortføring) § 2 og Prop. 39 L (2013–2014).

Det påpekes at det er et krav om at barneverntjenesten har igangsatt en barne bortføringssak innen seks uker fra vedtakstidspunktet, jf. § 4-13 første ledd annet punktum, for at vedtaket skal gjelde for ett år.

Departementet er av den oppfatning at barneverntjenesten må henvende seg til fylkesnemndas leder dersom den vil forlenge fristen for å iverksette vedtaket ut over det første året. Departementet foreslår derfor at det inntas i nytt § 4-13 annet ledd annet punktum at fylkesnemndas leder kan forlenge fristen.

Fylkesnemndas leder må foreta en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak og avgjøre om en fristforlengelse er til barnets beste. Det settes ingen begrensninger for hvor lenge fylkesnemndas leder kan forlenge fristen eller hvor mange ganger barneverntjenesten kan henvende seg til fylkesnemnda for å be om fristforlengelse. Det er viktig at spørsmålet om fristforlengelse blir avgjort før ettårsfristen går ut, eventuelt før en tidligere avgjørelse om fristforlengelse går ut, slik at vedtaket ikke faller bort.

Arbeidsgruppens vurderinger og forslag om at fylkesnemndas vedtak skal gjelde for ett år av gangen ved en bortføring til utlandet, knytter seg etter departementets oppfatning til utsatt iverksetting av vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-13. Departementet foreslår derfor ikke nye bestemmelser om utsatt iverksetting for andre tvangsvedtak etter barnevernloven.

6.3 Formidling av opplysninger til utenlandske myndigheter ved bortføring fra barnevernet

6.3.1 Gjeldende rett

Hvis et barn blir bortført fra barnevernet, vil barneverntjenesten kunne be om bistand fra sentralmyndigheten til å starte en sak om tilbakelevering av barnet etter Haagkonvensjonen 1980 eller Europarådskonvensjonen 1980. Blir barnet bortført til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet, kan barneverntjenesten be Utenriksdepartementet om bistand.

Barneverntjenesten har en streng taushetsplikt etter barnevernloven § 6-7. Opplysninger om at det foreligger en barnevernsak er i seg selv en opplysning som er underlagt taushetsplikt. Utgangspunktet er at barneverntjenesten ikke kan gi ut opplysninger til utenlandske myndigheter om en barnevernsak. Forvaltningsloven har imidlertid enkelte unntaksbestemmelser fra reglene om taushetsplikt. Aktuelle unntaksbestemmelser for å kunne gi ut opplysninger til utenlandske myndigheter i barnevernsaker er forvaltningsloven § 13 a nr. 1 og § 13 b første ledd nr. 2.

I forvaltningsloven § 13 a nr. 1 fremgår at taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysningene viderefremmes dersom den som har krav på taushet samtykker. Bestemmelsen vil sjelden være aktuell i en barne bortføringssak. Når barn er under barnevernets omsorg kan det oppstå vanskelige vurderinger om hvem som har samtykkekompetansen. Videre vil antakelig ikke foreldrene samtykke hvis det er foreldrene som har bortført barnet.

Det fremgår av forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 at taushetsplikt etter § 13 ikke er til hinder for at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, blant annet i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll. Barneverntjenesten må foreta en konkret vurdering av om vilkårene for å gi ut opplysningene etter forvaltningsloven er oppfylt. Formålet med barnevernets arbeid er å beskytte og ivareta barnet. Når barnet er under barneverntjenestens omsorg har den en særlig plikt til å følge opp barnet og gi barnet omsorg. Det vil på denne bakgrunn som regel være adgang til å gi ut opplysninger for å ivareta barnet når et barn er bortført fra barnevernet. Bestemmelsen oppstiller ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan motta opplysninger, og det legges til grunn at barneverntjenesten med hjemmel i § 13 b første

ledd nr. 2 har adgang til å gi opplysninger til utenlandske myndigheter.

En forutsetning for å kunne gi opplysninger er at mottakerlandet har en forsvarlig behandling av personopplysninger, jf. lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) § 29. Opplysninger kan likevel gis til land som ikke har en forsvarlig behandling hvis et av unntakene i personopplysningsloven § 30 er oppfylt. For eksempel kan opplysninger gis hvis den som opplysningene gjelder samtykker, eller hvis overføring av personopplysninger er nødvendig for å ivareta vedkommendes vitale interesser.

6.3.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt C nr. 3 en varslingsplikt for barneverntjenesten når et barn bortføres fra barnevernet. Det foreslås at den kommunale barneverntjenesten skal varsle lokale myndigheter ved barneverntjenesten i mottakerlandet og be om bistand til å sjekke barnets situasjon når et barn bortføres fra barnevernet. Arbeidsgruppen mener at det kan være grunn til alvorlig bekymring for barnets situasjon ved en bortføring fra barnevernet. Det foreslås at sentralmyndigheten skal bistå barneverntjenesten med å oversende slike meldinger.

6.3.3 Høringsinstansenes syn

Åtte høringsinstanser støtter forslaget. Dette er *Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Kripos, Barneombudet, Drammen kommune, Oslo kommune, Trondheim kommune, Norsk barnevernlederorganisasjon og Redd Barna*.

Ingen instanser er direkte i mot forslaget om å innføre en varslingsplikt, men *Norsk psykologforening* mener at plikten bør ligge til en sentral enhet:

«Ved bortføring til Norge foreslås det å ansvarliggjøre barneverntjenesten for varsling til de lokale myndigheter der barnet kommer fra. Likeledes når barn bortføres. Som arbeidsgruppen selv nevner, er det i mange land ikke en tilsvarende tjeneste, og barneverntjenestens oppgaver er ukjente. Barneverntjenestene har verken kompetanse på innhenting av opplysninger/varsling av slike forhold eller kapasitet. En slik funksjon bør derfor ligge på sentral enhet, også fordi denne vil ha større tyngde ved slike henvendelser.»

Oslo kommune støtter forslaget, men mener at en melding fra barneverntjenesten bør koordineres

med politiet som etterforsker barne bortførings-saken. *Drammen kommune* uttaler:

«De ovennevnte forslag vil etter rådmannens syn bidra til å bedre situasjonen for barn som blir utsatt for internasjonal barne bortføring. Dette gjelder særlig forslagene om varslingsplikt for sentralmyndigheten og barneverntjenesten. (...) Når det gjelder forslaget om å pålegge barneverntjenesten varslingsplikt ved bortføring av barn under barnevernets omsorg (forslag 6), legger rådmannen til grunn at selve varslingen ikke vil være særlig ressurskrevende for barnevernet. Det vises i denne sammenheng til at JD skal bistå barnevernet med varslingen. I tillegg vil omfanget av barn under barnevernets omsorg som blir bortført ut av landet, være svært begrenset.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler:

«Dette forslaget berører ikke direkte fylkesnemndenes arbeid, men angår barn som kan ha fått sin omsorgssituasjon bestemt gjennom et fylkesnemndsvedtak. Fylkesnemndene støtter forslaget og finner grunn til å stille spørsmål ved at denne ordningen ikke for lengst er lovfestet eller etablert praksis.»

Statens helsetilsyn uttaler:

«Vi støtter også dette forslaget. Barn med tiltak fra barnevernet i Norge er ekstra sårbare. En plikt til varsling til andre lands barnevernmyndigheter vil være et av få, men viktige virkemidler for bedre beskyttelse av det bortførte barnet.

Imidlertid er vi usikre på innholdet av beskrivelsen i høringsbrevets pkt. 7.8.9.2. I første avsnitt heter det at «Barnets situasjon har i disse tilfellene vært slik at det har gitt grunnlag for omsorgsovertakelse eller andre tiltak fra barnevernets side.» For denne gruppen barn skal plikten til å underrette lokale myndigheter gjelde.

Det blir et uklart skille for oss mellom denne kategorien barn og det som står beskrevet i annet avsnitt i samme punkt, nemlig «For andre barn som bortføres og som barneverntjenesten i Norge har kjennskap til, må det vurderes i hvert enkelt tilfelle om det er en så stor grunn til bekymring for barnets situasjon ved bortføringen at en skal sende en bekymringsmelding til barnevernsmyndighetene i det landet barnet er bortført til».

Det synes her uklart både hva som er forskjellen mellom disse to beskrivelsene av barnets formelle tilknytning til barnevernet og også utydelig hvem som har ansvaret for å vurdere, ta initiativet til og å sende en bekymringsmelding til landet der barnet oppholder seg. Disse forholdene bør etter vår mening tydeliggjøres.»

Trondheim kommune uttaler:

«Vi har ingen innsigelser på forslagene om barnevernets utvidede rolle i slike saker. (...) Vi støtter også forslaget om å varsle andre lands myndigheter om slik bortføring, og tilsvarende at barnevernet i Norge bli varslet av andre land.

I slike saker kan det være vanskelig å vite hvor barnet er bortført og hvor det befinner seg. I mange land finnes det ingen barnevernmyndighet, slik at en ikke vet hvor skal varslingen gå eller hvordan skal en finne frem til rette varslingsmyndighet. Vi har også erfaringer med at landet som barnet ble bortført til, ikke ønsker å samarbeide med norsk barnevern.»

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er enig i at det alltid bør gis informasjon til barnevernmyndighetene i barnets oppholdsland når et barn bortføres fra barnevernets omsorg. De mener at i en slik situasjon er det alvorlige mangler ved foreldrenes omsorg, og barnet kan stå i fare for å bli vesentlig skadelidende. *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet* ønsker imidlertid at det utformes en mer generell hjemmel for å gi opplysninger til utenlandske myndigheter:

«Manglene i foreldrenes omsorg eller barnets omsorgsbehov vil ikke endre seg selv om familien flytter til et annet land, og det er viktig at regelverket ikke er til hinder for at barnet kan få nødvendig hjelp i det landet hvor det oppholder seg.

Buudir vurderer at det er nødvendig å presisere at barneverntjenesten har anledning til å gi informasjon til barneverntjenester i andre land. Samfunnsutviklingen tilsier at dette stadig oftere er en aktuell problematikk for barnevernet. Formidling av informasjon til barneverntjenesten i andre land vil kunne være aktuelle i en sak om barnebortføring, men også i mange andre situasjoner. Det er derfor ikke hensiktsmessig å lage et spesifikt unntak i loven for saker som gjelder barnebortføring. Unntaket fra taushetsplikten bør utformes

generelt, og det bør plasseres i barnevernloven § 6-7.

For barn som barneverntjenesten har kjennskap til, men som ikke er omsorgsovertatt eller plassert med hjemmel i barnevernloven § 4-24, anbefaler arbeidsgruppen at det må vurderes i hvert tilfelle hvorvidt det bør meldes fra til barnevernet i oppholdslandet. Buudir er av den oppfatning at terskelen for å varsle i disse situasjonene ikke bør være høy, og det i vurderingen må tas hensyn til barnets situasjon og de totale belastningene barnet har blitt utsatt for ved bortføringen.»

6.3.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at det kan være grunn til alvorlig bekymring for barnets situasjon når et barn under barneverntjenestens omsorg bortføres til utlandet.

Barneverntjenesten har allerede etter gjeldende rett i stor grad adgang til å formidle opplysninger til barnevernmyndighetene i staten der barnet oppholder seg etter at barnet er bortført fra barneverntjenesten. Departementet er imidlertid usikker på om dette er kjent for barneverntjenesten. Departementet er derfor av den oppfatning at det bør fremgå direkte av barnevernloven at barneverntjenesten kan formidle opplysninger til utenlandske myndigheter når barnet er bortført fra barnevernet. En særlig regulering i barnevernloven vil gi barneverntjenesten en klarere hjemmel til å formidle opplysninger. Dette vil også synliggjøre barneverntjenestens ansvar for barn som er bortført fra barnevernet. Barneverntjenesten har omsorgen for barnet i foreldrenes sted og har derfor et særlig ansvar for barnet. Barneverntjenesten skal forsøke å få barnet tilbakelevert, men må i påvente av en tilbakelevering så langt som mulig følge opp barnet. Formidling av opplysninger om barnevernsaken slik at myndighetene i oppholdsstaten kan hjelpe barnet, vil ofte være eneste mulighet for barneverntjenesten til å følge opp barnet.

Arbeidsgruppen foreslår en plikt for barneverntjenesten til å varsle utenlandske myndigheter når et barn er bortført fra barnevernet. Høringsinstansene støtter forslaget om å innføre en varslingsplikt. Som en klar hovedregel vil det være både til barnets beste og en forsvarlig behandling av barnevernsaken å formidle opplysninger. Departementet ser imidlertid at det i noen særlige tilfeller kan være fare for at opplysningene kan bli misbrukt eller at videreformidling av opplysninger av andre grunner ikke anses å være til

barnets beste. Departementet foreslår derfor at barneverntjenesten skal gi opplysninger til myndighetene i barnets oppholdsstat når et barn er bortført fra barnevernet, med mindre det ikke er forsvarlig eller til barnets beste, se forslag til nytt fjerde ledd i § 6-7.

Norsk psykologforening uttaler at en sentral enhet bør ha ansvaret for å varsle utenlandske myndigheter. Departementet mener imidlertid at dette ansvaret bør ligge til den kommunale barneverntjenesten, som har ansvaret for barnet og som har relevante opplysninger i saken. Departementet ser at det kan være vanskelig for barneverntjenesten å vite hvilke lokale myndigheter som skal varsles. Arbeidsgruppen foreslår at sentralmyndigheten må bistå barneverntjenesten med å oversende opplysninger. Departementet er enig i at sentralmyndigheten må bistå barneverntjenesten med oversendelsen. Hvis barnet er bortført til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet kan Utenriksdepartementet bistå barneverntjenesten.

Arbeidsgruppen foreslår at barneverntjenesten skal kontakte lokale myndigheter i barnets oppholdsstat. Barnevernet eller lignende tjenester kan være organisert på forskjellige måter i ulike land. Departementet viser til at

barneverntjenesten må kontakte rette myndighet så langt det lar seg gjøre. Her vil sentralmyndighetens eller Utenriksdepartementets bistand være sentral.

Arbeidsgruppen foreslår at barneverntjenesten også skal be om bistand til å sjekke barnets situasjon. Departementet finner det noe usikkert hva som ligger i arbeidsgruppens forslag. Barneverntjenesten kan alltid anmode om at oppholdsstaten undersøker barnets situasjon. Det vil imidlertid være opp til myndighetene i oppholdsstaten å avgjøre om og eventuelt hvordan de vil følge opp barnet. Departementet mener det ikke er hensiktsmessig å innta dette i lovforslaget.

Arbeidsgruppen viser også til at for andre barn som bortføres og som barneverntjenesten i Norge har kjennskap til, må det vurderes konkret om det er en så stor grunn til bekymring for barnets situasjon at den skal sende en bekymringsmelding til barnevernmyndighetene i oppholdsstaten. Departementet er enig i arbeidsgruppens vurdering. Barneverntjenesten kan etter gjeldende rett gi opplysninger til utenlandske myndigheter når den er bekymret for barnets omsorgssituasjon, jf. forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2. Departementet ser derfor ikke behov for å regulere dette nærmere.

7 Straffeloven 2005 § 261

7.1 Gjeldende rett

Straffansvaret for barnebortføring er regulert i straffeloven 1902 § 216. Hovedtrekkene i bestemmelsen er videreført i straffeloven 2005 § 261, som lyder:

«Den som alvorlig eller gjentatte ganger unndrar en mindreårig eller holder denne unndratt fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse skal ha den mindreårige boende fast hos seg, eller som urettmessig unndrar den mindreårige fra noen som har omsorgen etter barnevernloven, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år. På samme måte straffes den som tar en mindreårig ut av landet eller holder tilbake en mindreårig i utlandet og ved det ulovlig unndrar den mindreårige fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse har foreldreansvar eller som har omsorgen etter barnevernloven.

Grov omsorgsunndragelse straffes med fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om omsorgsunndragelsen er grov skal det særlig legges vekt på hvilken belastning den har påført barnet.»

Straffeloven 2005 er vedtatt, men ikke trådt i kraft. Det følger av Prop. 64 L (2014–2015) – Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 (straffelovens ikraftsetningslov) at det er foreslått at loven skal tre i kraft 1. oktober 2015. Departementet forholder seg derfor kun til straffeloven 2005 i det følgende.

Internasjonal barnebortføring er særlig regulert i § 261 første ledd annet punktum. Bestemmelsen rammer to situasjoner. For det første rammer den det å ulovlig ta en umyndig ut av landet fra noen som har foreldreansvar, eller som har omsorg for personen etter barnevernloven. For det andre rammer den det å holde tilbake en umyndig i utlandet og på den måten foreta en ulovlig unndragelse. Eksempler på sistnevnte tilfelle vil være når et barn holdes tilbake i utlandet etter et lovlig ferieopphold eller samvær.

Straffeloven gjelder «umyndig», og den gjelder dermed barn under 18 år, i motsetning til Haag-

konvensjonen 1980 som gjelder fram til barnet har fylt 16 år.

Uttrykket «ulovlig» innebærer at bortføring til utlandet må være ulovlig etter den underliggende sivile retten, det vil si reglene i barneloven og barnevernloven.

I punkt 6.1 om utreiseforbud, under gjeldende rett i punkt 6.1.1, er det redegjort nærmere for når det etter norsk rett er ulovlig å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke.

I Rt. 2013 side 59 slo Høyesteretts ankeutvalg fast at et akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd ikke er å betrakte som omsorgsovertakelse i formell forstand, ut fra ordlyden og plasseringen i loven, og at omsorgen ikke er overtatt av barnevernet på en måte som omfattes av straffeloven 1902 § 216, som er gjeldende rett frem til ikraftsetting av straffeloven 2005.

Formuleringen «noen som har omsorgen etter barnevernloven» i straffeloven 1902 § 216 er videreført i straffeloven 2005 § 261, og Høyesteretts konklusjon vil derfor også gjelde ved anvendelsen av § 261.

Dette innebærer at unndragelse fra barnevernet etter at det er truffet akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd ikke er straffbart etter straffeloven. Det må i henhold til gjeldende rett foreligge et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8 annet eller tredje ledd eller § 4-12 for at en bortføring fra barnevernet skal kunne rammes.

Hvorvidt det samme vil være tilfelle ved andre typer vedtak, herunder akuttvedtak etter barnevernloven § 4-9 første ledd, § 4-25 annet ledd annet punktum og § 4-29 fjerde ledd, vedtak om forbud mot flytting etter § 4-8 første ledd, vedtak om plassering og tilbakehold i institusjon etter barnevernloven § 4-24 eller plassering etter § 4-29 første og annet ledd er ikke behandlet av Høyesterett. Rettsstillingen er derfor uavklart. På bakgrunn av Høyesterettsavgjørelsen er det grunn til å anta at det ikke vil være straffbart å unndra et barn fra barnevernet etter at det er truffet slike vedtak.

Selv om barnebortføringen ikke er straffbar, vil det kunne være en ulovlig bortføring i henhold til Haagkonvensjonen 1980. Se nærmere om dette

under gjeldende rett i punkt 3.2.1 om Haagkonvensjonen 1980.

7.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt D nr. 1 at straffansvaret for barne bortføring fra barnevernet utvides til å omfatte alle tilfeller hvor det etter norsk rett er forbudt å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke.

Dette forslaget må sees i sammenheng med forslaget i kapittel 10 punkt C nr. 1, om å innføre en lovregel om at foreldrene ikke kan flytte utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akutt situasjon etter barnevernloven § 4-6 første og annet ledd eller foreløpig vedtak etter § 4-9 og § 4-25, og der begjæring om tiltak etter §§ 4-12, 4-20, 4-8 og § 4-24 er sendt fylkesnemnda. Se nærmere om dette i punkt 6.1 om utreiseforbud.

Arbeidsgruppen mener det bør være ulovlig å flytte utenlands med barnet i alle de ovennevnte situasjonene og at det også bør gjøres straffbart.

Arbeidsgruppen fremhever særlig situasjonene hvor det er truffet akuttvedtak i medhold av barnevernloven § 4-6 annet ledd, og uttaler at det er svært uheldig at en bortføring i disse tilfellene ikke er straffbar. Arbeidsgruppen peker på at det i mange saker er et akuttvedtak etter § 4-6 annet ledd som er første steg på veien mot et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Ifølge arbeidsgruppen er det som i praksis ofte skjer, at foreldrene innser dette, og umiddelbart tar med seg barnet ut av landet.

Arbeidsgruppen fremhever videre at myndighetene, på grunn av at dette ikke er straffbart, er avskåret fra å kunne etterlyse bortfører for pågrep og utlevering, eller barnet som savnet med anmodning om at barnet tas i forvaring. Myndighetene kan heller ikke benytte eventuelle aktuelle tvangsmidler etter straffeprosessloven.

7.3 Høringsinstansenes syn

Av høringsinstansene som har uttalt seg om dette forslaget er det kun én instans som ikke er positiv.

Aleneforeldreforeningen viser til kriminaliseringen av foreldre som ikke retter seg fullt ut etter barnevernets vedtak, og uttrykker bekymring for en utvikling hvor en gjør stadig flere situasjoner for foreldre straffbare.

De øvrige, herunder *Riksadvokaten*, *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Møre og Romsdal*, *Sogn*

og *Fjordane statsadvokatembeter*, *Kripos*, *Oslo politidistrikt*, *Barneombudet*, *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet*, *Drammen kommune*, *Oslo kommune*, *Fellesorganisasjonen*, *Redd barna* og *Ressurscenter for menn* støtter forslaget.

Oslo politidistrikt uttaler:

«Det er for påtalemyndigheten viktig at forslaget i pkt. 6.13.5.2. gjennomføres, slik at internasjonal barne bortføring blir straffbart allerede etter at det er truffet akuttvedtak, etter bvl § 4-6 andre ledd. En slik lovendring vil avhjelpe det lovtomme rommet som oppstod etter Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2013 s. 59»

Kripos viser til at i mange saker hvor de blir kontaktet og hvor det dreier seg om bortføring fra barnevernet, er det truffet akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6, men hvor det (ennå) ikke foreligger noe vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12, eller eventuelt et vedtak etter § 4-8.

Kripos er enig med arbeidsgruppen i at det kan være svært uheldig for barna at foreldrene kan unngå barnevernets vedtak, uten at dette er straffbart, ved å ta dem ut av landet helt frem til det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse.

Kripos viser til at så lenge bortføringen ikke er straffbar vil politiet og påtalemyndigheten være avskåret fra å benytte sentrale virkemidler og tiltak, som for eksempel etterlysning av barnet som savnet med tiltaket «ta i forvaring», etterlysning av bortfører for pågrep og utlevering, og bruk av tvangsmidler etter straffeprosessloven. Dette er klart uheldig, og etter *Kripos'* vurdering ikke til barnets beste.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet viser til at dagens rettstilstand sender ut uheldige signaler om at det er mindre alvorlig for foreldre å bortføre et barn som er akutt plassert enn et barn som er omsorgsovertatt. Fra høringsuttalelsen siteres:

«(...)Det er grunn til å minne om at det alltid vil være en alvorlig situasjon som nødvendiggjør en akutt plassering, og barneverntjenesten har i disse sakene vurdert at barnet er i fare for å bli vesentlig skadelidende under foreldrenes omsorg. Konsekvensene for barnet kan derfor bli store dersom foreldrene tar med seg barnet ut av landet»

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet vurderer at en trussel om straff kan ha en preventiv effekt, og mener det er vanskelig å se gode argumenter for at bortføring av barn som er akutt plassert skal

være straffri samtidig som det er straffbart å bortføre barn som er omsorgsovertatt.

Drammen kommune mener forslaget kan bidra til å forebygge barne bortføring.

7.4 Departementets vurdering

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om å utvide straffansvaret til å omfatte alle tilfeller hvor det etter norsk rett er forbudt å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke.

Etter gjeldende rett må det, som nevnt over, foreligge et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8 annet eller tredje ledd eller § 4-12 for at en bortføring fra barnevernet skal kunne rammes.

Arbeidsgruppen har vist til at i mange saker er akuttvedtak etter § 4-6 annet ledd første steg på veien mot et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Arbeidsgruppen anfører at det som i praksis skjer er at foreldrene forstår dette og at de derfor umiddelbart tar med seg barnet ut av landet. Departementet har også erfaring med at bortføring fra barnevernet som oftest omfatter tilfeller der det er fattet et akuttvedtak etter § 4-6 annet ledd før bortføringen.

I et slikt tilfelle foreligger det en ulovlig bortføring, og barnevernet kan søke om å få barnet tilbakeført til Norge i medhold av Haagkonvensjonen 1980. Så lenge situasjonen ikke er straffbar, vil imidlertid norske myndigheter ikke kunne etterlyse barnet som savnet og be om at det tas i forvaring, og etterlyse bortfører for pågripelse og utlevering.

Departementet slutter seg til arbeidsgruppens vurdering om at det er svært uheldig at bortføring i disse tilfellene ikke er straffbart.

Barneverntjenesten har også i akuttvedtakssituasjonene vurdert og funnet at barnet er i fare for å bli vesentlig skadelidende under foreldrenes omsorg. Slik *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet* fremhever, kan konsekvensene derfor bli store for barnet dersom foreldrene tar det med seg ut av landet. Hensynet til å beskytte barnet tilsier derfor at det ikke bør være noen strafferettslig forskjell på å bortføre barn som er akutt plassert og barn som er omsorgsovertatt. Departementet støtter derfor arbeidsgruppens forslag om at bortføring etter midlertidig vedtak også i akuttsituasjoner etter barnevernloven § 4-6 annet ledd, foreløpig vedtak i akuttsituasjon etter § 4-9 første ledd (forbud mot flytting og omsorgsovertakelse) og § 4-25 annet ledd annet punktum (institusjonsplassering) gjøres straffbare.

Forslaget fra arbeidsgruppen medfører at straffebudet utvides til også å omfatte tilfeller der bortføringen skjer etter at det er fattet vedtak om institusjonsplassering etter barnevernloven § 4-24. Selv om barneverntjenesten ikke formelt overtar omsorgen for barnet, kan barnet holdes tilbake på institusjonen. Departementet foreslår også å utvide straffebudet til å omfatte bortføring fra barnevernet etter at fylkesnemnda har fattet vedtak om forbud mot flytting etter § 4-8 første ledd. Ved slike vedtak er det fylkesnemnda som har bestemt hvor barnet skal bo og det vil være i strid med vedtaket hvis foreldrene tar med seg barnet til utlandet. Departementet er derfor enig med arbeidsgruppen i at også disse tilfellene bør omfattes av straffebudet og at det ikke er grunn til å kreve at det foreligger en formell omsorgsovertakelse.

Departementet foreslår videre at straffebudet utvides til å gjelde fra når begjæring om tiltak etter §§ 4-8, 4-12 og 4-24 er sendt fylkesnemnda. Dette er i samsvar med forslag til ny bestemmelse i barnevernloven om utreiseforbud, se punkt 6.1. Også i tilfeller der begjæring om omsorgsovertakelse, flytteforbud, eller plassering på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker er oversendt fylkesnemnda, har barneverntjenesten foretatt grundige vurderinger og har kommet frem til at det er til barnets beste at fylkesnemnda treffer vedtak om plassering utenfor hjemmet eller flytteforbud. Å fremme sak for fylkesnemnda i disse situasjonene kan derfor tilsi samme reaksjoner som når det er truffet vedtak.

Arbeidsgruppen har, som tidligere nevnt, foreslått å utvide straffansvaret til å omfatte alle tilfeller hvor det etter norsk rett er forbudt å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke. Institusjonsplassering av barn ved fare for utnyttelse til menneskehandel, jf. barnevernloven § 4-29, har ikke vært nevnt av arbeidsgruppen. Det er imidlertid klart at det også i disse tilfellene er ulovlig å ta med seg barnet til utlandet etter barnevernloven. Det vises i den forbindelse til punkt 6.1. Departementet mener derfor at bortføring etter at barneverntjenesten har oversendt begjæring om plassering etter § 4-29 første og annet ledd til fylkesnemnda bør omfattes av straffebudet. Det samme gjelder bortføring etter at vedtak om plassering er truffet. Departementet foreslår også at straffebudet skal omfatte situasjoner når akuttvedtak er iverksatt etter § 4-29 fjerde ledd.

Departementet mener at lovendringen kan ha en preventiv effekt og dermed bidra til å forebygge bortføringer, samt å føre til en raskere retur der barn er blitt bortført til utlandet.

Departementet bemerker at en anmeldelse kan være avgjørende for å stanse bortfører og barnet på vei ut av landet, eller for å få bortfører pågrepet og barnet tatt i forvaring. Dersom barnet er bortført til en stat som ikke har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1980, kan en anmeldelse av bortfører være eneste mulighet for å få barnet tilbakeført til Norge. Også i saker der barnet er bortført til en stat som har sluttet seg til Haagkon-

vensjonen 1980 kan en anmeldelse være nødvendig for å få myndighetene i denne staten til å yte nødvendig bistand.

Når det gjelder *Aleneforeldreforeningens* bekymring for en utvikling hvor en gjør stadig flere situasjoner for foreldrene straffbare, mener departementet at behovet for å beskytte barna må veie tyngre enn hensynet til foreldrene.

8 Fri rettshjelp i barnebortførings saker

8.1 Gjeldende rett

Rettshjelploven § 12 gjelder fritt rettsråd ved utenlandsk domstol eller forvaltningsorgan. Det følger av § 12 første ledd nr. 2 at fritt rettsråd kan innvilges til den som har fått sitt barn ulovlig bortført fra Norge, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3. Rettshjelp er i disse tilfellene undergitt økonomisk behovsprøving, jf. forskrift 12. desember 2005 nr. 1443 til lov om fri rettshjelp § 1-1, og skal dekke utgiftene til stedlig advokat i utlandet.

Det følger imidlertid av rettshjelploven § 5 at fri rettshjelp ikke omfatter bistand som dekkes av andre ordninger, eller som kan erstattes på annen måte. Derfor må det i utgangspunktet først søkes om fri rettshjelp i den staten barnet er bortført til. Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 26 at sentralmyndigheter og andre offentlige organer i konvensjonsstatene ikke skal kreve betaling av gjenværende foreldre for kostnader og utgifter til rettsforhandlinger eller eventuelt for kostnader til juridisk rådgiver. Det vil si at slike utgifter primært skal dekkes av den konvensjonsstaten barnet er bortført til. Konvensjonen åpner imidlertid for at konvensjonsstatene kan ta forbehold mot denne bestemmelsen, og mange stater, inkludert Norge, har gjort dette. I praksis gjøres det unntak fra forutsetningen om at det først skal søkes om fri rettshjelp i staten barnet er bortført til dersom det er klart at vedkommende stat ikke har en rettshjelpsordning. Er det klart at vedkommende stat bare har en begrenset rettshjelpsordning, eller det må forventes at behandlingen av en rettshjelpssøknad vil ta uforholdsmessig lang tid, kan det subsidiært søkes om rettshjelp i Norge. I sistnevnte tilfeller vil fylkesmannen ta uttrykkelig forbehold om refusjon etter rettshjelploven § 8 første ledd, slik at tilskudd til rettshjelp i Norge må tilbakebetales dersom søker senere skulle få dekket utgiftene til rettshjelp gjennom ordninger i utlandet.

Rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2 gjelder ikke for barnebortførings saker til stater som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980. Søknad om rettshjelp i utlandet i disse tilfellene må vurderes etter rettshjelploven § 12 annet ledd. Etter denne bestemmelsen kan det unntaksvis innvilges fritt

rettsråd for utenlandsk domstol eller forvaltningsorgan når de økonomiske vilkårene er oppfylt og særlige grunner taler for det.

Rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2 gjelder heller ikke for rettshjelp i Norge ved bortføring til utlandet, eller for den som har fått barnet sitt ulovlig bortført til Norge. Søknad om rettshjelp i disse tilfellene må vurderes etter rettshjelplovens unntaksbestemmelser i § 11 tredje ledd og § 16 tredje ledd, hvilket innebærer at rettshjelp kan innvilges dersom saken objektivt sett berører søkeren i særlig sterk grad, og de økonomiske vilkårene er oppfylt. Også søknader om rettshjelp i Norge til bortfører må vurderes etter unntaksbestemmelsene. Det følger av rettshjelploven § 16 femte ledd at fri sakførsel etter bestemmelsen ikke innvilges dersom det er urimelig at det offentlige betaler for bistanden. Denne innebærer at det føres en restriktiv praksis med å innvilge rettshjelp til bortfører. I saker hvor det kan stilles berettiget spørsmål ved om det faktisk foreligger en ulovlig bortføring kan dette stille seg annerledes.

Det kan innvilges rettshjelp selv om de økonomiske vilkårene ikke er oppfylt dersom utgiftene til juridisk bistand blir betydelige i forhold til søkerens økonomiske situasjon, jf. §§ 11 fjerde ledd, 16 fjerde ledd og 12 tredje ledd.

8.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt E nr. 1 at barnebortførings saker *fra* Norge innenfor Haagkonvensjonen 1980 og barnebortførings saker utenfor konvensjonssamarbeidet likestilles i rettshjelploven, og at dette lovfestes i rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2.

Videre foreslår arbeidsgruppen i kapittel 10 punkt E nr. 2 at barnebortførings saker *til* Norge innenfor Haagkonvensjonen 1980 lovfestes i rettshjelploven § 11 annet ledd og 16 annet ledd, som prioritert sakstype med behovsprøving. Den uttaler at det fremstår som lite gjennomtenkt med et skarpt skille mellom barnebortførings saker *til* Norge og barnebortførings saker *fra* Norge, og viser til at også saker med bortføring *til* Norge

kan bli omfattende og kompliserte. De fremhever i den forbindelse de sterke hensyn som foreligger når barn er offer for barne bortføring og behovet for en rask behandling av sakene.

8.3 Høringsinstansenes syn på forslag om endring i rettshjelploven § 12

Ti høringsinstanser støtter arbeidsgruppens forslag i kapittel 10 punkt E nr. 1 om at barne bortføringssaker fra Norge innenfor Haagkonvensjonen 1980 og barne bortføringssaker utenfor konvensjonssamarbeidet likestilles i rettshjelploven. Seks av høringsinstansene, *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Aleneforeldreforeningen, Redd Barna* og *Ressursenter for menn* har ingen merknader utover dette. De fire øvrige har uttalelser til forslaget. *Utenriksdepartementet* uttaler blant annet:

«For gjenværende i Norge vil den økonomiske belastningen ved en barne bortføring være like stor, om ikke større, ved en bortføring til et land utenfor konvensjonssamarbeidet som et land innenfor Haagkonvensjonen. Gjenværende vil ofte måtte anlegge sak i landet barnet er bortført til og benytte seg av advokatbistand der, samt ha kostnader knyttet til advokatbistand i Norge.»

Statens sivilrettsforvaltning uttaler følgende:

«(...) det må antas at det i saker utenfor konvensjonssamarbeidet regelmessig vil være et enda større behov for advokatbistand enn i konvensjonssakene. Dette fordi sakene ikke håndteres av en sentralmyndighet, og familieretten regelmessig er svært forskjellig fra norsk rett».

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler:

«Rett etter en bortføring eller tilbakehold vil gjenværende være i en så vanskelig situasjon at det er svært krevende å håndtere saken uten bistand fra advokat, også i de sakene Justisdepartementet er sentralmyndighet. Den som søker bistand kan ha både manglende språkkunnskaper, og kjennskap til regelverket som tilsier at bistand ofte vil være nødvendig for å komme raskt i gang med saken, og få til et vellykket resultat. Dette synes å gjelde både i saker hvor Justisdepartementet og Utenriksdepartementet er sentralmyndighet.»

Namsfogden i Oslo er i det vesentlige enig i alle forslagene fra arbeidsgruppen, og påpeker særlig at det er viktig å styrke rettshjelpsordningen.

8.4 Departementets vurdering av forslag om endring i rettshjelploven § 12

Departementet mener at gode grunner taler for å likebehandle barne bortføringssaker fra Norge i rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2, slik at bestemmelsen omfatter alle tilfeller av bortføring fra Norge.

I saker som behandles etter Haagkonvensjonen 1980 er det klare kriterier for om saken faller innenfor konvensjonens virkeområde. Tilsvarende situasjon er det ikke for sakene utenfor konvensjonssamarbeidet. Det er viktig at det er tydelig hvilke saker som faller inn under kategorien barne bortføring til stat utenfor konvensjonssamarbeidet. Foreliggende endring tar ikke sikte på å utvide rettshjelpsregelverket til å omfatte ordinære foreldretvister i utlandet. I enkelte barne bortføringssaker utenfor konvensjonssamarbeidet kan likevel dette være eneste mulige løsning av saken. Et praktisk vilkår for å definere en sak som barne bortføringssak utenfor konvensjonssamarbeidet kan være å sette som vilkår at saken er anmeldt i Norge som straffbar barne bortføring jf. straffeloven 2005 § 261, alternativt at politiet har registrert et barn som savnet eller at det er opprettet straffesak. Et annet alternativ kan være å sette som vilkår at handlingen er i strid med reglene i barneloven om når foreldre må avtale/samtykke for at barnet skal kunne ta opphold i eller flytte ut av landet, og et tredje alternativ kan være å oppstille som vilkår at saken ville ha oppfylt vilkårene i Haagkonvensjonen 1980.

Det er viktig at søknader om rettshjelp i barne bortføringssaker behandles raskt. Innvilgende myndighet må derfor raskt kunne ta stilling til om saken faller innenfor eller utenfor rettshjelplovens prioriterte saksfelt. Departementet foreslår derfor at det for saker utenfor konvensjonssamarbeidet settes som vilkår at politiet har registrert et barn som savnet i en barne bortføringssak, eller at det er opprettet straffesak om barne bortføring etter straffeloven 2005 § 261. Det vises for øvrig til at dette er satt som vilkår for sakene utenfor konvensjonssamarbeidet i lov om stans i utbetalinger etter barne bortføring § 4.

8.5 Høringsinstansenes syn på forslag om endring i rettshjelploven §§ 11 og 16

Ni høringsinstanser støtter arbeidsgruppens forslag i kapittel 10 punkt E nr. 2 om at barnebortføringssaker *til* Norge innenfor Haagkonvensjonen 1980 skal omfattes av rettshjelplovens prioriterte saksfelter og at dette lovfestes i rettshjelploven § 11 annet ledd og 16 annet ledd. Syv av høringsinstansene, *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Aleneforeldreforeningen, Redd Barna* og *Ressursenter for menn* har ingen merknader utover dette. To har uttalelser om forslaget.

Statens sivilrettsforvaltning uttaler blant annet følgende:

«Vi kan i likhet med arbeidsgruppen ikke se at det foreligger et saklig grunnlag for å sonde mellom barnebortføringssaker til og fra Norge, slik rettshjelploven gjør pr i dag. Også barnebortføringssaker til Norge kan bli kompliserte og omfattende, slik at det er behov for advokatbistand på lik linje med saker fra Norge.»

Oslo byfogdembete slutter seg til forslaget og uttaler:

«Vi ser ingen grunn til at barnebortføringssaker ikke skal være prioriterte saker, slik som saker etter barneloven og barnevernsaker. Dette vil styrke rettssikkerheten til de parter som ikke har økonomisk evne til å dekke utgifter til egen advokat.

Mange barnebortføringssaker er kompliserte. Det er dessuten utfordrende å holde saksbehandlingstiden nede blant annet fordi en av partene er bosatt i utlandet. Vi vil særlig peke på at både konvensjonen og barnebortføringsloven forutsetter at barnebortføringssaker skal behandles så raskt som mulig. Vår erfaring er at saker med en selvprosjederende part som oppholder seg i utlandet, svært ofte får lengre saksbehandlingstid. Det har sammenheng med at forkynnelser, meddelelser og kommunikasjon for øvrig mellom domstolen og denne parten må skje overfor vedkommende i utlandet – gjerne etter oversettelse av translatør – i stedet gjennom en prosessfullmektig i Norge. Etter vårt syn er det av vesentlig betydning for raskest mulig saksbehandling at barnebortføringssakene er prioriterte saker etter rettshjelploven, slik at flest mulig foreldre vil være i stand til å benytte en advokat som prosessfullmektig.

For øvrig kan vi ikke se at det er grunn til å skille prinsipielt mellom barnebortføringssaker til og fra Norge.»

8.6 Departementets vurdering av forslag om endring i rettshjelploven §§ 11 og 16

Departementet legger til grunn at forslaget i kapittel 10 punkt E nr. 2, sett i sammenheng med forslaget til praksisendring om rettshjelp til bortfører i kapittel 10 generelle forslag nr. 24, kun gjelder rettshjelp til gjenværende foreldre.

Departementet mener det er en klar fordel og en viktig rettssikkerhetsgaranti at gjenværende foreldre har en reell mulighet til å la seg bistå av advokat i barnebortføringssaker i Norge. Departementet følger derfor opp arbeidsgruppens forslag om å gjøre barnebortføringssaker *til* Norge til en prioritert sakstype med behovsprøving på sakførselsstadiet, ved at dette lovfestes i rettshjelploven § 16 annet ledd. Departementet viser særlig til uttalelsen fra *Oslo byfogdembete* om utfordringene knyttet til en selvprosjederende part som oppholder seg i utlandet, og konsekvensene dette får for saksbehandlingstiden.

Når det gjelder forslaget om å gjøre barnebortføringssaker *til* Norge til en prioritert sakstype med behovsprøving på rettsrådsstadiet, er departementet imidlertid ikke enig i arbeidsgruppens forslag. Når sentralmyndigheten mottar en barnebortføringssak fra utlandet, vil den oversendes til retten for behandling. Slik departementet ser det, er det juridisk bistand på sakførselsstadiet som i praksis vil være aktuelt når et barn er bortført fra en annen konvensjonsstat til Norge, ikke bistand på rettsrådsstadiet. I saker det likevel søkes om fritt rettsråd, for eksempel dersom gjenværende forelder ønsker bistand til å forsøke å få til en minnelig løsning av saken uten domstolsbehandling, vil søknader, som i dag, vurderes etter rettshjelploven § 11 tredje ledd.

Før øvrig bemerker departementet at forslaget fra arbeidsgruppen om rettshjelp i barnebortføringssaker *til* Norge er begrenset til saker innenfor Haagkonvensjonen 1980. Barnebortføringssaker til Norge utenfor konvensjons-samarbeidet løses som en ordinær foreldretvist i Norge dersom foreldrene ikke blir enige. Etter som slike saker allerede er prioriterte etter rettshjelploven, er det ikke nødvendig å vurdere endringer av rettshjelploven på dette punktet.

9 Forslag i arbeidsgrupperapporten om endringer i barneloven

Arbeidsgruppen har i rapporten kapittel 10 punkt B nr. 1-5 foreslått fem endringer i barneloven. Videre har den foreslått et lovendringsforslag i kapittel 10 generelle forslag nr. 21 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske foreldretvister. Samtlige forslag er behandlet i Prop. 102 LS (2014–2015) om Haagkonvensjonen 1996 mv., jf. høringsnotat 30. september 2013 som ble fremmet i forkant av arbeidsgruppens rapport.

Arbeidsgruppen har i rapporten kapittel 10 punkt B nr. 1 foreslått at det lovfestes at en midlertidig avgjørelse om foreldreansvar bare gir rett til utenlandsopphold med barnet frem til det treffes endelig avgjørelse i saken, med mindre domstolen i den midlertidige avgjørelsen har tatt eksplisitt stilling til spørsmålet om utenlandsflytting. Videre har den i kapittel 10 punkt B nr. 2 foreslått at unnlatt varsling etter barneloven §§ 42 og 46 ikke bør innebære at barnet beholder bosted i Norge, og at dette om nødvendig bør lovfestes for å unngå konkurrerende jurisdiksjon. I rapporten kapittel 10 punkt B nr. 3 har den foreslått å innføre en ny regel om at domstolen kan ta særskilt stilling til barnets utenlandsflytting selv om foreldrene har felles foreldreansvar. Den foreslår også i rapporten kapittel 10 punkt B nr. 4 at regelen om at en ulovlig bortføring ikke endrer barnets bosted lovfestes. Arbeidsgruppen har videre i kapittel 10 punkt B nr. 5 foreslått at det, dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, bør vurderes om barnets bosted skal innføres som eksklusivt jurisdiksjonsgrunnlag i barnelovsaker, slik at reglene i barneloven § 82 første ledd bokstav a og c oppheves. Arbeidsgruppen har, i tilknytning til dette også foreslått at regelen om oppholdsjurisdiksjon

for midlertidige avgjørelser videreføres. Det fremgår ikke direkte av rapporten om arbeidsgruppen er imot at saksøktes opphold utgår som jurisdiksjonsgrunnlag i barneloven § 82 annet ledd om midlertidig avgjørelse, jf. forslaget i høringsnotatet av 30. september 2013 som er fulgt opp i Prop. 102 LS (2014–2015) om at barnets opphold skal være eneste jurisdiksjonsgrunnlag. I kapittel 10 generelle forslag nr. 21 har arbeidsgruppen foreslått at det bør innføres som et generelt prinsipp at avgjørelser i foreldretvister fra barnets bostedsland anerkjennes og fullbyrdes her i landet.

Arbeidsgruppens forslag i kapittel 10 punkt B nr. 3 er i tråd med Prop. 102 LS (2014–2015) der det foreslås en lovendring i barneloven § 56. Forslaget i rapporten kapittel 10 punkt B nr. 5 om jurisdiksjonsgrunnlag i barnelovssaker er i tråd med proposisjonens forslag til endring i barneloven § 82. Arbeidsgruppens delforslag i kapittel 10 punkt B nr. 5 om å videreføre en regel om oppholdsjurisdiksjon for midlertidige avgjørelser, er i tråd med proposisjonen, som viderefører forslaget fra høringsnotatet om at barnets opphold skal være eneste jurisdiksjonsgrunnlag. Arbeidsgruppens forslag i kapittel 10 punkt B nr. 1 er vurdert og tatt høyde for i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets forslag, men er fulgt opp på en annen måte enn det arbeidsgruppen foreslår. Arbeidsgruppens forslag i B nr. 2 og nr. 4, samt forslaget i kapittel 10 generelle forslag nr. 21, er vurdert av departementet, men er ikke fulgt opp.

Det vises til Prop. 102 LS (2014–2015) om Haagkonvensjonen 1996 mv. for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets vurdering av de ovennevnte forslagene.

10 Andre lovendringsforslag i arbeidsgrupperapporten

10.1 Endring av barnebortføringsloven § 12

10.1.1 Gjeldende rett

Haagkonvensjonen 1980 oppstiller i artikkel 12 første ledd en plikt til å påby tilbakelevering av ulovlig bortførte barn. Det oppstilles imidlertid unntak fra tilbakeleveringsplikten i konvensjonen, som følger av artiklene 12, 13 og 20. Unntaksbestemmelsene er i barnebortføringsloven samlet i én bestemmelse, § 12. Denne bestemmelsen omhandler alle unntaksbestemmelsene i konvensjonen, med unntak av de som følger av artikkel 13 første ledd bokstav a. Barnebortføringsloven § 12 lyder:

«Tilbakelevering av barn etter § 11 kan nektes dersom:

- (a) det når begjæring om tilbakelevering ble innlevert har gått minst ett år fra den ulovlige bortføring eller tilbakeholdelse fant sted, og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø
- (b) det er en alvorlig risiko for at tilbakelevering vil påføre barnet fysisk eller psykisk skade, eller på annen måte sette barnet i en stilling som ikke kan godtas
- (c) barnet selv motsetter seg tilbakeleveringen, og det har nådd en alder og modenhetsgrad som gjør det naturlig å ta hensyn til barnets mening
- (d) det ikke er forenlig med grunnleggende prinsipper her i landet om vernet av menneskerettighetene å beslutte tilbakelevering.»

Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a, som ikke er inntatt i barnebortføringsloven, at tilbakelevering kan nektes dersom den person, institusjon eller instans som hadde omsorgen for barnet, faktisk ikke utøvde retten til foreldreansvar på den tid da bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted, eller hadde samtykket i eller på et senere tidspunkt godtatt bortføringen eller tilbakeholdelsen.

10.1.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen viser i rapporten til at Haagkonvensjonen 1980 er transformert til norsk rett gjennom barnebortføringsloven, at lovteksten er betraktelig kortere enn konvensjonsteksten, og at flere regler og detaljer i konvensjonen ikke er tatt inn i lovteksten. Den viser videre til at dette medfører en viss risiko for uklarhet og motstrid mellom lovtekst og konvensjonstekst, og foreslår på denne bakgrunn i rapporten kapittel 10 punkt A nr. 1, 2 og 3 tre endringer i barnebortføringsloven § 12.

For det første foreslår den i kapittel 10 punkt A nr. 1 at unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om at foreldreansvar ikke er utøvd, tas inn i barnebortføringsloven § 12. Arbeidsgruppen påpeker at det er uheldig at lovens oppregning av unntak ikke er fullstendig, og at forskjellen mellom ordlyden i konvensjonen og loven kan skape uklarhet.

For det andre foreslår arbeidsgruppen i kapittel 10 punkt A nr. 2 at unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om unntak fra tilbakeleveringsplikten der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen, inntas i barnebortføringsloven § 12. Arbeidsgruppen viser til at det uttales i forarbeidene til barnebortføringsloven at unntaket ikke er tatt inn i lovteksten, uten at dette er nærmere begrunnet. Etter arbeidsgruppens syn ser departementet ut til å forutsette at bortføringen ikke kan anses ulovlig der gjenværende har samtykket i bortføringen, og at det derfor ikke er behov for noen særskilt unntaksregel. Arbeidsgruppen viser videre til at dette unntaket i norsk rett derfor må innfortolkes i ulovlighetsvilkåret i barnebortføringsloven § 11 første ledd, og de viser til at det finnes flere lagmannsrettsavgjørelser der konvensjonens regel er innfortolket i den norske loven, jf. Frostating lagmannsrettsavgjørelse LF 1995-425 og Gulating lagmannsrettsavgjørelse i kjennelse 08.10.97. Arbeidsgruppen mener det også i forhold til dette unntaket er uheldig at lovens oppregning av unntak i § 12 ikke er uttømmende.

Videre trekker arbeidsgruppen frem at det også ligger en realitetsforskjell i at det er en absolutt forutsetning for tilbakelevering at bortføringen var ulovlig, slik at domstolen skal avslå en tilbakeleveringsbegjæring dersom vilkårene ikke er oppfylt, mens unntaksreglene er «kan» regler, slik at domstolen har en skjønnsmessig adgang til å tilbakelevere et barn selv om en av unntaksbestemmelsene er oppfylt.

For det tredje foreslår arbeidsgruppen at barne bortføringsloven § 12 bokstav a endres slik at det fremgår klart at ettårsfristen avbrytes når begjæring om tilbakelevering er fremsatt for retten. Arbeidsgruppen viser til at fristen etter konvensjonen avbrytes «*på den tid da saken ble innledet hos den juridiske eller administrative myndighet i den konvensjonsstat der barnet befinner seg*». Det følger av den norske lovteksten at fristen avbrytes når begjæring om tilbakelevering ble «*innlevert*». Arbeidsgruppen viser til at det ikke er tilstrekkelig at søknad om tilbakelevering er sendt sentralmyndigheten, men at fristen først avbrytes når saken er innledet i retten. Arbeidsgruppen foreslår på den bakgrunn å endre lovteksten for å gjøre den norske lovregelen tydeligere og i samsvar med konvensjonen.

10.1.3 Høringsinstansenes syn

Fem av høringsinstansene, *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Barneombudet*, *Aleneforeldreforeningen*, *Redd barna* og *Ressurssenter for menn* har uttrykt generell støtte til forslagene, men har ingen merknader utover dette. To av høringsinstansene har fremmet merknader til forslagene til endringer i barne bortføringsloven § 12.

Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter slutter seg til arbeidsgruppens forslag i kapittel 10 punkt A nr. 1 om at unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om at foreldreansvar ikke er utøvd, inntas i barne bortføringsloven § 12. De uttaler at dette også etter deres syn vil gjøre tilgangen til og forståelsen av regelverket lettere.

Oslo byfogdembete uttaler følgende til forslaget i kapittel 10 punkt A nr. 1:

«Arbeidsgruppens forslag om å ta unntaksregelen i Haagkonvensjonens artikkel 13 første ledd bokstav a inn i barne bortføringsloven § 12, er begrunnet med at det er uheldig at lovens oppregning av unntak i § 12 er ufullstendig og at dette kan skape uklarhet.

Oslo byfogdembete viser til at det rettslig sett ikke kan være tvil om at faktisk utøvelse av

foreldreansvar er ett av flere vilkår for å tilbakelevere barn etter barne bortføringsloven § 11, slik den lyder i dag. Manglende faktisk utøvelse av foreldreansvar medfører dermed at tilbakeleveringsbegjæringen ikke skal tas til følge.

Domstolen vil dessuten bemerke at også en endring i tråd med arbeidsgruppens forslag kan skape uklarhet. Barne bortføringsloven § 12 om unntak, er en fakultativ bestemmelse som forutsetter at vilkårene for tilbakelevering i lovens § 11 er oppfylt. Den rettslige vurderingen etter nåværende barne bortføringslov forutsetter at domstolen vurderer om vilkårene for tilbakelevering etter § 11 er oppfylt, herunder om foreldreansvar faktisk er utøvd. I et slikt perspektiv kan det synes unødvendig at retten i tillegg eventuelt skal vurdere det samme vilkåret som en unntaksgrunn. Dersom den rettslige termen «faktisk utøvelse av foreldreansvar» skal stå i begge lovbestemmelsene, bør de så langt mulig utformes slik at en hver tolkningstvil unngås.

Etter Oslo byfogdembetes mening bør lovgiver enten positivt angi faktisk utøvelse av foreldreansvar som vilkår for tilbakelevering – slik som i dag – eller angi manglende faktisk utøvelse av foreldreansvar som et grunnlag for unntak fra tilbakeleveringsplikten. Dersom lovgiver vedtar det siste alternativet, er det etter vårt syn viktig å være oppmerksom på at vilkåret om faktisk utøvelse av foreldreansvar endres fra å være et obligatorisk vilkår for tilbakelevering, til å være et fakultativt vilkår for å gjøre unntak fra tilbakeleveringsplikten.»

Oslo byfogdembete uttaler videre at de slutter seg til arbeidsgruppens forslag og begrunnelse i kapittel 10 punkt A nr. 2 om at unntaksregelen i Haagkonvensjonen artikkel 13 første ledd bokstav a om unntak fra tilbakeleveringsplikten der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen, inntas i § 12.

Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter slutter seg også til arbeidsgruppens forslag i kapittel 10 punkt A nr. 2, og uttaler også her at dette etter deres syn vil gjøre tilgangen til og forståelsen av regelverket lettere.

Oslo byfogdembete slutter seg også til forslaget i kapittel 10 punkt A nr. 3 om at barne bortføringsloven § 12 bokstav a endres slik at det fremgår klart at ettårsfristen avbrytes når begjæring om tilbakelevering er fremsatt for retten. De fremhever at dette forslaget etter deres syn innebærer en viktig presisering.

10.1.4 Departementets vurdering

10.1.4.1 Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om manglende utøvelse av foreldreansvar

Haagkonvensjonen 1980 omtaler utøvelse av foreldreansvar i to ulike bestemmelser. Det følger av konvensjonen artikkel 3 første ledd bokstav b at ett av vilkårene for hvorvidt en bortføring eller tilbakeholdelse er ulovlig er om retten til foreldreansvar faktisk ble utøvd på det tidspunkt da bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted. Videre følger det av konvensjonen artikkel 13 at tilbakeleveringsplikten i konvensjonen artikkel 12 ikke gjelder dersom det påvises at foreldreansvaret ikke ble utøvd på den tid da bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted.

I Ot.prp. nr. 52 (1987–88) uttalte departementet blant annet følgende i merknaden til § 12:

«Utkastet § 12 tilsvare Haagkonvensjonen art 12 § (2), art 13 og art 20. (...) Av § 11 annet ledd fremgår det at det bare kan være snakk om en ulovlig bortføring eller tilbakeholdelse hvis den som har foreldreansvaret også faktisk har gjort bruk av retten. Er denne forutsetning ikke oppfylt, kan det ikke treffes avgjørelse om tilbakelevering av barnet. Det samme gjelder om den som har foreldreansvaret har samtykket i bortføringen eller tilbakeholdelsen, eller senere godtatt situasjonen. Noen særlig bestemmelse om disse tilfellene er derfor ikke tatt med i § 12.»

Arbeidsgruppen har påpekt at den mener det ikke er tilstrekkelig at krav til utøvelse av foreldreansvaret er inntatt i barnebortføringsloven § 11 annet ledd. Den viser til at barnebortføringslovens oppregning av unntakene fra tilbakeleveringsplikten ikke er fullstendig, at konvensjonens ordlyd er mer oversiktlig, og at forskjellen mellom ordlyden i konvensjonen og loven kan skape uklarhet.

Etter departementets syn må det sees hen til bakgrunnen for at Haagkonvensjonen 1980 omtaler utøvelse av foreldreansvar i to ulike bestemmelser. Vilkaene i artikkel 3 angir konvensjonens virkeområde. Ser en artikkel 3 første ledd bokstav a og artikkel 13 i sammenheng er det et tydelig skille. I artikkel 3, der dette er stilt som et vilkår for hvorvidt det foreligger en ulovlig bortføring eller tilbakeholdelse, er det gjenværende forelder som skal godtgjøre at han eller hun faktisk utøvde foreldreansvaret. Dette vil være uproblematisk i de fleste saker, og det stilles ikke strenge krav til

bevis. Dette må også sees i sammenheng med konvensjonen artikkel 8 bokstav c som krever at det i en begjæring om tilbakelevering opplyses hvilke grunnlag søknaden er basert på. Haagkonvensjonen 1980 er således bygget på en presumsjon om at den som har omsorgen for barnet faktisk utøver foreldreansvar. Når manglende utøvelse av foreldreansvar er oppstilt som en unntaksregel i konvensjonen artikkel 13 legges imidlertid bevisbyrden på bortfører, slik at det er bortfører som må bevise at gjenværende faktisk ikke utøvde foreldreansvaret, jf. Explanatory report av Perez-Vera punkt 73.

På bakgrunn av dette er departementet enig i arbeidsgruppens forslag om å innta i barnebortføringsloven § 12 unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om unntak fra tilbakeleveringsplikten der foreldreansvar ikke er utøvd. Dette slik at utøvelse av foreldreansvar både angis i barnebortføringsloven § 11 som et vilkår for tilbakelevering og i § 12 ved at manglende faktisk utøvelse av foreldreansvar er et grunnlag for unntak fra tilbakeleveringsplikten.

10.1.4.2 Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om samtykke til eller godtakelse av bortføringen

Unntaksbestemmelsen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om tilfeller der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen er ikke gjengitt i barnebortføringsloven, og ut fra forarbeidene sitert over er det basert på at dette er en del av vurderingen om hvorvidt en bortføring eller tilbakeholdelse er ulovlig.

Arbeidsgruppen har påpekt at det er uheldig at dette unntaket ikke følger av lovens oppregning av unntak i § 12, idet det gjør loven uoversiktlig og kan skape uklarhet. Den viser også til at det ligger en realitetsforskjell i at det er en absolutt forutsetning for tilbakelevering at bortføringen var ulovlig, og en skjønnsmessig adgang for domstolen til å tilbakelevere et barn selv om en av unntaksbestemmelsene er oppfylt.

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at det er uheldig at dette unntaket ikke følger direkte av barnebortføringsloven § 12, og at det kan skape uklarhet. Departementet fremhever videre at en viktig konsekvens av å innta dette i § 12 er at bevisbyrden legges på bortfører. Dette følger av konvensjonsteksten i artikkel 13 første ledd, hvor det heter at domstolen ikke er pliktig til å påby tilbakelevering av barnet dersom den som motsetter seg tilbakelevering «påviser» at den som hadde omsorgen for barnet hadde samtykket i eller på et senere

tidspunkt godtatt bortføringen eller tilbakeholdelsen. Det redegjøres også for dette i Explanatory report av Perez-Vera punkt 114.

På denne bakgrunn er departementet enig i forslaget om å innta unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om samtykke til eller senere godtakelse av bortføringen i barne bortføringsloven § 12.

10.1.4.3 Fristavbrytelse

Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 12 annet ledd at det kan gjøres unntak fra tilbakeleveringsplikten når det har gått minst ett år fra den ulovlige bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted og til begjæring om tilbakelevering ble «innledet» for retten, og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø. «Innledet» i den norske oversettelsen av konvensjonen relaterer seg til konvensjonens begrep «*commenced*». Bestemmelsen er inntatt i barne bortføringsloven § 12 bokstav a, som refererer til tidspunktet for når begjæring om tilbakelevering ble «innlevert». Det følger imidlertid ikke av ordlyden hvilken myndighet begjæringen må være innlevert til. Arbeidsgruppen har påpekt at fristen avbrytes når saken er fremsatt for retten, at det ikke er tilstrekkelig at søknad er sendt sentralmyndigheten, og at dette ikke fremgår tydelig av barne bortføringsloven § 12.

Departementet viser til at konvensjonen opererer med begrepet «sentralmyndighet» og «juridisk eller administrative myndighet». Det er den juridiske eller administrative myndigheten som skal treffe avgjørelse om retur, jf. konvensjonen artikkel 11. Det er også denne myndigheten ettårsfristen i konvensjonens artikkel 12 relaterer seg til, og departementet er enig med arbeidsgruppen i at ettårsfristen ikke gjelder fra saken ble fremsatt for sentralmyndigheten, men fra den ble fremsatt for retten.

I Ot.prp. nr. 52 (1987–88) side 20 uttalte departementet blant annet følgende i merknaden til § 12:

«Utkastet § 12 bokstav (a) gir retten en mulighet til å nekte tilbakelevering av barnet dersom barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø. Bestemmelsen kan bare anvendes i tilfelle hvor det har gått minst ett år siden den ulovlige bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted. Tiden reknes fra denne dag til den dag da begjæring om tilbakelevering ble fremsatt (altså ikke den dag da retten treffer sin avgjørelse).»

Det synes således å ha vært forutsetningen siden vedtakelse av loven at fristen skulle

begynne å løpe fra det tidspunktet begjæringen om tilbakelevering ble fremsatt for retten. Departementet er imidlertid enig med arbeidsgruppen i at det vil innebære en tydeliggjøring av den norske lovteksten å presisere dette, og foreslår derfor at dette inntas i barne bortføringsloven § 12 bokstav a.

10.2 Lovfesting av plikt til å underrette barneverntjenesten

10.2.1 Gjeldende rett

Det foreligger i dag verken plikt eller rutine for at sentralmyndigheten varsler lokale myndigheter om at et bortført barn er kommet tilbake til kommunen. I praksis vil sentralmyndigheten avslutte barne bortføringssaken etter at det er bekreftet at barnet er returnert til Norge.

Det er heller ikke noen plikt eller rutine for at sentralmyndigheten varsler lokale myndigheter når et barn er bortført til Norge.

Sentralmyndigheten har, på lik linje med andre offentlige myndigheter, varslingsplikt til barneverntjenesten etter barnevernloven § 6-4 annet ledd ved alvorlig bekymring for barnet.

Dersom sentralmyndigheten i en konkret sak mottar informasjon som gir grunn til slik bekymring, vil dette videreformidles til barneverntjenesten. Sentralmyndigheten videreformidler også bekymringer til barneverntjenesten på vegne av for eksempel gjenværende, og vil også opplyse gjenværende om muligheten til selv å ta kontakt med lokalt barnevern dersom sakens opplysninger tilsier dette.

Dagens praksis forutsetter som utgangspunkt at barnets eventuelle behov for oppfølging fanges opp av foreldrene selv, barnehage, skole eller helsevesen, eventuelt ved at disse melder fra til barnevernet.

10.2.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt A nr. 11 at det lovfestes en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten i barnets bostedskommune når et barn returneres etter en bortføring til utlandet. Den foreslår at dette skal gjelde både i saker etter Haagkonvensjonen 1980, og saker utenfor konvensjonssamarbeidet. For saker utenfor konvensjonssamarbeidet anbefaler arbeidsgruppen at Utenriksdepartementet skal videreformidle beskjed om at et barn er returnert til sentralmyndigheten som igjen skal varsle barneverntjenesten i barnets bostedskommune.

Sentralmyndigheten får dermed ansvar for å varsle barneverntjenesten i alle tilfeller der et barn returneres til Norge etter en bortføring til utlandet.

I sin begrunnelse peker arbeidsgruppen på at barnevernet har et videre mandat enn å beskytte barn mot overgrep og et videre sett av virkemidler enn plassering utenfor hjemmet. Arbeidsgruppen fremhever at en slik rutinemessig underretning ikke innebærer noen konstatering av at det er mangler ved gjenværendes omsorg for barnet. Det gir en mulighet til å undersøke barnets situasjon og ved behov tilby barnet og familien bistand i form av hjelpetiltak, eller å henvise til annen relevant tjeneste.

Arbeidsgruppen foreslår også i kapittel 10 punkt A nr. 12 at det lovfestes en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge. Dette for å sikre at barnet blir sett og ivaretatt i tiden frem til en tilbakeføringssak er avgjort av norske domstoler. Barnet vil da kunne få hjelp og støtte, dersom det er behov for det.

10.2.3 Høringsinstansenes syn på forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten etter at et barn er returnert til Norge

Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Barneombudet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Drammen kommune, Trondheim kommune, Aleneforeldreforeningen, Norsk psykologforening, Redd barna og Ressurssenter for menn støtter forslaget. Flere av instansene fremhever at barna kan ha behov for særskilt oppfølging, og ser det som naturlig at barnevernet i større grad involveres i disse sakene.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet påpeker at sentralmyndigheten allerede i dag skal varsle barneverntjenesten ved alvorlig bekymring for et barn, jf. barnevernloven § 6-4. De motsetter seg likevel ikke forslaget.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet støtter forslaget og uttaler:

«(...)En bortføring både til og fra Norge vil normalt være en stor belastning for barnet, og det er naturlig at barneverntjenesten i større grad involveres, undersøker og tilbyr barnet og familien hjelp til å håndtere en vanskelig situasjon.»

Norsk psykologforening støtter forslaget og uttaler:

«Det er ikke vanskelig å se at barn som har vært bortført kan tenkes å ha behov for særskilt oppfølging. Men dette vil ikke nødvendigvis ha sammenheng med omsorgssituasjonen i hjemmet som de returneres til, selv om konflikten i seg selv kan representere et omsorgsproblem for barnet. Barn i en slik situasjon vil ofte kunne profitere på terapeutisk intervensjon, og foreldrene på råd og veiledning. Det barne- og ungdomspsykiatriske hjelpeapparatet er nærliggende for å ivareta disse oppgavene og bør kobles inn når dette synes nødvendig. Et slikt terapeutisk tilbud vil være et viktig og nødvendig supplement til barnevernets mer helhetlige omsorgsvurdering. Det må imidlertid også satses på å styrke barnevernets kompetanse på dette området.»

Oslo kommune støtter forslaget om at det bør innføres en underrettingsplikt, men mener at oppfølgingsansvaret bør legges til et annet kommunalt organ enn barnevernet. De mener forslaget innebærer en utvidelse av barnevernets ansvarsområde og en overføring av kontrollansvar fra foreldrene til barneverntjenesten. De uttaler:

«Oslo kommune vurderer at det er positivt at et offentlig organ påleggs et slikt ansvar, men finner det naturlig at en slik oppfølgingsoppgave legges til et annet kommunalt organ enn barnevernet. Oslo kommune viser til at barnevernets rolle iht. bvl § I-1 er å sikre at barn som *utsettes for omsorgssvikt* gis en forsvarlig omsorgssituasjon, enten ved at hjelp gis til barnet og familien mens barnet bor hjemme eller ved at barnet flyttes ut av familien. Forslaget innebærer, etter Oslo kommunes oppfatning, en utvidelse av barnevernets ansvarsområde ut over barnevernlovens formål. Etter barneloven er det foreldrene som har ansvar for å sørge for at barnet får den hjelp det trenger.

Oslo kommune vurderer at lovforslaget overfører et kontrollansvar til barneverntjenesten. Herunder ligger det en forutsetning om at ikke foreldrene skjytter sitt ansvar etter barneloven. Oslo kommune mener at oppfølgingsansvaret bør legges til kommunen, og at kommunen selv kan bestemme hvilken kommunal instans som skal ivareta dette oppfølgingsansvaret.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus støtter forslaget, men ser et behov for at det avklares nærmere hvordan slike saker skal håndteres av barneverntjenesten. De uttaler:

«Fylkesmannen støtter dette forslaget, men ser et behov for at det avklares nærmere hvordan slike saker skal håndteres av barneverntjenesten. Etter vårt syn bør det klargjøres at en slik varsling skal anses som en bekymringsmelding som skal behandles etter barnevernloven § 4-2. Hvis slike varsler ikke skal anses som en bekymringsmelding, vil barneverntjenesten ha liten mulighet til å undersøke barnets omsorgssituasjon og eventuelle behov for hjelp.»

10.2.4 Departementets vurdering av forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten etter at et barn er returnert til Norge

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om å lovfeste en plikt for sentralmyndigheten til å underrette lokal barneverntjeneste når et bortført barn er kommet tilbake til Norge.

I Haagkonferansens håndbok om sentralmyndighetens praksis fra 2003 punkt 3.18, fremheves det at sentralmyndigheten har et ansvar for barn som returneres fra utlandet.

En bortføring vil normalt være en stor belastning for barnet. For noen barn kan også returen til Norge oppleves som vanskelig.

Departementet ser at barn som har returnert til Norge etter å ha opplevd en bortføring befinner seg i en spesielt utsatt situasjon som tilsier at noen vil kunne ha behov for hjelp og særskilt oppfølging. Hva slags hjelp de har behov for vil variere fra barn til barn, og vil blant annet kunne avhenge av hvor lenge de har vært bortført fra Norge. Det kan for eksempel være behov for terapeutisk hjelp, råd og veiledning til foreldrene, ekstraundervisning, språkundervisning mv.

Det er etter departementets syn vanskelig å si noe om i hvor mange saker det vil være behov for hjelp. Sakene er forskjellige og departementet vet lite om hvilke behov de barna som kommer hjem egentlig har. Departementet mener imidlertid at det er viktig at lokale myndigheter blir orientert om at et barn som befinner seg i deres kommune har opplevd å bli bortført, slik at de har muligheten til å undersøke forholdene og tilby barnet og familien hjelp der de ser at det er behov for det.

Slik departementet ser det har underrettningsplikten som arbeidsgruppen foreslår en annen karakter enn varslingsplikten som allerede påhviler offentlige myndigheter etter barnevernloven § 6-4 annet ledd. I henhold til denne bestemmelsen plikter sentralmyndigheten å varsle barneverntjenesten ved alvorlig bekymring for barnet. Underrettningsplikten som foreslås av arbeidsgruppen har til formål å fange opp de barna som er i en sårbar situasjon og som har behov for hjelp og særskilt oppfølging, uten at det trenger å være mistanke om alvorlig omsorgssvikt i hjemmet.

For å sikre at disse hjelpebehovene blir avdekket mener departementet derfor at det er behov for å innføre en egen underrettningsplikt i disse sakene. Det bemerkes også at sentralmyndigheten ikke har noen særlig kompetanse til å vurdere hvorvidt barnet har behov for hjelp, og en rutinemessig underretning til barneverntjenesten i alle sakene sikrer at denne vurderingen overlates til kompetent myndighet.

Etter departementets syn vil det også kunne være en fordel at saken allerede er kjent for barneverntjenesten dersom det senere dukker opp nye bekymringsopplysninger om barnet. Barneverntjenesten vet da hva barnet og familien har vært gjennom og kan lettere tilby hjelp.

Oslo kommune har anført at forslaget medfører en utvidelse av barnevernets ansvarsområde ut over barnevernlovens formål. Videre mener de at det overfører et kontrollansvar fra foreldrene til barnevernet. Departementet er ikke enig i dette.

I barnevernloven § 1-1 heter det at formålet med loven blant annet er «å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid».

Formålet med underrettningsplikten er å sikre at barn som har returnert etter en bortføring, og som har behov for hjelp for ikke å bli skadelidende, fanges opp og får hjelp til rett tid. Underrettningsplikten er dermed etter departementets syn innenfor lovens formål og barnevernets ansvarsområde.

Forslaget er, slik departementet ser det, ikke ment å overføre noe kontrollansvar fra foreldrene til barneverntjenesten, slik *Oslo kommune* anfører. Det er ment som en hjelp og støtte til foreldrene i en vanskelig situasjon. Det vil fortsatt være foreldrene som har ansvaret for å sørge for at barnet får den hjelpen det trenger, men barneverntjenesten kan eventuelt bistå foreldrene med å kontakte andre tjenester eller tilby hjelpetiltak hvis lovens vilkår er oppfylt.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har anført at det bør klargjøres at en slik varsling skal anses som en bekymringsmelding som skal behandles etter barnevernloven § 4-2. De viser til at dersom slike varsler ikke skal anses som en bekymringsmelding, vil barneverntjenesten ha liten mulighet til å undersøke barnets omsorgssituasjon og eventuelle behov for hjelp.

Departementet slår fast at en underretning fra sentralmyndigheten om at et bortført barn er returnert til kommunen skal anses som en bekymringsmelding i medhold av § 4-2. Dette innebærer at barneverntjenesten, etter å ha mottatt en slik underretning, på vanlig måte, må vurdere innholdet i meldingen og innen en uke avgjøre om den skal følges opp med undersøkelse etter § 4-3.

Barneverntjenesten kan kontakte familien for å vurdere om det er behov for å opprette undersøkelsessak etter § 4-3, eller om den kan henlegges saken og eventuelt henvise barnet til annen instans som for eksempel helsestasjonen, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten) med videre.

Arbeidsgruppen har ikke gått noe nærmere inn på hva slags opplysninger som skal oversendes fra sentralmyndigheten. Departementet mener det bør være en kort underretning som inneholder navn på barnet og foreldrene, hvor i landet barnet befinner seg og hvor lenge det har vært bortført. Dersom sentralmyndigheten sitter på spesielle opplysninger som kan gi grunn til bekymring, som for eksempel påstander om vold, eller at barnet har blitt flyttet gjentatte ganger underveis i bortføringssituasjonen som et ledd i bortførers forsøk på å unndra seg myndighetene, må disse inntas i meldingen.

Sentralmyndigheten må innarbeide gode rutiner for slik varsling.

Departementet mener at sentralmyndigheten bør informere partene om at det rutinemessig sendes en underretning til barneverntjenesten i alle saker. Dette for å unngå at varslingen oppleves som en belastning og en mistanke om mangler ved omsorgsevnen.

Arbeidsgruppen har foreslått at sentralmyndigheten også skal ha en underretningsplikt til barneverntjenesten i saker utenfor konvensjons-samarbeidet. På bakgrunn av arbeidsfordelingen mellom departementene støttes ikke dette forslaget. En underretning via sentralmyndigheten vil virke forsinkende og medføre unødvendig ekstrarbeid for begge departementene. Barne bortføringsloven gjelder kun saker etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980.

Departementet legger til grunn at Utenriksdepartementet sikrer at barneverntjenesten underrettes i sine egne saker.

10.2.5 Høringsinstansenes syn på forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge

Ingen av høringsinstansene er negative til dette forslaget. *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Statens helsetilsyn, Drammen kommune, Oslo kommune, Trondheim kommune, Aleneforeldreforeningen, Redd barna og Ressurssenter for menn* støtter forslaget. Flere av instansene fremhever at den usikre situasjonen bortførte barn befinner seg i kan gi grunn til bekymring.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet uttaler følgende:

«Bufdir støtter arbeidsgruppens forslag om at sentralmyndigheten pålegges en plikt til å informere barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge. En bortføring kan oppleves som dramatisk og barnet vil miste kontakt med nettverk og familie i opprinnelseslandet. Usikkerhet om hva som vil skje videre kan være en stor belastning for hele familien. Sentralenheten vil først bli oppmerksom på at et barn er bortført til Norge når den mottar en søknad om tilbakelevering. På dette tidspunkt bør det etableres en ubetinget plikt for sentralmyndigheten til å informere barneverntjenesten.»

Statens helsetilsyn uttaler:

«Når et mindreårig barn er tatt ut av sin vanlige omsorgssituasjon, fjernet fra en av foreldrene og tatt med til et annet land kan det være grunn til bekymring for barnets fysiske, psykiske og sosiale tilstand. Vi støtter derfor forslaget om lovfesting av en plikt for sentralmyndigheten til å underrette aktuell barneverntjeneste ved en bortføring til Norge.»

Oslo kommune støtter forslaget og mener at varslingen vil utløse en plikt for barneverntjenesten til å gjennomføre undersøkelse. De mener også at det er grunn til å utrede visse problemstillinger nærmere. Fra høringsuttalelsen siteres:

«Oslo kommune slutter seg til forslaget og vurderer dette som helt nødvendig at barnevern-

tjenesten undersøker hvordan et barn som er ulovlig bortført til Norge har det i hjemmet. Oslo kommune presiserer at en slik varsling må håndteres på samme måte som enhver bekymringsmelding som barnevernet mottar. Etter Oslo kommunes oppfatning vil varslingen utløse en plikt for barneverntjenesten til å gjennomføre undersøkelse for å sikre at barnet lever i en forsvarlig omsorgssituasjon.

Oslo kommune viser til at barnevernets undersøkelse, også i disse sakene, vil kunne avdekke at barnet lever i en situasjon som beskrevet i bvl. § 4-12. Dermed kan det bli aktuelt og midlertidig overta omsorgen for barnet jf. § 4-6 og/eller fremme sak om omsorgsovertakelse overfor fylkesnemnda. Håndteringen av saken i et slikt tilfelle er ikke berørt av arbeidsgruppen og Oslo kommune viser til at den formelle håndteringen av slike saker kan bli gjenstand for vanskelige problemstillinger der internasjonale privatrettslige regelverk vil være avgjørende for barnevernets håndtering av saken.

Oslo kommune vurderer dermed at det bør foretas en nærmere utredning av hvordan barneverntjenesten skal håndteres i slike tilfeller.»

De viser blant annet til at dersom barnevernet fremmer omsorgsovertakelsessak for fylkesnemnda og vinner fram vil det kunne vanskeliggjøre retur til hjemlandet – landet barnet ble bortført fra.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus' innspill om behov for nærmere avklaring av hvordan slike saker skal håndteres av barneverntjenesten gjelder også her, jf. punkt 10.2.3.

10.2.6 Departementets vurdering av forslag om plikt til å underrette barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om å lovfeste en plikt for sentralmyndigheten til å underrette lokal barneverntjeneste der et barn er bortført til Norge.

Forslaget retter seg mot barn som befinner seg i Norge etter å ha blitt ulovlig bortført hit. Disse barna befinner seg i en uavklart situasjon og vil ofte ha mistet kontakt med gjenværende, øvrig nær familie og venner i bostedslandet. Usikkerheten om hva som vil skje videre kan være en stor belastning for barnet. Det kan også tenkes situasjoner der det er alvorlig mangler ved bortførers omsorg for barnet.

Denne sårbare situasjonen tilsier at barnet vil kunne ha behov for hjelp og særskilt oppfølging

frem til tilbakeføringssaken er avgjort av norske domstoler. Det er derfor, etter departementets syn, viktig at lokalt barnevern underrettes om barnets situasjon slik at de kan undersøke forholdene og tilby barnet og familien hjelp der de ser at det er behov for det.

Departementet presiserer at også denne underretningen skal håndteres som en bekymringsmelding etter barnevernloven § 4-2, jf. punkt 10.2.4 ovenfor.

Oslo kommune vurderer det som helt nødvendig at barneverntjenesten undersøker hvordan et barn som er ulovlig bortført til Norge har det i hjemmet. *Oslo kommune* presiserer at en slik varsling må håndteres på samme måte som enhver bekymringsmelding som barnevernet mottar. Etter *Oslo kommunes* oppfatning vil varslingen utløse en plikt for barneverntjenesten til å gjennomføre undersøkelse for å sikre at barnet lever i en forsvarlig omsorgssituasjon.

Departementet presiserer at det heller ikke for disse underretningene til barnevernet skal innføres noe nytt system i forhold til oppfølging. Barneverntjenesten må, på vanlig måte, vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelse etter § 4-3, jf. drøftelsen ovenfor i punkt 10.2.4.

Når det gjelder underretningen som skal sendes til barnevernet mener departementet at dette bør være en kort underretning som bør inneholde navn på barn og foreldre, og hvilken stat barnet er bortført fra. Dersom sentralmyndigheten har spesielle opplysninger som tilsier at det er grunn til bekymring, som for eksempel påstander om vold, må dette inntas i meldingen.

Sentralmyndigheten må innarbeide gode rutiner for slik varsling.

Videre bør sentralmyndigheten også i disse sakene innføre rutiner for å informere partene om at det rutinemessig sendes en underretning til barneverntjenesten i alle saker. Dette for å forhindre at det oppleves som belastning og mistanke om mangler ved omsorgsevnen.

Oslo kommune har pekt på at den formelle håndteringen av saker som faller inn under barnevernloven § 4-12 (vedtak om å overta omsorgen for et barn), i tilfeller der barn er bortført til Norge, kan bli gjenstand for vanskelige problemstillinger for barnevernstjenesten, og har anbefalt at disse utredes nærmere.

Departementet mener det ikke er behov for noen nærmere utredning av disse problemstillingene for å kunne fremme lovforslaget om underretningsplikt til barneverntjenesten.

Oslo kommune nevner spesielt at det vil kunne vanskeliggjøre retur til hjemlandet dersom barne-

vernet fremmer omsorgsovertakelsessak for fylkesnemnda og vinner fram.

Barnebortføringsloven § 19 første ledd bestemmer blant annet at dersom det under behandlingen av en sak om foreldreansvar eller samværsrett blir bragt på det rene at barnet er begjært tilbakelevert etter Haagkonvensjonen 1980, skal retten ikke treffe avgjørelse i saken før tilbakeleveringssaken er endelig avgjort. Tilbakeleveringskravet har med andre ord prioritet foran foreldretvisten. Bestemmelsen svarer til Haagkonvensjonen artikkel 16. Mens § 19 i sin ordlyd kun retter seg mot «retten» viser artikkel 16 til «juridiske eller administrative myndigheter». Konvensjonens regel gjelder dermed ikke bare for domstolene, men også for administrative myndigheter, som for eksempel barnevernet, se Kvisberg «Internasjonale barnefordelingssaker. Internasjonal barnebortføring» punkt 12.2.3.

I Ot.prp. nr. 52 (1987–88) side 21 heter det at barnebortføringsloven § 19 svarer til Haagkonvensjonen 1980 artikkel 16. Det er dermed ikke noe i barnebortføringslovens forarbeider som tyder på at lovgiver ønsket en annen løsning i den norske loven enn i konvensjonen.

Barnevernloven gjelder for alle som oppholder seg i Norge, jf. barnevernloven § 1-2 noe som medfører at barnevernet i utgangspunktet vil ha jurisdiksjon over et barn som er ulovlig bortført til Norge.

I rundskriv G-136/91 side 32 antar departementet at dersom retten finner at tilbakelevering skal finne sted, kan ikke norske barnevernmyndigheter lovlig hindre tilbakelevering av et barn ved å fatte vedtak om omsorgsovertakelse. Barneverntjenesten må dermed respektere domstolens avgjørelse av tilbakeleveringskravet.

Dersom det er behov for at barnet blir tatt hånd om samtidig med at det pågår en sak om tilbakelevering av barnet, kan retten likevel beslutte at barnet midlertidig skal tas hånd om av barnevernet inntil saken er avgjort, jf. barnebortføringsloven § 18 annet ledd. Departementet fremhever at dette kun gir anledning til å treffe en midlertidig avgjørelse.

10.3 Innhenting av sosialrapport

10.3.1 Gjeldende rett

I enkelte barnebortføringssaker der barn er bortført fra Norge til utlandet mottar sentralmyndigheten henvendelse fra sentralmyndigheten i sta-

ten barnet er bortført til, der det bes om at det innhentes en sosialrapport. Anmodningen vil inneholde informasjon om hva slags opplysninger de har behov for, og disse opplysningene vil bli brukt i den rettslige behandlingen av begjæringen om tilbakelevering. Opplysningene kan dreie seg om gjenværende forelders økonomiske forhold, boforhold, omsorgsevne og mer generelle opplysninger som hvilke offentlige tilbud som er tilgjengelige for barnet i Norge, som skole og helsetilbud. Ved en slik anmodning kan det være behov for at det foretas et besøk hos gjenværende forelder i Norge. Av hensyn til den rettslige behandlingen i mottakerlandet kan det være korte frister for norske myndigheter til å fremskaffe en slik rapport.

Departementet kan videre motta anmodning fra gjenværende forelder i Norge om innhenting av sosialrapport, der det for eksempel bes om en nøytral vurdering av vedkommendes omsorgsevne.

Adgangen til å innhente sosialrapport er ikke regulert i Haagkonvensjonen 1980. Dette ble ikke vurdert i forarbeidene til barnebortføringsloven, og det er i dag ikke regulert i barnebortføringsloven hvordan innhenting av sosialrapporter skal gjennomføres eller hvem som skal bistå med dette. Dette er heller ikke omtalt i departementets rundskriv. I praksis har dette, ved anmodninger fra staten barnet er bortført til, blitt løst ved at sentralmyndigheten har kontaktet barnevernet i den aktuelle kommune og forespurt om de kan bistå. Barnevernet har imidlertid ingen plikt til å bistå med innhenting av slike opplysninger i dag.

10.3.2 Forslag i arbeidsgrupperapporten

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 punkt A nr. 10 en lovregel om innhenting av sosialrapport i saker om bortføring av barn fra Norge. I rapporten punkt 7.8.9.6 uttales det at de foreslår en lovbestemmelse som regulerer hvordan sentralmyndigheten skal håndtere anmodninger om innhenting av sosialrapporter. Videre mener den at det bør utarbeides skriftlige retningslinjer for hvordan sentralmyndigheten og lokal barneverntjeneste skal behandle slike anmodninger. Den viser også til at Haagkonvensjonen 1996 inneholder regler om innhenting av sosialrapporter, at antallet anmodninger om sosialrapporter trolig vil øke betraktelig dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, og at det da vil være nødvendig at det etableres et system for å ivareta denne oppgaven.

10.3.3 Høringsinstansenes syn

Syv av høringsinstansene, *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Barneombudet, Drammen kommune, Aleneforeldreforeningen, Redd barna og Ressurscenter for menn* støtter anbefalingen om utarbeidelse av en lovregel, som foreslått av arbeidsgruppen.

10.3.4 Departementets vurdering

Departementet bemerker innledningsvis at det fremstår noe uklart om arbeidsgruppen foreslår en lovregel som regulerer hvem som skal ha plikt til å bistå sentralmyndigheten med innhenting av sosialrapport, eller om de foreslår en lovbestemmelse som regulerer hvordan sentralmyndigheten skal håndtere slike anmodninger.

Forespørsler om sosialrapporter forekommer i et begrenset antall saker per år, men kan som nevnt over, ha korte tidsfrister. Departementet mener det er en fordel med et system for å klargjøre hvem som skal bistå sentralmyndigheten med innhenting av slik informasjon. Spørsmålet er om det er behov for å lovregulere dette.

Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 7 bokstav d at sentralmyndighetene, ved behov, skal utveksle informasjon om barnets sosiale bakgrunn. Det følger videre av Explanatory report fra Perez-Vera punkt 93 at bestemmelsen ble tatt inn for å sikre at slik informasjon kan utveksles mellom de kontraherende statene uten hinder av taushetsplikt. Når det gjelder begrepet «ved behov» i Haagkonvensjonen artikkel 7 bokstav d presiserer departementet at sentralmyndigheten ikke anmoder om innhenting av sosialrapporter etter eget initiativ, kun i de tilfellene departementet blir anmodet om dette, jf. beskrivelsen av gjeldende rett over. Av artikkel 13 tredje ledd fremgår det at domstolene skal se hen til informasjon om barnets sosiale bakgrunn ved vurderingen av om unntaksbestemmelsene kommer til anvendelse. Det er imidlertid ingen nærmere presisering av hva som ligger i «informasjon om barnets sosiale bakgrunn» og det er ikke noe krav om innhenting av sosialrapport i saker der unntaksbestemmelsene anføres. Innhenting av sosialrapport er et

element som kan forlenge prosessen og som vist til tidligere er rask behandlingstid av stor betydning i disse sakene.

I Haagkonvensjonen 1996 er muligheten for å be om en sosialrapport regulert i artikkel 32. Bestemmelsen innebærer ingen plikt til å utgi opplysninger, men angir adgang til å be om en rapport om situasjonen til et barn som er bosatt i en konvensjonsstat, men som har tilknytning til en annen konvensjonsstat. Dette er foreslått regulert i lov om gjennomføring i norsk rett av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (gjennomføringsloven for Haagkonvensjonen 1996) § 4. Det følger av denne bestemmelsen annet ledd at kommunene skal bistå sentralmyndigheten med å samle inn de etterspurte opplysningene. En nærmere omtale av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 32 og gjennomføringsloven for Haagkonvensjonen 1996, herunder regler om taushetsplikt, fremgår av Prop. 102 LS (2014–2015) om gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett. Se for øvrig punkt 11.12.

Uavhengig av dette vil det kunne mottas anmodninger om sosialrapport under henvisning til Haagkonvensjonen 1980. I og med at adgangen til å innhente sosialrapport ikke er uttrykkelig regulert i Haagkonvensjonen 1980 og slike anmodninger forekommer i relativt få saker, er departementet av den oppfatning at det ikke er behov for å regulere dette i barne bortføringsloven. Det er i den forbindelse også sett hen til at dette er regulert i Haagkonvensjonen 1996, som har mange av de samme kontraherende partene som Haagkonvensjonen 1980. Der både Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996 kan anvendes i en sak, vil anmodning om sosialrapport kunne skje i samsvar med bestemmelsene i Haagkonvensjonen 1996 og lov om Haagkonvensjonen 1996. Se mer om ratifikasjon av denne konvensjonen under punkt 11.12. Der anmodninger om sosialrapporter etterspørres under henvisning til Haagkonvensjonen 1980, foreslår departementet at fremgangsmåten for håndtering av dette omtales i rundskriv eller retningslinjer. Se også punkt 11.7.4.

11 Oppfølging av arbeidsgrupperapportens generelle forslag

11.1 Innledning

Arbeidsgruppen har i tillegg til lovendringsforslagene fremsatt 25 generelle forslag til endringer for barnebortføringssakene. En rekke av disse er allerede fulgt opp. I det følgende gis en gjennomgang av forslagene hvor det redegjøres for hvorvidt de allerede er fulgt opp, om de vil bli gjennomført, eventuelt en begrunnelse for hvorfor de ikke vil bli fulgt opp.

11.2 Politi og påtale

11.2.1 Føringer fra Riksadvokaten

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 17 at Riksadvokaten bør gi føringer for påtalemyndighetens håndtering av barnebortføringssaker i form av brev eller rundskriv. Arbeidsgruppen mener at et slikt brev vil bidra til økt oppmerksomhet og kunnskap om barnebortføring i påtalemyndigheten og politiet.

Fire høringsinstanser har uttalt seg om dette forslaget, og de er alle positive. Dette er *Riksadvokaten, Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter og Kripos*.

Riksadvokaten uttaler:

«Riksadvokaten har ved brev 30. april d.å. til statsadvokatene og politimestrene gitt en kort orientering om hvilket regelverk som kan anvendes for å hindre og stanse en straffbar barnebortføring, og hvilke regler som gjelder når slik bortføring har funnet sted. Videre skal politiet etter en konkret vurdering ta stilling til om det bør opprettes enten anmeldelse eller melding om savnet person ved mottak av melding om barnebortføring.

Under årets statsadvokatmøte i mai ble påtalemyndigheten oppfordret til å benytte tilgjengelige informasjonskilder for å tilegne seg nødvendig kunnskap for bedre å kunne utføre politiets og påtalemyndighetens rolle i disse viktige sakene. Viktigheten av å gjøre seg kjent med innholdet i rapporten som er basis for

denne høring ble understreket og tilsvarende gjelder benyttelse av Kripos' egne informasjonssider på KO:DE om barnebortføring, og den kontaktpersonen som er ansatt der med slike bortføringer som særansvar. Til sist ble Regjeringens nettside om barnebortføring med aktuelle linker omtalt.

Ved brev av 7. juli s.å. ble ovennevnte pålegg gjentatt til statsadvokatene, og det er forutsatt at dette viderebringes til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på en hensiktsmessig måte.»

Internasjonale barnebortføringssaker er videre omtalt i Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2015 punkt V om mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2015.

Forslaget er dermed fulgt opp, både gjennom ovennevnte brev og rundskriv fra Riksadvokaten.

11.2.2 Barnebortføring som tema på påtalemøter

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 18 at alle regionale statsadvokatembeter jevnlig bør sette opp barnebortføring som tema på sine påtalemøter.

Seks av høringsinstansene har uttalt seg om dette, og de er alle positive til forslaget. Dette er *Riksadvokaten, Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Nordland statsadvokatembeter, Oslo statsadvokatembeter og Kripos*.

Departementet støtter forslaget og registrerer at det er fulgt opp av flere av statsadvokatembetene. Departementet legger til grunn at alle statsadvokatembetene jevnlig setter opp barnebortføring som tema på sine påtalemøter.

11.2.3 Kontaktperson/koordinator for barnebortføringssaker i politidistriktene

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 19 at alle politidistrikt bør ha en egen kontaktperson/koordinator for barnebortføringssaker. De mener det bør vurderes om en slik rolle

skal legges til de allerede eksisterende familie-
voldskoordinatorne, eller om en annen kontakt-
personordning er mer hensiktsmessig.

Det er 11 av høringsinstansene som har uttalt seg konkret om forslaget. *Det nasjonale statsadvokatembetet, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Nordland statsadvokatembeter, Kripos, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Fellesorganisasjonen* støtter forslaget. *Riksadvokaten* og *Oslo statsadvokatembeter* er negative til forslaget.

Riksadvokaten mener dagens ordning med en kontaktperson på Kripos er adekvat og hensiktsmessig:

«Kompleksiteten i barne bortføringssaker kan tilsa at det enkelte politidistrikt bør ha egne kontaktpersoner for denne sakstypen. Men siden antall straffesaker med barne bortføring er så vidt lavt sammenlignet med annen type kriminalitet, synes dagens ordning med en sentral plassert person på Kripos med særskilt ansvar for sakstypen adekvat og hensiktsmessig. Det er Politidirektoratet som eventuelt vil måtte beslutte at hvert enkelt politidistrikt skal utpeke en egen kontaktperson/koordinator for barne bortføring.»

Oslo statsadvokatembeter går imot forslaget, og mener det heller er grunn til å videreutvikle og/eller øke antall stillingshjemler på Kripos.

Kripos støtter arbeidsgruppens forslag og uttaler:

«Kripos vil også gi særskilt støtte til forslaget om opprettelse av en egen kontaktperson/koordinator for barne bortføringssaker i det enkelte politidistrikt. Kripos har gjennom flere saker erfart at kunnskapsnivået i politidistriktene hva gjelder barne bortføring er svært varierende, og til dels mangelfullt. Det er viktig at kunnskapen om hva politiet og påtalemyndigheten kan bistå med i barne bortføringssaker når alle ansatte i politiet som kan komme i befatning med slike saker. Dette omfatter ikke bare påtalejurister og etterforskere, men også de som tar imot anmeldelser. Det er naturlig nok svært uheldig, og kan få alvorlige konsekvenser, dersom den som anmelder blir avvist hos lokalt politi fordi kunnskapen om straffbarheten av barne bortføring og hva politiet kan bistå med ikke er god nok. Dette gjelder særlig dersom bortføringen er i en såkalt akutt fase.»

Departementet mener det er viktig at politiet og påtalemyndigheten har den nødvendige kompetansen om straffbarheten ved internasjonal barne bortføring, samt hvilke tiltak og muligheter politiet har i de ulike faser i en barne bortføringssak. Anmeldelse og internasjonal etterlysning kan være viktige elementer, det samme gjelder adgangen til å fatte midlertidig utreiseforbud etter barneloven § 41 tredje ledd og mulighetene for å trekke tilbake eller ta beslag i barnets pass. Videre er tidsaspektet av stor betydning i barne bortføringssaker. Det er viktig at sakene gis den nødvendige prioritet. Departementet har de siste årene mottatt flere henvendelser fra gjenværende foreldre om at de ikke får anmeldt barne bortføring til politiet, eller at politiet ikke etterlyser bortfører internasjonalt.

Departementet mener nærpolitireformen vil gjøre det mulig, gjennom etableringen av robuste etterforskningsenheter, å styrke kompetansen og innsatsen til politiet ved barne bortføring, jf. Prop. 61 LS (2014–2015) – Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen).

11.2.4 Påtaleunntatelse eller henleggelse av straffesak som forutsetning for tilbakelevering

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 20 at dersom en tilbakeføring til Norge er betinget av at det ikke reises påtale eller at en allerede registrert straffesak blir henlagt, bør påtalemyndigheten om nødvendig utstede en erklæring om at saken vil bli henlagt eller at påtale ikke vil bli reist dersom bortfører reiser tilbake til Norge med barnet. Arbeidsgruppen viser til at det finnes flere eksempler på at sentralmyndigheten i en annen stat har vært motvillig til å bidra til en tilbakeføring av et bortført barn til Norge så lenge det er reist en straffesak mot bortfører i Norge, og det er en mulighet for at bortfører vil bli pågrepet og dømt til fengselsstraff dersom han eller hun reiser tilbake til Norge. Arbeidsgruppen viser til at det finnes eksempler på at norsk påtalemyndighet i slike tilfeller har utstedt en bekreftelse på at en etterlysning for pågripelse og utlevering vil bli trukket dersom bortfører bringer det bortførte barnet tilbake til Norge, og at bortfører heller ikke vil bli pågrepet når han eller hun kommer tilbake til Norge.

Fire av høringsinstansene har uttalt seg om dette forslaget. *Utenriksdepartementet* støtter forslaget, mens *Riksadvokaten*, *Det nasjonale statsadvokatembetet* og *Kripos* er imot.

Utenriksdepartementet uttaler:

«I saker om bortføring til land utenfor konvensjonssamarbeidet, løses ofte sakene ved en minnelig løsning eller megling mellom foreldrene. En slik erklæring kan bli en viktig faktor for å motivere bortfører til å returnere med barnet, og Utenriksdepartementet har erfaring fra flere saker hvor problemstillingen har kommet opp. I og med at sakene pågår over lang tid, kan behovet for å anmelde være viktig for å lokalisere bortfører og barnet i startfasen, men deretter virke mot sin hensikt i et forsøk å komme til en minnelig løsning. Utenriksdepartementet støtter derfor arbeidsgruppens forslag.»

Riksadvokaten støtter ikke forslaget og viser til at hver straffesak må vurderes konkret. De uttaler:

«Riksadvokaten kan vanskelig støtte arbeidsgruppens forslag til tiltak nr. 20. Hver enkelt straffesak må vurderes konkret av den enkelte påtalejurist, og det vil ikke kunne gis sentrale føringer fra riksadvokaten til påtalemyndigheten om at man skal forholde seg på en bestemt måte uten at det nærmere faktum er klarlagt. Det kan være aktuelt med påtaleunntatelse i visse situasjoner, men å henlegge en sak i sin helhet vil kunne være vanskelig å begrunne, i hvertfall som en generell ordning.»

Det nasjonale statsadvokatembetet forstår vurderingene bak forslaget, men viser i likhet med *Riksadvokaten* til at en slik avgjørelse må bero på en konkret vurdering. *Det nasjonale statsadvokatembetet* uttaler i sin høringsuttalelse:

«NAST forstår vurderingen bak forslag nr. 20 om at det ikke reises påtale eller at en registrert straffesak henlegges for å sikre tilbakeføring av et barn til Norge, men vil understreke at en slik avgjørelse må bero på en konkret vurdering, og at en henleggelse eller unntatelse av å reise påtale ikke gjøres før barnet er tilbakeført til Norge.»

Kripos uttrykker forståelse for arbeidsgruppens argumenter, men presiserer at en slik fremgangsmåte må forbeholdes saker hvor ekstraordinære hensyn gjør seg gjeldende.

Fra høringsuttalelsen siteres:

«(...)Muligheten for å anvende straffereaksjoner på internasjonal barnebortføring, og de

prosessuelle tiltak og virkemidler som kan benyttes som følge av at handlingen er straffbar, er også av stor betydning for den straffettslige siden av saken – tilbakeføring av barnet. *Kripos* viser i denne sammenheng til arbeidsgruppens redegjørelse i rapportens pkt. 7.5.

På samme måte mener *Kripos* at det må utvises stor varsomhet med å unnlate å påtale slike forhold, alternativt henlegge allerede opprettet straffesak. Vi ser at en slik mulighet kan være formålstjenlig i enkelte særlige tilfeller, og forstår arbeidsgruppens argumenter. Det er likevel *Kripos'* klare utgangspunkt at en slik fremgangsmåte må forbeholdes tilfeller hvor det stilles ufravikelige krav eller hvor andre ekstraordinære hensyn gjør seg gjeldende. Individual- og allmennpreventive hensyn må stå sentralt i avveiningen opp mot barnets beste.»

Departementet støtter ikke forslaget. Slik *Riksadvokaten* uttaler, må hver straffesak vurderes konkret av den enkelte påtalejurist, og det kan ikke gis noen sentral føring fra *Riksadvokaten*. Departementet mener likevel at arbeidsgruppen peker på en fremgangsmåte som kan være aktuell å bruke i spesielle tilfeller for å få et bortført barn tilbake til Norge. I disse tilfellene er det, etter departementets syn, sentralt at påtalemyndigheten vurderer påtaleunntatelse eller henleggelse. Slik *Kripos* fremhever, må dette veies opp mot individual- og allmenpreventive hensyn.

Departementet viser også til at spesialkommissjonen for Haagkonferansen både i 2001 og 2006 anbefalte at påtalemyndigheten bør ta hensyn til hvilken virkning en straffesak mot bortføreren vil ha for barnet når det vurderes om det skal reises påtale mot bortføreren, eller om saken skal henlegges.

11.2.5 Underretning av foreldre ved passutstedelse der samtykke ikke er påkrevd

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 22 at foreldre med felles foreldreansvar bør underrettes før det utstedes pass til barn i tilfeller der det ikke kreves samtykke. Den mener det er uheldig at en forelder med felles foreldreansvar har anledning til å få utstedt pass til barnet uten at den andre forelder behøver å samtykke så lenge forelder oppgir at det er for et kortere («stuttare») utenlandsopphold. Arbeidsgruppen foreslår at den andre

forelderen i slike tilfeller skal underrettes før pass utstedes til barnet, slik at forelderen får anledning til å be om et midlertidig utreiseforbud for barnet.

To av høringsinstansene, *Utenriksdepartementet* og *Aleneforeldreforeningen*, har uttalt seg konkret om forslaget og begge er positive.

Det er *Utenriksdepartementets* erfaring at de aller fleste saker omhandler foreldre med felles foreldreansvar, hvor barnet er ulovlig tilbakeholdt etter det som var ment å være et kortere opphold i utlandet. Dersom denne muligheten til å utstede pass uten å underrette den andre forelderen avskjæres, vil det etter *Utenriksdepartementets* syn kunne forhindre bortføringer fra Norge.

Aleneforeldreforeningen støtter arbeidsgruppens forslag om at når det utstedes pass for kortere utenlandsopphold, der den andre forelderen ikke trenger å samtykke, skal den andre forelderen varsles på en slik måte at den innenfor en rimelig tidsfrist har mulighet til å be om et midlertidig utreiseforbud for barnet.

Unntak fra hovedregelen om at begge foreldre må samtykke i passutstedelse, kan skje med hjemmel i passloven § 4 først ledd tredje punktum som bestemmer at pass likevel kan utstedes til barn med bare den ene av foreldrene sitt samtykke i tilfeller der vedkommende i henhold til barneloven § 41 har anledning til å ta med barnet ut av landet uten den annens samtykke.

Departementet er enig i forslaget fra arbeidsgruppen. En slik varsling vil kunne forhindre at en forelder bortfører et barn fra en annen forelder der de har felles foreldreansvar.

Forslaget er fulgt opp i det nye passrundskrevet 2015/002 fra Politidirektoratet. I punkt 7.2 sies det uttrykkelig at ved utstedelse av pass til barn etter anmodning fra bare den ene av foreldrene, må passmyndigheten klarlegge hvorvidt den av foreldrene som nekter å samtykke vil reise sak for domstolen for å få nedlagt utreiseforbud. I slike saker bør derfor passmyndigheten rutinemessig tilskrive den av foreldrene som nekter å samtykke, med informasjon om passøknaden samtidig som det fastsettes frist for vedkommende til å reise sak for domstolen. Det heter videre at passmyndigheten må forsikre seg om at foreldrene mottar underretningen om at det er søkt om pass til barnet, og at det er satt en frist til å reise eventuelt søksmål. Dette kan for eksempel skje ved at saksbehandler ringer vedkommende forelder.

11.3 Utenriksdepartementet og utenriksstasjonenes bistand

11.3.1 Styrking av Utenriksdepartementets arbeid med barne bortføringssaker

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 14 at Utenriksdepartementets arbeid med barne bortføringssaker styrkes. Den mener at saker om barne bortføring utenfor konvensjons-samarbeidet utgjør en spesielt viktig sakstype, fordi fraværet av folkerettslige regler i stor grad kan vanskeliggjøre en tilbakeføring. Arbeidsgruppen viser til at opplysningene de har fått fra Danmark og Sverige gir et klart inntrykk av at svensk og dansk utenriksdepartement har lagt inn mer ressurser i slike saker, ved blant annet å ha etablert tilgang til et bredt fagmiljø. Den mener de begrensede ressursene i det norske Utenriksdepartementet utgjør et sårbart system. Det er arbeidsgruppens syn at det minimum må skje en styrking med flere saksbehandlere. I forlengelsen av dette mener arbeidsgruppen at det bør vurderes etablert en gruppe eller et team i Utenriksdepartementet for å håndtere denne saksporteføljen og andre saker som omhandler barn. Arbeidsgruppens syn er at en styrking av Utenriksdepartementet indirekte også vil styrke utenriksstasjonenes innsats og lede til større handlekraft mot mottakerlandets myndigheter, og medføre mindre avhengighet av kapasiteten og fagkompetansen ved den enkelte utenriksstasjon.

Det er tre høringsinstanser som har uttalt seg konkret om dette forslaget, og de er alle positive. Dette er *Utenriksdepartementet*, *Fellesorganisasjonen* og *Foreningen 2 Foreldre*.

Utenriksdepartementet uttaler at forslaget vil bidra til økt kapasitet til å anlegge en mer offensiv linje i barne bortføringssaker, både overfor mottakerlandets myndigheter, med utstrakt kontakt med begge parter i saken og med en mer omfattende involvering av utenriksstasjonene.

Utenriksdepartementet har fulgt opp arbeidsgruppens forslag om å styrke og omorganisere arbeidet med internasjonale barne bortføringssaker. Arbeidet er foreløpig styrket med en stilling, og Utenriksdepartementet tar sikte på ytterligere styrking.

11.3.2 Observatører ved domstolsbehandling i utlandet

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 15 at norske myndigheter bør stille som observatør ved behandlingen av en barne bort-

føringssak i domstol i mottakerlandet når det vurderes å være behov for det. Det er arbeidsgruppens inntrykk at det i visse saker kan være viktig at norsk utenriksstjeneste eller norsk sentralmyndighet har en observatørfunksjon.

Det er kun *Utenriksdepartementet* som har uttalt seg om forslaget, og de er positive.

Utenriksdepartementet støtter arbeidsgruppens forslag om at norske myndigheter bør stille som observatør ved behandlingen av en barne bortføringssak i domstol i mottakerlandet når det vurderes å være behov for det. Departementet viser til at forslaget er i tråd med eksisterende praksis. I saker hvor sentralmyndigheten anser at det er behov for en slik tilstedeværelse, kontaktes Utenriksdepartementet for videre vurdering. I en slik vurdering må det blant annet tas hensyn til utenriksstasjonens kapasitet, geografisk avstand og tidligere erfaringer med saker i mottakerlandet. Det vurderes også hvorvidt honorær konsul kan delta som observatør som representant for norske myndigheter. Dette gjelder særlig i stater uten norsk utenriksstasjon, eller med store geografiske avstander.

Departementet støtter også forslaget og filtrer *Utenriksdepartementets* uttalelse om at forslaget er i tråd med eksisterende praksis. Deltakelse fra sentralmyndigheten er først og fremst aktuelt i spesielle tilfeller der utenriksstasjonen er forhindret fra å stille, eller der tilstedeværelse fra sentralmyndigheten anses å være særlig viktig.

11.3.3 Instruks til utenriksstasjonene om bistand i barne bortføringssaker

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 16 at Utenriksdepartementets instruks til utenriksstasjonene om bistand i barne bortføringssakene bør revideres, for å sikre at gjenværende får lik og tilstrekkelig bistand ved alle de norske utenriksstasjonene. Instruksjonen bør også inkludere informasjon om bistand til norsk barnevern når barnevernet har rolle som gjenværende i en barne bortføringssak.

To av høringsinstansene, *Utenriksdepartementet* og *Drammen kommune*, har uttalt seg om forslaget, og de er begge positive.

Utenriksdepartementet vil i løpet av første halvår 2015 sende ut en oppdatert instruks til alle utenriksstasjoner om håndteringen av internasjonale barne bortføringssaker. Instruksjonen vil både omhandle bistand i saker der barn er bortført til stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1980, og til stater som ikke er tilsluttet konvensjonen. Instruksjonen vil også omhandle bistand i saker hvor barnevernet er gjenværende part.

11.4 Tilbud om innledende møte i barne bortføringssaker fra Norge

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 6 at gjenværende forelder i alle saker som gjelder bortføring fra Norge bør få tilbud om et innledende møte med sentralmyndigheten i forbindelse med oppstart av saken, til informasjon og oppklaring av viktige punkter. I saker om barne bortføring til stater utenfor konvensjonssamarbeidet anbefaler de at også Utenriksdepartementet skal delta.

Fem høringsinstanser har kommentert forslaget. *Statens sivilrettsforvaltning*, *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* og *Fellesorganisasjonen* har uttrykt støtte til forslaget. *Aleneforeldreforeningen* foreslår at gjenværende skal ha krav på jevnlig møter med sentralmyndigheten under oppfølging av saken. *Utenriksdepartementet* gir tilslutning til forslaget om et innledende møte, men støtter ikke arbeidsgruppens forslag om at sentralmyndigheten og Utenriksdepartementet sammen skal tilby møter i saker som gjelder bortføring til stater utenfor konvensjonssamarbeidet. Dette da det antas at det departement som skal følge saken videre er det som bør tilby møtet til gjenværende.

Departementet slutter seg til *Utenriksdepartementets* vurdering og ser det ikke som hensiktsmessig at sentralmyndigheten skal tilby og delta i møte med gjenværende forelder ved bortføring til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet all den tid disse sakene håndteres av Utenriksdepartementet.

Både Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet har fulgt opp tiltaket som ble foreslått av arbeidsgruppen, og tilbyr nå rutinemessig et innledende møte med gjenværende i saker hvor barn er bortført til utlandet.

11.5 Praksis for innvilgelse av fri rettshjelp

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 23, 24 og 25 endringer i dagens praksis hva gjelder innvilgelse av fri rettshjelp. Den anbefaler at det bør være en liberal praksis for å dispensere fra de økonomiske vilkårene når en part i en barne bortføringssak søker om fri rettshjelp og overstiger rettshjelpsordningens inntekts- og formuesgrenser. Videre foreslås det at praksis for innvilgelse av fri rettshjelp til bortfører, dekning av utgifter til barnets hjemreise og utgifter til motpartens saksomkostninger gjøres mer liberal. Endelig anbefaler arbeidsgruppen at det bør informeres tyde-

ligere om praksis for innvilgelse av fri rettshjelp i barne bortføringssaker i departementets rundskriv om fri rettshjelp G-12/05, herunder muligheten til å søke om etterbevilling av rettshjelp.

Departementet vil vurdere forslagene til praksisendringer og endringer i rettshjelps rundskrivet. Utover de foreslåtte lovendringene i rettshjelploven, jf. punkt 8, blir det imidlertid ikke foretatt noen nærmere omtale av eventuelle praksis- og rundskrivendringer i foreliggende proposisjon.

11.6 Oppfordring til bruk av advokat

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 7 at sentralmyndigheten bør oppfordre gjenværende forelder til å benytte advokat i barne bortføringssakene, både i saker med bortføring til og fra Norge. Arbeidsgruppen anbefaler videre at sentralmyndigheten ved bortføring til Norge også bør oppfordre bortfører til å benytte advokat.

To høringsinstanser har kommentert forslaget. *Namsfogden i Oslo* uttaler at de anser det som en klar fordel om begge parter er representert ved advokat. Også *Oslo byfogdembete* støtter forslaget. De uttaler følgende:

«Erfaringsmessig har bruk av prosessfullmektig stor betydning for saksbehandlingstiden. Dersom barne bortføringssaker blir prioriterte saker etter rettshjelploven (også foreslått av arbeidsgruppen) vil det antakelig i enda større grad bli aktuelt å oppfordre til bruk av advokat. Sentralmyndighetens oppfordring til bruk av advokat bør derfor også inneholde opplysninger om den norske rettshjelpsordningen.»

Departementet mener oppfordring til bruk av advokat har nær sammenheng med reglene i rettshjelploven. Det fremstår som uheldig om departementet rutinemessig skal oppfordre til bruk av advokat i sakstyper som ikke er prioriterte i rettshjelploven.

Ved bortføring fra Norge til utlandet innenfor Haagkonvensjonen 1980 informerer sentralmyndigheten allerede i det innledende møtet med gjenværende forelder om reglene for fri rettshjelp til advokat i utlandet og om reglene for fri rettshjelp til advokat i Norge. Videre informeres gjenværende om advokatlisten som er etablert av Justis- og beredskapsdepartementet. Dette er en liste over norske advokater med kompetanse på og kjennskap til barne bortføring, som er opprettet for å gjøre det enklere for berørte foreldre å

komme raskt i kontakt med advokater med særskilt kompetanse på dette fagfeltet. Det er en forutsetning for opptak på listen at advokatene har deltatt på et heldagsseminar om barne bortføring i regi av sentralmyndigheten, der de får innføring i Haagkonvensjonen 1980, håndtering av barne bortføringssaker til stater utenfor konvensjons-samarbeidet, domstolenes behandling av barne bortføringssaker i Norge, bistand fra politi- og påtalemyndigheten og rettshjelpsregelverket. Gjenværende informeres også om at han eller hun står fritt til å velge en advokat som ikke står på listen. Videre informeres gjenværende om at det kan være en fordel å være representert ved advokat i utlandet. Hvorvidt det er påkrevd å være representert ved advokat i utlandet og om statens sentralmyndighet fører saken for domstolen varierer imidlertid fra stat til stat. Gjenværende forelder gjøres videre oppmerksom på at det i utgangspunktet ikke er nødvendig med advokat i Norge, men at det i spesielt kompliserte saker kan være behov for juridisk bistand fra norsk advokat, og det henvises til rettshjelpsregelverket. Informasjonen kan også sendes gjenværende per brev dersom han eller hun ikke ønsker et innledende møte.

Ved bortføringer til Norge informerer sentralmyndigheten både gjenværende forelder i utlandet og bortfører om at det ikke er et krav etter norsk rett at de er representert ved advokat i saken, men at det er etablert en liste over advokater med særlig kompetanse på og kjennskap til barne bortføring. De informeres også om at de står fritt til å benytte en advokat som ikke står oppført på denne listen. Både gjenværende forelder i utlandet og bortfører informeres videre om at de kan søke om å få utgifter til juridisk bistand i Norge dekket gjennom rettshjelpsordningen i Norge.

Det følger således av det ovennevnte at gjenværende forelder oppfordres til bruk av advokat i utlandet i saker om bortføring fra Norge til en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1980. Dette er i tråd med gjeldende rettshjelpsregelverk, jf. rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2. Utover dette har ikke departementet noen rutinemessig oppfordring til bruk av advokat, men det gis omfattende informasjon om rettshjelp, herunder rettshjelpsregelverket og listen over advokater med særlig kompetanse på området.

Dersom de foreslåtte endringene i rettshjelploven vedtas, vil departementet oppfordre til bruk av advokat i saker som etter ikrafttredelse blir prioriterte saker etter rettshjelploven. Det vises i den forbindelse til punkt 8.

11.7 Rundskriv og retningslinjer

11.7.1 Rundskriv om barnebortføring

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 8 at sentralmyndigheten bør utarbeide et nytt rundskriv om barnebortføring som kan erstatte rundskriv G-136/91. Den viser til at rundskrivet er over 20 år gammelt og fremstår som utdatert på flere sentrale områder. Arbeidsgruppen foreslår at det på bakgrunn av vurderingene og forslagene i rapporten og informasjonen som fremkommer i «Veileder for dommere», utarbeides et nytt rundskriv om barnebortføring.

Tre av høringsinstansene, *Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Fylkesmannen i Oslo og Akershus* og *Aleneforeldreforeningen*, har kommentert forslaget og de er alle positive.

Departementet vil følge opp forslaget fra arbeidsgruppen. Nytt rundskriv vil bli utarbeidet slik at det kan tre i kraft samtidig med lovendringene.

11.7.2 Revidering av sentralmyndighetens interne retningslinjer

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 9 at sentralmyndigheten bør revidere egne interne retningslinjer for å redusere saksbehandlingstiden, og at praksis må legges om i samsvar med dette. De fremhever at rask saksbehandling er helt sentralt for å ivareta konvensjonens formål om barnets beste i disse sakene. Arbeidsgruppen viser til opplysninger fra dansk sentralmyndighet om at både inngående og utgående saker blir videresendt fra sentralmyndigheten i løpet av en til to dager dersom saken er fullstendig og alle oversettelsene ligger ved når departementet mottar saken. Arbeidsgruppen mener norsk sentralmyndighet bør klare det samme. Videre mener den at enhver mottatt sak straks skal vurderes med tanke på om ytterligere dokumentasjon eller oversettelse er nødvendig. Hvis dette ikke er tilfellet, må saken umiddelbart oversendes tingretten i Norge eller sentralmyndigheten i den andre staten. Praksis må legges om i samsvar med dette.

Det er kun *Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter* som har uttalt seg om forslaget, og de tiltrer dette.

Departementet har fulgt opp arbeidsgruppens forslag. Det er foretatt en fullstendig gjennomgang av de interne retningslinjene med det formål å redusere saksbehandlingstiden i tråd med arbeidsgruppens anbefalinger. Det er satt konkrete interne frister for saksbehandlingen. Videre

er praksis lagt om i samsvar med dette. Departementet har også utarbeidet en serviceerklæring som er publisert på departementets nettside om barnebortføring, www.barnebortforing.no. Erklæringen beskriver hvordan departementet arbeider med barnebortføringssaker. Det presiseres her at søknadene som sendes til sentralmyndigheten krever ulik saksbehandling, og at saksbehandlingstiden derfor vil kunne variere, men at alle saker behandles så raskt som mulig.

11.7.3 Regelmessig evaluering av rundskriv og interne retningslinjer

Arbeidsgruppen har i kapittel 10 generelle forslag nr. 10 anbefalt at sentralmyndigheten regelmessig bør evaluere rundskriv og interne retningslinjer.

Ingen av høringsinstansene har uttalt seg om dette forslaget.

Forslaget er fulgt opp. Departementet har i forbindelse med revideringen av de interne retningslinjene, jf. punkt 11.7.2 ovenfor, besluttet at de interne retningslinjene skal gjennomgås årlig, eventuelt oftere ved behov.

Når det gjelder evaluering av rundskrivet vil departementet sørge for at dette oppdateres jevnlig, ved behov.

11.7.4 Behandling av anmodninger om innhenting av sosialrapport

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 13 at sentralmyndigheten bør utarbeide skriftlige retningslinjer for behandlingen av anmodninger om innhenting av sosialrapporter i tilknytning til saker om bortføring av barn fra Norge.

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om at fremgangsmåten for håndtering av anmodninger om sosialrapport omtales i rundskriv eller retningslinjer, og vil omtale dette i nytt rundskriv om barnebortføring. Det vises for øvrig til punkt 10.3 om sosialrapport.

11.7.5 Aksept av andre staters tiltredelse til Haagkonvensjonen 1980

Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 37 at konvensjonen er åpen for signatur fra alle stater som var medlem av Haagkonferansen ved deres fjortende sesjon. Videre følger det av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 38 at andre stater enn dette kan tiltre konvensjonen, men at en konvensjonsforpliktelse i slike tilfeller forutsetter formell aksept av vedkommende stats tiltredelse.

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 5 at norske myndigheter bør foreta en konkret vurdering av hver enkelt stats tiltredelse til Haagkonvensjonen 1980, herunder innhente tilstrekkelig informasjon om statens barnerett og rettsprosess, og vurdere den som akseptabel før en tiltredelse godtas.

Det er Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1980 som foretar vurderingen av aksept av andre staters tiltredelse til konvensjonen. Departementet hadde også før arbeidsgrupperapporten ble fremlagt rutiner for hvordan denne vurderingen skulle foretas, men har etter arbeidsgruppens anbefaling sett nærmere på disse. En forutsetning for departementets vurdering om anerkjennelse av andre staters tiltredelse er at den enkelte stat har implementert konvensjonen i sin interne rett. I vurderingen legges det videre vekt på hvordan lokalisering av et bortført barn gjennomføres i den aktuelle staten og statens behandling av barnefordelingssaker, herunder hvilke vilkår som legges til grunn for avgjørelser i slike saker og om foreldrene har samme rettslige status i barnefordelingssaker. Det legges også vekt på hvilke tiltak staten har gjennomført hva gjelder informasjon og opplæring av dommere og ansatte i sentralmyndigheten, fullbyrding av returavgjørelser, informasjon om statens barnevern og sosialmyndigheter, samt annen relevant informasjon. Videre krever departementet at det må være opprettet en sentralmyndighet, og at denne fungerer tilfredsstillende. I det ligger blant annet at kommunikasjonen mellom norsk sentralmyndighet og vedkommende stats sentralmyndighet skal kunne gjennomføres på en enkel måte av hensyn til konvensjonens krav om rask håndtering av barne bortførings saker. Vurderinger av anerkjennelse av tiltredelser skjer fortløpende.

De statene som Norge foreløpig ikke har akseptert etter Haagkonvensjonen 1980 er Albania, Seychellene, Marokko, Russland, Gabon, Guinea, Korea, Lesotho, Kazakhstan, Irak og Zambia. Når det gjelder Korea og Guinea er disse klare for vurdering. De øvrige landene er ikke klare for vurdering ennå idet de enten ikke har svart på nødvendige spørsmål for å avklare problemstillingene nevnt i avsnittet over, eller ikke har opprettet en sentralmyndighet.

11.8 Informasjon om norsk barnevern på flere språk

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 12 at sentralmyndigheten bør utarbeide

bedre informasjon om norsk barnevern til bruk i barne bortførings sakene, som gjøres offentlig tilgjengelig på flere språk på aktuelle nettsider.

Drammen kommune har, som eneste høringsinstans, uttalt seg om dette forslaget, og de er positive. De mener forslaget vil bidra til økt kunnskap om barnevernets arbeid med barne bortførings saker.

I løpet av 2015 vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet publisere informasjonssider på regjeringens hjemmesider som vil gi informasjon om norsk barnevern og særlig om barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land. Informasjonsmaterialet utarbeides i samarbeid med Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Informasjonen vil i første omgang publiseres på norsk og engelsk, men andre språk kan bli vurdert. Nettsiden vil være nyttig for privatpersoner og norske og utenlandske myndigheter.

Justis- og beredskapsdepartementet vil opprette en lenke til denne nettsiden fra www.barne bortforing.no så snart den er publisert.

11.9 Informasjon om tilbakelevering av barn og bistand fra namsmannen

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 11 at sentralmyndigheten bør utarbeide skriftlig informasjon om hvordan tilbakelevering av et barn kan gjennomføres, både med og uten bistand fra namsmannen. De peker på at den informasjonen som er offentlig tilgjengelig i dag fremstår som mangelfull og lite tilgjengelig for gjenværende i utlandet og utenlandsk sentralmyndighet, som begge har behov for tilstrekkelig informasjon. Arbeidsgruppen viser til at gjenværende får noe informasjon om tvangsfullbyrding gjennom domstolens slutning, men dette gir ikke tilstrekkelig veiledning dersom det blir nødvendig å be namsmannen om bistand. Det pekes videre på at Justis- og beredskapsdepartementet ikke har noen fast rutine for hvilken informasjon som gis til gjenværende eller andre staters sentralmyndigheter om gjennomføringen av rettsavgjørelser.

Ingen av høringsinstansene har kommentert dette forslaget.

Departementet vil følge opp forslaget fra arbeidsgruppen. Det vil bli utarbeidet skriftlig informasjon på departementets nettside om barne bortføring, og i nytt rundskriv om barne bortføring. Departementet vil også videreformidle informasjon om dette til gjenværende foreldre via utenlandsk sentralmyndighet.

Det er etablert et samarbeid med Namsfogden i Oslo med det formål å utarbeide skriftlig informasjon om hvordan tilbakelevering av et barn kan gjennomføres med bistand fra namsmannen. Informasjon om dette vil også bli lagt inn på politiets interne sider. Informasjonen vil bli publisert innen utgangen av 2015.

11.10 Meklere på familievernkontorene

Arbeidsgruppen foreslår i kapittel 10 generelle forslag nr. 3 at meklere på familievernkontorene bør få informasjon og opplæring om barnebortføring. Arbeidsgruppen mener at familievernkontorene, som er en landsdekkende tjeneste og som ofte møter familier i krise, bør kunne benyttes mer målrettet i arbeidet med forebygging av barnebortføring. Kontoret har ansvar for obligatorisk mekling ved separasjon og samlivsbrudd og har spesialkompetanse på å hjelpe foreldre med samarbeidsproblemer til å løse konflikter og inngå avtaler om barna. Det anbefales derfor at meklere på familievernkontorene får informasjon og opplæring om barnebortføring.

Tre høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. De er blandet i sin tilbakemelding.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet forutsetter at det er sentralmyndigheten som skal ha hovedansvaret for veiledning og opplæring av meklere og at det å vurdere nye oppgaver til familievern tjenesten på området vil kreve nærmere vurderinger og ressurstilførsel.

Fellesorganisasjonen mener at det beste er om foreldre selv avtaler løsninger og at mekling i større grad må brukes. De støtter forslaget om å gi familievernkontorene en mer sentral rolle, men peker på at dette krever økt kompetanse på området og økte ressurser, blant annet når det gjelder behov for tolker.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet slutter seg til vurderingen av at familievernkontorene skal ha kjennskap til problematikk knyttet til barnebortføring og forebygging av dette. Det pekes imidlertid på at graden av involvering av familievernkontorene i det forebyggende arbeidet knyttet til avdekking av risikofamilier i barnebortføringsaker, og hvilken opplæring familievernet bør få, må avklares nærmere.

Det er svært viktig at familievernet er godt informert om hva barnebortføring er og hvor informasjon er tilgjengelig. Departementet vil samarbeide med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet om informasjon til familievernet.

11.11 Plassering av sentralmyndighet

Arbeidsgruppen ble i mandatet bedt om å vurdere hvor og på hvilket organisatorisk nivå sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996 bør ligge. Arbeidsgruppen vurderer dette i rapporten kapittel 7.2.11. Hva gjelder plassering av sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1980 vurderer den om sentralmyndigheten bør ligge i et departement eller på direktoratsnivå, hvilket departement som i så fall er best egnet, og hvorvidt det er hensiktsmessig å dele sentralmyndighetsfunksjonen ved å legge enkelt-saksbehandlingen til et direktorat og beholde det overordnede ansvaret på departementsnivå. Arbeidsgruppens anbefaling er at sentralmyndigheten bør fortsette å ligge i Justis- og beredskapsdepartementet slik den gjør i dag. Hva gjelder Haagkonvensjonen 1996 uttaler den at den ikke har forutsetninger for å vurdere hvor sentralmyndigheten for denne bør ligge.

Det gjøres på nåværende tidspunkt ingen endringer i dagens system. Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 forblir derfor i Justis- og beredskapsdepartementet inntil videre.

Når det gjelder Haagkonvensjonen 1996 vises det til punktet under.

11.12 Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996

Arbeidsgruppen anbefaler i kapittel 10 generelle forslag nr. 4 at Norge slutter seg til Haagkonvensjonen 1996.

Haagkonvensjonen 1996 gjelder beskyttelsestiltak rettet mot barn. Den berører foreldreansvar, fast bosted, samvær, vergemål, internasjonale fosterhjemsplasseringer og plassering i institusjon, forvaltning av barnets formue og overføring av jurisdiksjon. Formålet med konvensjonen er økt vern for barn i saker av internasjonal karakter, og økt internasjonalt samarbeid i blant annet foreldretvister og barnevernsaker på tvers av landegrensene. Ett av formålene er å forebygge barnebortføring, og Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996 er ment å forsterke hverandre.

To høringsinstanser har uttalt seg om forslaget og støtter dette. Det gjelder *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* og *Foreningen 2 Foreldre*.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sendte 30. september 2013 på høring forslag om ratifisering av Haagkonvensjonen 1996. Den 17. april 2015 fremmet Regjeringen Prop. 102

LS (2014–2015) for Stortinget, med forslag om at Norge ratifiserer konvensjonen.

Av det foreslåtte lovforslaget § 2 fremgår det at Kongen utpeker det organ som skal være sentral-

myndighet etter konvensjonen. Spørsmål om hvilket organ som skal være sentralmyndighet må være på plass før Norge kan ratifisere konvensjonen.

12 Økonomiske og administrative konsekvenser

12.1 Innledning

Departementet bemerker innledningsvis at de foreslåtte lovendringene gjelder internasjonale barnebortføringssaker, og i all hovedsak hvordan norske myndigheter håndterer saker der barn er bortført fra utlandet til Norge. Dette gjelder et begrenset antall saker per år. De siste ni årene er det årlig registrert 21 slike saker eller færre i Justis- og beredskapsdepartementets og Utenriksdepartementets statistikk. Dette må vektlegges når de økonomiske og administrative konsekvensene av lovforslagene vurderes.

12.2 Endringene i barnebortføringsloven

Fire av de foreslåtte lovendringene gjelder domstolenes behandling av internasjonale barnebortføringssaker i Norge: å sentralisere jurisdiksjonen i barnebortføringssaker til én domstol, innføre kortere ankefrist i barnebortføringssakene, innføre en regel om hvordan høring av barn skal gjennomføres i barnebortføringssaker, herunder også å innføre en regel om dekning av kostnader til sakkyndig, og å innføre en regel om utsatt fullbyrding av kjennelse om tilbakelevering ved anke.

I perioden 2005 til 2014 er det registrert mellom 10 og 21 nye barnebortføringssaker til Norge per år. *Sentralisering av jurisdiksjonen* i slike saker vil derfor ikke, etter departementets syn, medføre noen stor økning i antall saker for denne domstolen. Oslo tingrett er en meget stor domstol, som vil kunne håndtere disse sakene innenfor normal variasjon i porteføljen. Forslaget innebærer ingen økning i antall barnebortføringssaker for domstolene totalt sett. En sentralisering vil heller ikke medføre noen frigjøring av ressurser fra andre domstoler da det er svært få saker per domstol. Departementet kan heller ikke se at den foreslåtte regelen om innføring av *kortere ankefrist i barnebortføringssakene* vil innebære merkostnader for domstolene, eller ha andre økonomiske konsekvenser.

Innføring av en regel om hvordan *høring av barn* skal gjennomføres i barnebortføringssaker må sees i sammenheng med forslaget om å innføre en regel om *dekning av kostnader til sakkyndig*. I perioden 2007 til 2012 ble mellom 0 og 8 barn hørt av sakkyndig per år. Oppnevning av sakkyndig for å foreta en mer fullstendig utredning av barnets og partenes forhold før avgjørelsen treffes, forekommer relativt sjelden. I praksis synes det som om noen domstoler anvender barneloven § 61 analogisk, hvilket innebærer at noe av sakkyndigkostnadene allerede i dag dekkes av det offentlige. Dersom barnebortføringssakene sentraliseres til én domstol, legger departementet til grunn at samtalen mest hensiktsmessig kan gjennomføres av sakkyndig på barnets oppholdssted i saker utenfor Oslo-området. Den sakkyndige må deretter enten forklare seg for domstolen ved muntlig forhandling, eller eventuelt via videolink eller telefon. Dersom den sakkyndige må reise til domstolen vil dette medføre reise- og/eller oppholdsutgifter. Det dreier seg imidlertid om et såpass lavt antall saker at kostnaden må sies å være begrenset.

Forslaget om å innføre en regel om *utsatt fullbyrding av kjennelse om tilbakelevering* ved anke vil heller ikke medføre økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning. Ved å snu om på dagens hovedregel vil retten slippe å ta stilling til om anke over tilbakeleveringsavgjørelser skal gis oppsettende virkning. I perioden 2007 til 2012 behandlet norske tingretter totalt 88 saker om bortføring av barn fra utlandet til Norge. Av disse ble 31 saker anket til lagmannsretten. Forslaget vil dermed ikke innebære besparelser for domstolene av nevneverdig grad idet det gjelder relativt få saker.

Når det gjelder den foreslåtte *plikten for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten*, viser departementet til at antall barn som er registrert bortført til Norge i perioden 2005 til 2014 varierte fra 14 til 31 per år. Antall barn som er registrert returnert til Norge i perioden 2007 til 2012 etter en bortføring til utlandet varierte fra 7 til 37 per år, se arbeidsgrupperapporten tabell 5.3. Det er derfor vanskelig å anslå hvor

mange saker dette vil utgjøre årlig. Som tallene viser dreier det seg imidlertid om forholdsvis få saker hvert år. I tillegg vil sakene spres på kommuner over hele landet. Oslo kommune skiller seg her noe ut, i og med at mange av sakene er i Oslo kommune. *Oslo byfogdembete* har opplyst at de har mottatt ca. 3-5 inngående saker per år de siste årene. Dette er med andre ord et forholdsvis lite antall saker. Departementet legger til grunn at forslaget vil kunne medføre begrensede kostnader for den kommunen det gjelder, og er enig med arbeidsgruppen i at det må antas at kostnaden vil være begrenset selv for Oslo kommune. Basert på tallene over vil forslagene gjelde mellom 21 og 68 saker per år, fordelt på landets 428 kommuner. Tallene er såpass små at de ikke vil utgjøre noen stor belastning på de kommunene som vil motta slik melding.

De foreslåtte endringene i *barne bortføringsloven* §§ 1 og 12 er av teknisk art og vil ikke medføre økonomiske eller administrative konsekvenser.

12.3 Endringene i rettshjelploven

Det føres en liberal praksis i dag for innvilgelse av *fri rettshjelp* i saker der et barn er bortført til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet, og der barn er bortført til Norge. Tall fra Justis- og beredskapsdepartementets og Utenriksdepartementets felles statistikk viser at det i 2014 var 39 barne bortføringssaker fra Norge. Av disse var ni bortføringer til stater utenfor konvensjonssamarbeidet. Alle disse sakene faller trolig ikke innenfor de økonomiske vilkårene i rettshjelploven. I og med at det foreslåtte vilkåret er at barn er meldt savnet i en barne bortføringssak eller at det er opprettet straffesak om barne bortføring, er det sannsynligvis noen flere saker som vil falle inn under ordningen fordi Utenriksdepartementet ikke nødvendigvis involveres i alle disse sakene. Tallene gir imidlertid en viss indikasjon, og er relativt lave. Departementet anslår derfor at endringene i vilkårene for fri rettshjelp kan medføre en svært begrenset økning av utgiftene på kapittel 470 Fri rettshjelp, post 01. Det vises i den forbindelse til at *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* i sin høringsuttalelse uttalte at de utbetalte i underkant av 1,5 mill. kroner i fritt rettsråd i barne bortføringssaker i 2013, og at dette tallet ikke skilte mellom rettshjelp i bortføringssaker til stater som har tiltrådt Haagkonvensjonen 1980 og bortføringssaker til stater utenfor konvensjonssamarbeidet. Departementet mener det er vanskelig å kostnadsberegne hvorvidt eller eventuelt hvor

mye de foreslåtte endringene i vilkårene for fri rettshjelp i barne bortføringssaker vil bety. De totale utgiftene til fri rettshjelp i 2013 var på 765,635 mill. kroner. Basert på ovennevnte tall fra *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* om utbetaling av fritt rettsråd i barne bortføringssaker i 2013 sett opp mot de totale rettshjelpsutgiftene samme år antar departementet at en eventuell økning i rettshjelpsutgiftene som følge av de foreslåtte endringene i rettshjelploven vil være begrenset.

Tilsvarende vil det kunne bli en innsparing i driftsutgiftene for andre instanser, da behandlingen av sakene vil bli mer effektiv. Departementet legger videre til grunn at endringene kan innføres uten at arbeidsbyrden til Fylkesmannen i Oslo og Akershus vil økes i særlig grad, og det legges til grunn at sakene vil kunne håndteres innenfor normal variasjon i arbeidsbyrden.

12.4 Endringene i straffeloven 2005

Utvidelsen av straffansvaret som foreslås i straffeloven 2005 § 261 gjelder kun bortføringer fra barnevernet. Av Justis- og beredskapsdepartementets statistikk fremkommer det at det i perioden 2005 til 2014 er registrert ca. 20 bortføringer fra barnevernet der barnets biologiske foreldre selv eller ved hjelp av andre har bortført barnet fra Norge uten samtykke fra barnevernet. Det dreier seg derfor om et meget lite antall saker per år. Utvidelsen av området for straffbarhet vil kunne medføre noe økt saksmengde for politiet og domstolene. Straffesaken håndteres av lokalt politi og lokal domstol og spres derfor over hele landet. Det legges til grunn at økningen per politidistrikt og per domstol vil være såpass beskjeden at det ikke vil få noen merkbare økonomiske eller administrative konsekvenser.

12.5 Endringene i barnevernloven

Det er svært få bortføringer fra barnevernet. Som nevnt ovenfor i punkt 12.4 er det de siste ni årene registrert ca. 20 bortføringer fra barnevernet. Forslagene til endringer i barnevernloven vil derfor medføre begrensede økonomiske og administrative konsekvenser.

Det følger allerede av gjeldende rett at barneverntjenesten kan be fylkesnemnda om å forlenge fristen for iverksettelse av vedtaket. Forslaget om at *vedtak om omsorgsovertakelse skal gjelde for ett år når barneverntjenesten har igangsatt en barne bortføringssak* skal følge direkte av loven. Dette

innebærer dermed at det ikke vil være nødvendig for barneverntjenesten å henvende seg til fylkesnemnda for fristforlengelse. Departementet legger derfor til grunn at forslaget ikke vil ha økonomiske konsekvenser.

Barneverntjenesten har i dag adgang til å *formidle opplysninger til utenlandske myndigheter når barn er bortført fra barnevernet*. Forslaget om at dette skal fremgå direkte av barnevernloven er derfor i stor grad en presisering av gjeldende rett. Forslaget vil ikke medføre nevneverdige merutgifter.

Forslaget om å innføre *utreiseforbud når sak er oversendt fylkesnemnda* kan medføre at noen foreldre som ellers ville reist ut av landet med barnet etter at sak er reist for fylkesnemnda, blir værende i Norge. Det vil i så fall kunne medføre at noen flere saker behandles i fylkesnemnda. Videre kan det medføre økte utgifter for den enkelte barneverntjeneste som må iverksette fylkesnemndsvedtak. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet antar imidlertid at

dette vil gjelde et svært begrenset antall saker. De økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget anses derfor som begrensede.

12.6 Oppsummering

Samlet vil lovendringene ikke medføre vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. Eventuelle merutgifter som følger av de foreslåtte lovendringene vil bli dekket innenfor berørte departementers gjeldende budsjettammer.

12.7 Samfunnsmessige konsekvenser

De foreslåtte tiltakene innebærer en viktig satsning på barn som befinner seg i en særlig sårbar posisjon, som er bortført fra sitt bostedsland. En rask behandling av internasjonale barnebortføringssaker vil bidra til å minske de negative effektene en bortføring kan medføre for et barn.

13 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

13.1 Barne bortføringsloven

Til § 1 annet ledd

Innføring av en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten i saker etter Haagkonvensjonen 1980 i ny § 19 bokstav a, har som konsekvens at den nye bestemmelsen må inntas i § 1 *annet ledd*. Dette er bare en teknisk endring.

Til § 12

Barne bortføringsloven § 12 *første ledd bokstav a* foreslås endret ved at det nå fremkommer av lovteksten at ettårsfristen avbrytes når saken er fremsatt for retten. Det er således ikke tidspunktet for når saken ble sendt sentralmyndigheten som er vurderingstema, heller ikke når domstolen avsier kjennelse.

Videre er § 12 *første ledd bokstav d* endret. Endringen i bestemmelsen tilsvarer Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a. Bestemmelsen innebærer for det første at manglende faktisk utøvelse av foreldreansvar er et grunnlag for unntak fra tilbakeleveringsplikten. Bevisbyrden ligger etter denne bestemmelsen hos bortfører. Dette i motsetning til vilkåret i barne bortføringsloven § 11 om hvorvidt det foreligger en ulovlig bortføring eller tilbakeholdelse.

Videre er bestemmelsen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om unntak fra tilbakeleveringsplikten der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen inntatt i § 12 første ledd bokstav d. Også etter denne bestemmelsen ligger bevisbyrden hos bortfører.

Bestemmelsen knyttet til menneskerettighetene, som tidligere var bokstav d, er blitt til *ny bokstav e*, men er innholdsmessig uendret.

Til § 13 første ledd og nytt annet ledd

Paragrafen foreslås endret slik at krav om tilbakelevering av barn etter barne bortføringsloven § 11 jf. Haagkonvensjonen 1980 skal reises for Oslo tingrett, jf. nytt *annet ledd*. Krav om fullbyrding av avgjørelse om foreldreansvar eller samværsrett

etter barne bortføringsloven § 6 jf. Europarådskonvensjonen 1980 skal fortsatt behandles av tingretten på det stedet barnet oppholder seg, jf. *første ledd*, jf. barne bortføringsloven § 18 jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 13-3 tredje ledd.

Den nærmere arbeidsfordelingen mellom Oslo tingrett og Oslo byfogdembete følger av forskrift om domssogns- og lagdømmeinndeling av 16. desember 2005 nr. 1494 (domssognforskriften). Her fremkommer det i § 19 at det er Oslo byfogdembete som i dag har ansvaret for barne bortføringsloven. Det er derfor nødvendig å endre forskriften.

Någjeldende annet ledd blir *nytt tredje ledd*.

Ettersom det foreslås at Oslo tingrett skal behandle alle barne bortføringssakene etter Haagkonvensjonen 1980 i første instans, uavhengig av hvor i landet barnet befinner seg, inntas det en setning om at Oslo tingrett kan gjennomføre eventuelle muntlige forhandlinger i en annen rettskrets der dette vurderes hensiktsmessig.

Til § 16

Av hensyn til rask behandling av barne bortføringssaker innføres det en ankefrist på to uker, jf. punkt 5.2.

Til § 17

Endringene i barne bortføringsloven § 17 *første ledd* innebærer en lovfesting av at barn i saker om tilbakelevering skal gis anledning til å uttale seg fra de er syv år. Det samme gjelder yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Videre skal barnet informeres om at det ikke har noen plikt til å uttale seg, og det må også formidles til barnet at det han eller hun sier vil bli skrevet ned og at foreldrene vil få lese det.

Det følger videre av bestemmelsen at barnet skal gis anledning til å uttale seg når dette ikke er umulig. Passusen «når dette ikke er umulig» innebærer ingen realitetsendring. Dette er ment som en sikkerhetsventil for tilfeller der bortfører holder barnet skjult eller unndrar seg og barnet fra rettens behandling av saken, slik at regelen om

høring av barn ikke hindrer at det blir fattet avgjørelse i saken.

Nytt annet ledd innebærer en lovfesting av hvem som skal høre barnet, herunder at retten kan oppnevne en sakkyndig til å hjelpe seg, eller la en sakkyndig ha samtale med barnet alene. I de tilfellene barnet har blitt hørt, bør barnet informeres om utfallet av saken og hvordan dets uttalelse er blitt hensyntatt.

Nytt tredje ledd etablerer en hjemmel i barne bortføringsloven for å oppnevne sakkyndig til å foreta en sakkyndig utredning av ett eller flere spørsmål i barne bortføringssaken. Lovreguleringen innebærer ingen realitetsendring. Hensynet til en rask saksbehandling tilsier at det bare rent unntaksvis bør oppnevnes sakkyndig for å foreta en sakkyndig utredning i barne bortføringssaker.

Videre har domstolen allerede i dag adgang til å oppnevne sakkyndig for å foreta en slik utredning i medhold av tvisteloven kapittel 25. Tilføyesen medfører imidlertid at bruk av sakkyndig i barne bortføringssaker nå er hjemlet i barne bortføringsloven.

Ved vurderingen av om det skal oppnevnes sakkyndig for å foreta en utredning må domstolen se hen til at disse sakene skal behandles raskt, og at det ikke skal foretas noen fullstendig opplysning av saken med det formål å finne ut hva som er barnets beste på lengre sikt.

For øvrig kommer tvistelovens alminnelige regler om sakkyndige i kapittel 25 til anvendelse.

Nytt fjerde ledd regulerer taushetsplikt for sakkyndig oppnevnt etter annet ledd.

Nytt femte ledd slår fast at staten skal dekke kostnader til sakkyndig både der denne har samtale med barnet, og der den sakkyndige foretar en utredning av de spørsmålene saken reiser. Den sakkyndige skal godtgjøres etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vitners og sakkyndiges godtgjørelse m.v. Dette medfører en endring av dagens regelverk hvor det er foreldrene som må dekke utgiftene ved bruk av sakkyndig.

For nærmere omtale, se punkt 5.3 om høring av barn og 5.4 om dekning av kostnader til sakkyndig.

Til § 18 nytt annet ledd

Endringen innebærer at en kjennelse om fullbyrding av en avgjørelse som nevnt i § 6 eller tilbakelevering av barn etter § 11 ikke kan begjæres tvangsfullbyrdet før kjennelsen er rettskraftig og en eventuell oppfyllelsesfrist er oversittet. Unntak kan gjøres dersom det er til barnets beste, forutsatt at kjennelsen er forkynt og en eventuell oppfyllelsesfrist er ute.

Til ny § 19 a

Det innføres i *første ledd* en plikt til å underrette barneverntjenesten når et barn er returnert til Norge.

Bestemmelsen oppstiller en ubetinget underretningsplikt. Slik underretning må sendes så snart som mulig etter at sentralmyndigheten har fått bekreftelse på at et barn er returnert til Norge.

Underretning skal sendes til lokal barneverntjeneste i barnets bostedskommune.

Underretningen skal kort opplyse om navn på barn og foreldre, hvilken stat barnet har vært bortført til og hvor lenge det har vært bortført. Dersom sentralmyndigheten har spesielle opplysninger som tilsier at det er grunn til bekymring, som for eksempel påstander om vold, eller at barnet har blitt flyttet gjentatte ganger underveis i bortførings situasjonen som et ledd i bortførers forsøk på å unndra seg myndighetene, må disse inntas i meldingen. Det legges til grunn at barneverntjenesten vil ta kontakt med sentralmyndigheten dersom det er behov for utfyllende informasjon.

Underretning kan etter *annet punktum* sendes uten hinder av taushetsplikt.

Det innføres i *annet ledd* en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten når et barn er bortført til eller tilbakeholdt i Norge.

Bestemmelsen oppstiller en ubetinget underretningsplikt for sentralmyndigheten. Slik underretning må sendes så snart som mulig etter at sentralmyndigheten har mottatt søknad om tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980.

Underretningen skal kort opplyse om navn på barn og foreldre og hvilken stat barnet er bortført fra. Dersom sentralmyndigheten har spesielle opplysninger som tilsier at det er grunn til bekymring, som for eksempel påstander om vold, må dette inntas i meldingen. Det legges til grunn at barneverntjenesten vil ta kontakt med sentralmyndigheten dersom det er behov for utfyllende informasjon.

Varsel skal sendes til lokal barneverntjeneste der barnet oppholder seg.

Underretning kan etter *annet punktum* sendes uten hinder av taushetsplikt.

13.2 Barnevernloven

Til § 4-13 nytt annet ledd

Det fremgår av bestemmelsen at når barneverntjenesten har igangsatt en barne bortføringssak, skal vedtaket om omsorgsovertakelse etter §§ 4-8 og 4-12 gjelde for ett år. Fristforlengelsen på ett år følger direkte av loven. Det kreves imidlertid

at barneverntjenesten har igangsatt en barne bortførings sak før det er gått seks uker siden vedtakstidspunktet, jf. § 4-13 første ledd annet punktum. En barne bortførings sak vil være igangsatt når barneverntjenesten har sendt en skriftlig søknad til sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980. Hvis barnet er bortført til en stat som ikke har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1980 anses barne bortførings saken igangsatt ved at barnet er registrert som savnet hos politiet eller det er opprettet en straffesak om barne bortføring.

Det er inntatt i lovbestemmelsen at fylkesnemndas leder kan forlenge fristen. Barneverntjenesten må i slike tilfeller henvende seg til fylkesnemnda. Fylkesnemndas leder må foreta en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak og avgjøre om en fristforlengelse er til barnets beste. Det settes ingen begrensninger for hvor lenge fylkesnemndas leder kan forlenge fristen eller hvor mange ganger barneverntjenesten kan henvende seg til fylkesnemnda for å be om fristforlengelse. Det er viktig at fylkesnemndas leder avgjør spørsmål om fristforlengelse før ettårsfristen går ut, eventuelt før en tidligere avgjørelse om fristforlengelse går ut, slik at vedtaket ikke faller bort.

Til ny § 4-31

Når akuttvedtak er iverksatt og andre tvangsvedtak etter barnevernloven er truffet, overføres myndigheten til å bestemme hvor barnet skal bo fra foreldrene til barnevernet. Det vil derfor være i strid med barnevernloven å ta med seg barnet ut av Norge uten barneverntjenestens samtykke i disse tilfellene. Dette vil også være en ulovlig bortføring etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980. Bestemmelsen er en tydeliggjøring av allerede gjeldende rett.

Det fremgår av bestemmelsens *første punktum* at det er ulovlig å ta med seg barnet ut av Norge uten samtykke fra barneverntjenesten når vedtak etter §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd annet punktum og 4-29 fjerde ledd er iverksatt. Akuttvedtakets karakter forutsetter iverksetting i løpet av kort tid. Det fremgår av § 7-22 at akuttvedtak umiddelbart etter iverksetting skal sendes fylkesnemnda for godkjenning. Hvis vedtaket ikke er iverksatt, vil ikke fylkesnemnda kunne godkjenne vedtaket. Utreiseforbudet for akuttvedtak knyttes derfor til tidspunktet for iverksetting av vedtaket.

Det fremgår av bestemmelsens *annet punktum* at det er ulovlig å ta med seg barnet ut av Norge

uten samtykke fra barneverntjenesten når vedtak etter §§ 4-8, 4-12, 4-24 og 4-29 første og annet ledd er truffet.

Videre fremgår det av annet punktum at det er ulovlig å ta med seg barnet ut av landet når begjæring om slike tiltak er sendt fylkesnemnda. På dette stadiet vil barneverntjenesten ha foretatt grundige undersøkelser av barnets omsorgssituasjon og barneverntjenesten vil være så alvorlig bekymret for barnet at den har vurdert at det er nødvendig at barnet plasseres utenfor hjemmet. For å unngå bevisproblemer er det mest hensiktsmessig å sette tidspunktet til når begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda og ikke når barneverntjenesten beslutter å fremme sak.

Til § 6-7 nytt fjerde ledd

Det fremgår av nytt *fjerde ledd* at når et barn er bortført fra barnevernet, skal barneverntjenesten gi opplysninger til myndighetene i barnets oppholdsstat, med mindre det ikke er forsvarlig eller til barnets beste. Barneverntjenesten har omsorgen for barnet i foreldrenes sted og har derfor et særlig ansvar for barnet. Barneverntjenesten skal forsøke å få barnet tilbakelevert, men må i påvente av en tilbakelevering så langt som mulig følge opp barnet. Formidling av opplysninger om barnevernsaken slik at myndighetene i oppholdsstaten kan hjelpe barnet, vil ofte være eneste mulighet til å følge opp barnet.

Som en klar hovedregel vil det være både til barnets beste og en forsvarlig behandling av saken å formidle opplysninger. I noen særlige tilfeller kan det likevel være fare for at opplysningene kan bli misbrukt eller at videreformidling av opplysninger av andre grunner ikke anses å være til barnets beste.

Barneverntjenesten må kontakte rett myndighet så langt det lar seg gjøre. Det kan i noen tilfeller være vanskelig for barneverntjenesten å vite hvilke lokale myndigheter som skal varsles. Her vil sentralmyndighetens eller Utenriksdepartementets bistand være sentral.

Gjeldende fjerde ledd blir *femte ledd*.

13.3 Straffeloven 2005

Til § 261 første ledd

I straffeloven § 261 første ledd er det tilføyd et *nytt tredje punktum* som utvider straffansvaret for internasjonal barne bortføring fra barnevernet.

Straffebudet utvides til å omfatte tilfeller der det i akutt situasjoner er iverksatt midlertidig ved-

tak etter barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd annet punktum og 4-29 fjerde ledd. Det er ikke noe krav om at vedtaket er endelig eller rettskraftig. Det er imidlertid et krav om at det foreligger et gyldig vedtak og at det er iverksatt. Se nærmere om dette under punkt 6.1 om utreiseforbud.

Utvidelsen innebærer også at det blir straffbart å bortføre eller tilbakeholde barn i tilfeller der det er fattet vedtak om institusjonsplassering etter barnevernloven §§ 4-24 og 4-29 første og annet ledd og flytteforbud etter 4-8 første ledd.

I tillegg utvides straffebudet til å omfatte tilfeller der begjæring om omsorgsovertakelse, flytteforbud eller institusjonsplassering etter barnevernloven §§ 4-8, 4-12, 4-24 eller 4-29 første og annet ledd er oversendt fylkesnemnda i henhold til barnevernloven § 7-11. Her stilles det ikke krav om at det er truffet noen form for vedtak.

Uttrykket «ulovlig» innebærer at bortføringen til utlandet må være ulovlig etter den underliggende sivile retten. Det vil si at det her må sees hen til reglene i barnevernloven om når det er ulovlig å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke. Se nærmere omtale om dette i punkt 6.1 om utreiseforbud.

Utvidelsen medfører at det blir samsvar mellom det som er en ulovlig bortføring fra barneverntjenesten etter barnevernloven og det som er en straffbar bortføring fra barnevernet.

Straffebudet rammer både det å ulovlig ta et barn ut av landet og det å ulovlig tilbakeholde i utlandet. For at bortføringen skal kunne rammes av straffebudet må et akuttvedtak være iverksatt. For vedtak om omsorgsovertakelse, flytteforbud eller institusjonsplassering, må vedtakene være fattet eller begjæring om slike tiltak være sendt til fylkesnemnda før foreldrene reiser ut av landet. Se nærmere om dette under punkt 6.1 om utreiseforbud.

13.4 Rettshjelploven

Til § 12 første ledd nr. 2

Endringen innebærer at fri rettshjelp til advokatbistand i utlandet ved barnebortføringssaker fra Norge gjøres prioritert i rettshjelploven uavhengig av om et barn er ulovlig bortført til en stat Norge har et konvensjonssamarbeid med, jf. Haagkonvensjonen 1980, eller om barnet er bortført til en stat utenfor konvensjonssamarbeidet. Avgrensingen for sistnevnte tilfeller er imidlertid enten at politiet i en barnebortføringssak har registrert et barn som savnet, eller at det er opprettet straffesak om barnebortføring. Samme definisjon av barnebortføringssaker utenfor konvensjonssamarbeidet følger av lov om stans i utbetalinger etter barnebortføring § 4.

Bestemmelsen gjelder ikke fri rettshjelp i Norge ved bortføring *til* utlandet. Søknader om rettshjelp til norsk advokat i Norge ved bortføring til utlandet må søkes dekket etter unntaksbestemmelsen i rettshjelploven § 11 tredje ledd.

Til § 16 annet ledd

Endringen i § 16 *annet ledd* innebærer at fri sakførsel til gjenværende forelder i saker der et barn er bortført til Norge, jf. Haagkonvensjonen 1980, er blitt en prioritert sakstype i rettshjelploven. Det er en fordel av hensyn til rask behandling av barnebortføringssaker at gjenværende forelder, som ofte oppholder seg i utlandet, blir representert ved norsk advokat når retten skal ta stilling til en begjæring om tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980.

Bestemmelsen gjelder ikke for saker om barnebortføring til Norge fra stater Norge ikke har et konvensjonssamarbeid med. Slike saker må løses som ordinære foreldretvister i Norge dersom foreldrene ikke blir enige, og er derfor allerede prioriterte saker etter rettshjelploven, jf. § 11 annet ledd nr. 1 og § 16 annet ledd.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring)

I

I lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m v og om tilbakelevering av barn gjøres følgende endringer:

§ 1 annet ledd skal lyde:

(2) Bestemmelsene i §§ 2 til 5, §§ 11 til 13 og §§ 15 til 19 a og §§ 21 til 22 gjelder i forhold til de stater som er tilsluttet Haag-konvensjonen 25 oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring.

§ 12 første ledd bokstav a skal lyde:

(a) det når begjæring om tilbakelevering ble *framsatt for retten* har gått minst ett år fra den ulovlige bortføring eller tilbakeholdelse fant sted, og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø

§ 12 første ledd ny bokstav d skal lyde:

(d) *den person, institusjon, eller instans som hadde omsorgen for barnet, faktisk ikke utøvde retten til foreldreansvar på den tid da bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted, eller hadde samtykket i eller på et senere tidspunkt godtatt bortføringen eller tilbakeholdelsen*

§ 12 første ledd nåværende bokstav d blir ny bokstav e.

§ 13 skal lyde:

(1) Begjæring om fullbyrding av en avgjørelse som nevnt i § 6 settes fram for tingretten, som treffer sin avgjørelse ved kjennelse.

(2) *Begjæring om tilbakelevering av barn etter § 11 settes fram for Oslo tingrett som treffer sin avgjørelse ved kjennelse. Oslo tingrett kan gjennomføre eventuelle muntlige forhandlinger i en annen rettskrets der dette vurderes hensiktsmessig.*

(3) *Begjæringen skal være skrevet på norsk eller engelsk eller være ledsaget av oversetting til norsk. Bilag og skriftlige bevis skal være ledsaget av norsk eller engelsk oversetting. Domstolloven § 136 første*

ledd annet punktum kommer tilsvarende til anvendelse.

§ 16 nytt tredje ledd skal lyde:

(4) *Kjennelse i sak om tilbakelevering av barn etter § 11 kan ankes i samsvar med reglene i tvisteloven kapittel 29 og 30. Fristen for å anke kjennelsen er to uker.*

§ 17 skal lyde:

(1) Før retten avgjør et krav om tvangsfullbyrding av en avgjørelse som nevnt i § 6 eller begjæring om tilbakelevering av barn etter § 11, skal et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg, når dette ikke er umulig. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

(2) *Dommeren kan gjennomføre samtaler med barnet. Retten kan oppnevne en sakkyndig til å hjelpe seg, eller la en sakkyndig ha samtale med barnet alene. Der barnet har formidlet sin mening bør dommeren eller den dommeren peker ut orientere barnet om utfallet av saken og hvordan meningen til barnet har blitt tatt hensyn til.*

(3) *Retten kan oppnevne sakkyndig til å uttale seg om ett eller flere av de spørsmålene saken reiser.*

(4) *Sakkyndig oppnevnt etter annet og tredje ledd har taushetsplikt om det som kommer fram om personlige forhold i forbindelse med oppdraget. Den sakkyndige kan uten hinder av taushetsplikt gi all informasjon som er framkommet til retten.*

(5) *Kostnadene ved bruk av sakkyndig dekkes av staten. Sakkyndig oppnevnt etter annet og tredje ledd skal godtgjøres etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v.*

§ 18 nytt annet ledd skal lyde:

(2) *En kjennelse om fullbyrding av avgjørelse som nevnt i § 6 eller tilbakelevering av barn etter § 11 kan begjæres tvangsfullbyrdet når kjennelsen er rettskraftig og en eventuell oppfyllesfrist er oversittet. Dersom det vurderes å være til barnets beste kan retten likevel beslutte at en kjennelse kan*

begjæres tvangsfullbyrdet når den er forkynt og en eventuell oppfyllelsesfrist er ute.

§ 18 nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

Ny § 19 a skal lyde:

§ 19 a (1) Sentralmyndigheten skal underrette barneverntjenesten i barnets bostedskommune når et barn returneres hit til landet etter en ulovlig bortføring til eller ulovlig tilbakeholdelse i en stat som er tilsluttet Haag-konvensjonen. Underretning kan gis uten hinder av taushetsplikt.

(2) Sentralmyndigheten skal underrette barneverntjenesten der barnet oppholder seg når et barn ulovlig er bortført hit til landet eller ulovlig er tilbakeholdt her etter Haag-konvensjonen. Underretning kan gis uten hinder av taushetsplikt.

II

I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 4-13 nytt annet ledd skal lyde:

Når barneverntjenesten har igangsatt en barnebertførings sak, skal vedtaket om omsorgsovertakelse gjelde for ett år. Fylkesnemndas leder kan forlenge fristen.

Ny § 4-31 skal lyde:

§ 4-31 Forbud mot å ta med barnet ut av Norge

Det er ulovlig å ta med seg barnet ut av Norge uten samtykke fra barneverntjenesten når vedtak etter §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd annet punktum og 4-29 fjerde ledd er iverksatt. Det er videre ulovlig å ta med seg barnet ut av Norge uten samtykke fra barneverntjenesten når vedtak etter §§ 4-8, 4-12, 4-24 og 4-29 første og annet ledd er truffet eller når begjæring om slike tiltak er sendt fylkesnemnda.

§ 6-7 nytt fjerde ledd skal lyde:

Er et barn bortført fra barnevernet, skal barneverntjenesten gi opplysninger til myndighetene i barnets oppholdsstat, med mindre det ikke er forsvarlig eller til barnets beste.

Gjeldende fjerde ledd blir femte ledd.

III

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 261 første ledd skal lyde:

Den som alvorlig eller gjentatte ganger unndrar en mindreårig eller holder denne unndratt fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse skal ha den mindreårige boende fast hos seg, eller som urettmessig unndrar den mindreårige fra noen som har omsorgen etter barnevernloven, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år. På samme måte straffes den som tar en mindreårig ut av landet eller holder tilbake en mindreårig i utlandet og ved det ulovlig unndrar den mindreårige fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse har foreldresansvar. Tilsvarende gjelder der det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse, flytteforbud eller institusjonsplassering etter barnevernloven §§ 4-8, 4-12, 4-24 eller 4-29 første og annet ledd eller der begjæring om slike tiltak er sendt fylkesnemnda etter barnevernloven § 7-11, eller der det i en akutt situasjon er iverksatt midlertidig vedtak etter barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd annet punktum eller 4-29 fjerde ledd.

IV

I lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp gjøres følgende endringer:

§ 12 første ledd nr. 2 skal lyde:

2 for den som har fått sitt barn ulovlig bortført fra Norge, jf. barnebertføringskonvensjonen av 25. oktober 1980 art 3. Det samme gjelder for den som har fått sitt barn ulovlig bortført fra Norge og politiet har registrert et barn som savnet eller det er opprettet straffesak om barnebertføring.

§ 16 annet ledd skal lyde:

Søknad om fri sakførsel kan innvilges til den som har inntekt og formue under bestemte grenser fastsatt av departementet, i saker som nevnt i § 11 annet ledd nr. 1-5. Det samme gjelder for den som har fått sitt barn ulovlig bortført til Norge, jf. barnebertføringskonvensjonen av 25. oktober 1980 art 3.

V

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 06/2015

